

ALLMÄNNNA INTRESSEN

BEFOLKNING	124
BOSTÄDER	128
KOMMUNIKATIONER	130
ARBETE & NÄRINGSLIV	132
SERVICE	134
SJÖFART OCH HAMNAR	136
BÅTLIV	140
NATURMILJÖ	142
REKREATION & FRITID	148
KULTURMILJÖ	152
ÖRLOGSSTADEN KARLSKRONA	158
BESÖKSNÄRING OCH TURISM	162
VATTEN	166
FÖRSÖRJNINGSSYSTEM	170
MILJÖ- OCH RISKFAKTORER	176
FÖRSVARSMAKTEN	184
RIKSINTRESSEN	186
FÖRORDNANDEN	190
MELLANKOMMUNALA & REGIONALA INTRESSEN	194

BEFOLKNING

Befolkningsutveckling

Karlskrona kommuns befolkning uppgick år 2013 till 63 912 personer. Av dessa bor mer än hälften i tätorten Karlskrona/Lyckeby. I Karlskrona skärgård bor drygt 4 300 invånare.

Sedan föregående fördjupning av översiktsplan för skärgården från 1999 har kommunens befolkning ökat med ca 3 500 invånare. Befolkningsökningen har framförallt skett i tätorterna och centrala Karlskrona men även Skillingenäs och Trummenäs har varit attraktiva alternativ. Samtidigt har en befolkningsminskning skett på landsbygden och i de mindre samhällena. I Karlskrona skärgård skiljer sig antalet invånare stort mellan de så kallade storöarna med vägförbindelse eller vägfärja och de mindre öarna i östra skärgården.

Sedan 1999 har förändringar skett i befolkningmängden för de olika öarna. Hasslös befolkning har ökat med 32 personer, Aspö har ökat 11 personer, Tjurkö har trots en ökning i början av 2000-talet minskat med 12 personer.

Sturkö har minskat med 74 personer, Senorens befolkning har minskat med 16 personer, Möcklö har ökat med 45 personer, Ytterön/ Östra Hästholmen har trots en ökning i mitten av perioden minskat med 3 personer och öarna utan fast landförbindelse i östra skärgården har minskat med 20 personer under perioden 1999-2013. Stora förändringar har även skett i åldersfördelningen, med en större ökning av andelen äldre i skärgården än i kommunen totalt.

I statistiken ingår endast personer som är folkbokförda på respektive ö och inte hur många som är sommarboende. När det gäller underlag för service etc. kan det därför finnas ett behov av vidare utredning och analys av detta förhållande då folkmängden kan dubblas i vissa områden under sommarperioden.

Torhamn och Kristianopel ingår inte i statistiken för befolkningen. De ingår dock i fördjupning av översiktsplan för skärgården med anledning av att de utgör viktiga servicenav för skärgården.

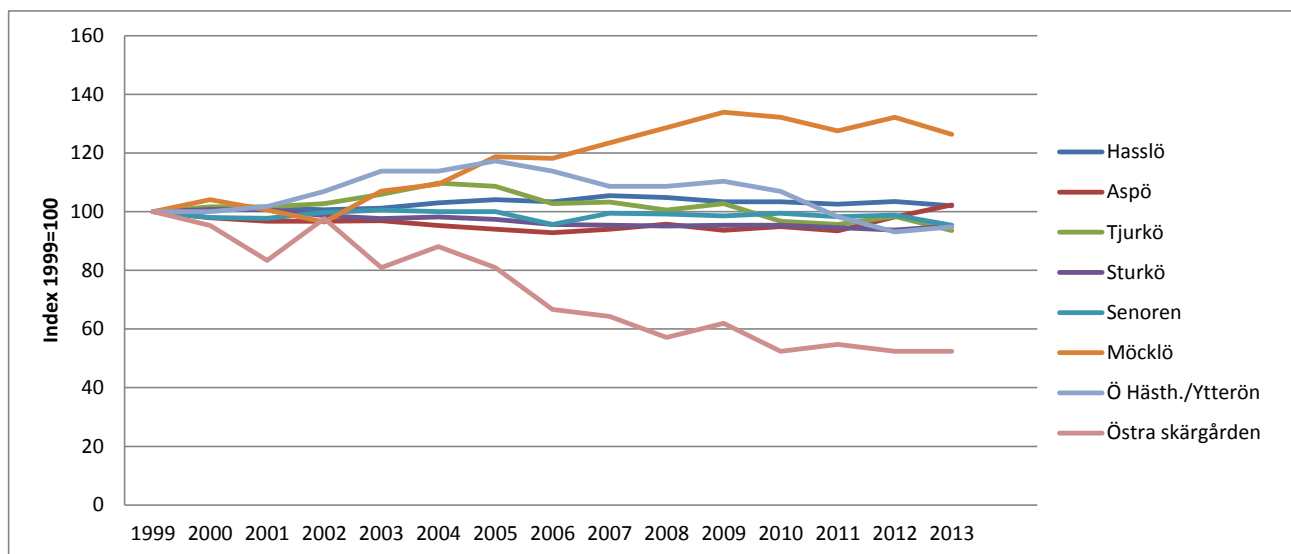

Folkmängd och befolkningsutveckling 1999- 2003-2013

Källa: Befpak SCB

	1999	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hasslö	1 588	1 606	1 635	1 653	1 641	1 674	1 665	1 641	1 641	1 629	1 643	1 620
Aspö	487	472	464	458	452	458	466	456	462	455	478	498
Tjurkö	185	196	203	201	190	191	186	190	179	177	182	173
Sturkö	1 503	1 467	1 476	1 464	1 437	1 433	1 429	1 434	1 434	1 421	1 409	1 429
Senoren	347	349	347	347	332	345	344	342	345	341	343	331
Möcklö	171	183	187	203	202	211	220	229	226	218	226	216
Ö Hästh. /Ytterön	58	66	66	68	66	63	63	64	62	57	54	55
Ö skärg.	42	34	37	34	28	27	24	26	22	23	22	22
TOTALT	4 381	4 373	4 415	4 428	4 348	4 402	4 397	4 348	4 371	4 321	4 357	4 344

Diagram över befolkningsutvecklingen i Karlskrona skärgård 1999-2013, Index 1999=100

Åldersfördelning

I Karlskrona skärgård skiljer sig åldersfördelningen mellan de olika öarna. Andelen unga (16-24 år) är i skärgården genomgående lågt och ligger under snittet i Karlskrona kommun. De så kallade "mellanåldrarna" (25-44 år) är också under snittet på samtliga öar.

Genomgående för alla öarna är att andelen invånare i övre mellanåldrar och äldre åldrar (45-64, 65- år) är stor, snittet ligger högre än kommunen med undantag för Möcklö som har lägre andel personer 65 år och äldre än Karlskrona kommun i genomsnitt.

Könsfördelning

Befolkningens könsfördelning i hela skärgårdsområdet är samma som för Karlskrona kommun totalt med 51 % män och 49 % kvinnor. Studeras varje ö för sig blir dock några skillnader synliga. De större öarna, med fler invånare har ingen större avvikelse när det gäller könsfördelningen, men på t.ex. Tjurkö är andelen kvinnor större än andelen män.

Utveckling

Fördjupning av översiktsplan för skärgården ska skapa förutsättningar för en levande skärgård i Karlskrona och förändra trenden från avflyttning till inflyttning samt skapa en förnygrad befolkningsstruktur.

För utvecklingen av Karlskrona skärgård är det avgörande att såväl kvinnor som män i alla åldrar ska se en möjlighet att kunna bosätta sig, arbeta och leva i området. Frågor som kan vara avgörande är, utöver bostäder, tillgången till service av olika slag, kollektivtrafik och möjligheten att kombinera boende i skärgårdsområdet med förvärvsarbete.

MÅL BEFOLKNING

- Karlskrona kommuns långsiktiga mål är att bli 70 000 invånare enligt översiktsplan 2030.
- Öka antalet bofasta i Karlskrona skärgård i alla åldrar.

Folkmängd och befolkningsstruktur 2013-12-31

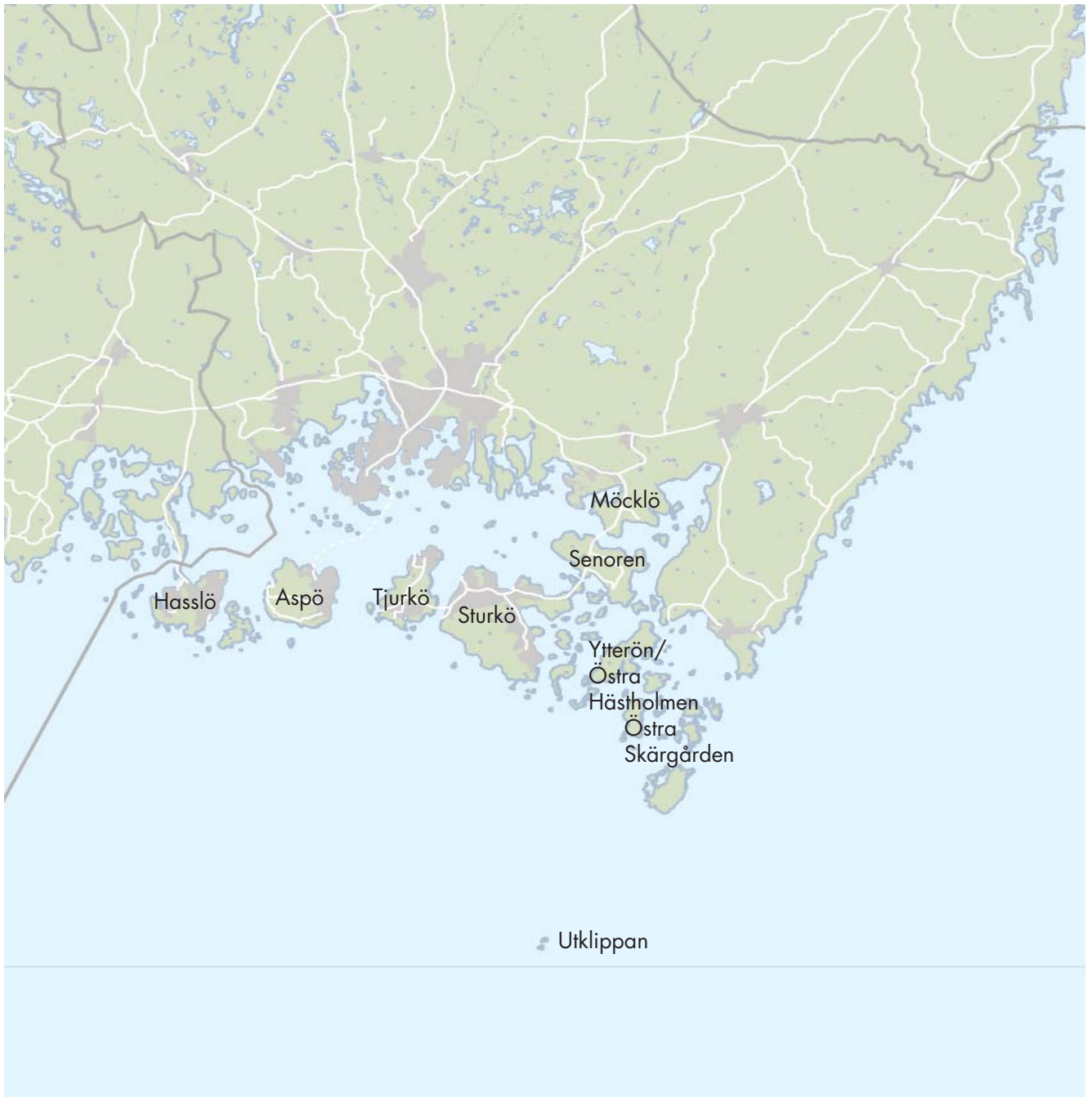
Källa: Befpak SCB

Ålder	Hasslö	Aspö	Tjurkö	Sturkö	Senoren	Möcklö	Ytterön/ Ö.Hästh.	Östra skärg.
0 - 15	316	70	15	211	47	53	9	0
16 - 24	105	27	14	130	30	13	7	0
25 - 44	353	75	14	277	62	48	5	0
45 - 64	388	158	49	448	91	63	18	11
65 -	458	168	81	363	102	39	16	11
TOTALT	1 620	498	173	1 429	331	216	55	22

Befolkning, andelar i olika åldrar 2013-12-31

Källa: Befpak SCB

Ålder	Kommunen totalt	Hasslö	Aspö	Tjurkö	Sturkö	Senoren	Möcklö	Ytterön/ Ö Hästh.	Östra skärg.
0 - 15	18,2	19,5	14,1	8,7	14,8	14,2	24,5	16,4	0
16 - 24	11,7	6,5	5,4	8,1	9,1	9,1	6,0	12,7	0
25 - 44	24,7	21,8	15,1	8,1	19,4	18,7	22,2	9,1	0
45 - 64	24,4	24,0	31,7	28,3	31,4	27,5	29,2	32,7	50
65 -	20,9	28,3	33,7	46,8	25,4	30,5	18,1	29,1	50
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Öarna i Karlskrona skärgård som ingår i fördjupning av översiktsplan för skärgården.

BOSTÄDER

Bebyggelsestruktur

I Karlskrona skärgård består bostadsbeståndet till övervägande del av småhus. Flerbostadshus finns enbart på Hasslö och på Sturkö. Karaktären på bebyggelsestrukturen skiljer sig mellan de olika öarna. Sedan förra fördjupningen av översiktsplanen för skärgården från 1999 har framförallt storöarna kompletterats med ny småhusbebyggelse.

Hasslös bebyggelse är förhållandevis spridd med tyngdpunkten på öns östra och norra del. Bebyggelsestrukturen domineras av permanent villabebyggelse, men det finns även ett fåtal flerbostadshus. Tängen och Hallarna är de delar av Hasslö som har mest äldre bebyggelse bevarad.

Aspös bebyggelse är till största delen lokaliserad till öns kust, där den östra kusten är tätast exploaterad. På Aspös västra och södra delar finns några mindre bysamlingar. Bebyggelsen består främst av småhus men även äldre bebyggelse såsom torp och mindre gårdar med anknytning till småjordbruk och fiske.

Bebyggelse vid Drottningsskär på Aspö.

Tjurkös bebyggelse är relativt spridd över ön, med bysamlingar både i norr och söder. I anslutning till stenbrottet kring Herrgården i norr är karaktäristisk bebyggelse bevarad med kaserner och stenhuggarstugor.

Bebyggelsen på *Sturkö* är främst lokaliserad till öns norra och östra kust. Bebyggelsestrukturen består främst av småhus, enstaka gårdar och ett fåtal flerbostadshus. Stora delar av den äldre bebyggelsen är samlad kring fiskelägen och kyrkan.

Bostadsområde vid Sanda på Sturkö.

Senorens bebyggelse är till största del samlad kring byarna Västernäs och Östernäs samt längs den södra kusten. I de gamla byarna kan mönstret från det gamla odlingslandskapet tydas då gårdarna ligger samlade längs byvägen som förr utgjorde gränsen mellan in- och utägomark. På Senoren finns mer gårdsbebyggelse jämfört med övriga öar i Karlskrona skärgård.

Möcklös bebyggelse är framför allt samlad till den högsta delen mitt på halvön och består främst av gårdsbebyggelse och småhus.

Ytteröns/Östra Hästholmens bebyggelse är koncentrerad till den norra delen av Ytterön och Hästholmens by i söder. Bebyggelsen består av småhus och gårdsbebyggelse.

Inlängans bebyggelse ligger främst längs med bygatan på öns sydöstra del, något mer gles bebyggelse finns i mitten på ön. Bebyggelsen består av småhus.

Bebyggelsen på *Stenshamn* är koncentrerad till fiskeläget och ligger samlad runt och längs med bygatan i nord-sydlig riktning. Bebyggelsen består av småhus.

På *Utlängan* finns förutom småhusbebyggelse även ett fåtal gårdar placerade längs med öns huvudväg liksom en radby samt ett fåtal småhus. Fyr och bostadsbyggnad finns vid södra udden.

Ungskärs bebyggelse är koncentrerad till fiskeläget i den södra delen av ön och bebyggelsen sträcker sig längs en bygata i nord-sydlig riktning. Bebyggelsen består av småhus.

Långörens bebyggelse är koncentrerad till den norra delen längs en bygata som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Bebyggelsen består av småhus.

Torhamns och Sandhamns bebyggelse är framförallt samlad kring vägen som passerar genom samhällena och består främst av småhusbebyggelse.

Kristianopels bebyggelse är samlad kring vägarna innanför och utanför stadsmuren. Bebyggelsen består av småhus.

Utbud och efterfrågan

I Karlskrona skärgård består bostadsbeståndet till övervägande del av småhus. Efterfrågan på markbostäder som radhus och parhus ökar dock. Det är framförallt den äldre generationen som efterfrågar ett mindre boende för att kunna bo kvar på sin hemort men även av yngre och ensamstående.

I Karlskrona skärgård finns det kommunala tomter på Hasslö, Aspö och i Sandhamn.

Utveckling

Målet är att Karlskrona kommuns befolkning ska öka till cirka 70 000 invånare till år 2030. För att detta ska kunna realiseras måste nya bostäder tillkomma.

Karlskrona skärgård har potential att kunna erbjuda attraktiva bostäder i unika lägen. En utveckling av skärgården med fler boende är dock beroende av ett antal faktorer.

En avgörande faktor är att säkra en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning. Stor restriktivitet till nybyggnation med enskilt vatten och avlopp föreslås i skärgården tills en vatten- och avloppsplan för hela Karlskrona kommun har tagits fram.

Bebyggelseutvecklingen i Karlskrona skärgård bör framförallt ske genom kompletterande bebyggelse i anslutning till befintliga samhällen och byar för att skapa en hållbar utveckling för en levande skärgård. På detta sätt kan befintlig infrastruktur utnyttjas samtidigt som större underlag för service skapas. Vid komplettering av byar ska placering av nya hus även ta hänsyn till den ursprungliga strukturen i den omgivande skärgårdsmiljön.

Ambitionen är även att skapa större utbud av olika boendeformer för att ge valfrihet och erbjuda människor möjlighet att bo kvar i samma område i livets olika skeden.

Försvarsmaktens verksamhet kan periodvis ge kraftiga bullerstörningar i både byar och på landet vilket styr lokalisering av störningskänslig bebyggelse.

MÅL BOSTÄDER

- Antalet bostäder i Karlskrona skärgård ska öka.
- Ny bebyggelse ska tydligt integreras med den omgivande skärgårdsmiljön med bibehållen karaktär.
- Bebyggelsen ska koncentreras till där det finns kollektivtrafik eller där kollektivtrafik är möjlig att ordna.
- Bebyggelsestrukturen ska blandas med bostäder, arbetsplatser och service för att skapa förutsättningar för en levande skärgård.
- Utbudet av boendeformer ska vara varierat.

KOMMUNIKATIONER

Ett väl fungerande transportsystem underlättar människors vardag och är en förutsättning för en levande skärgård. Boende i Karlskrona skärgården är beroende av kommunikationer med fastlandet och mellan öarna för att tillgodose tillgängligheten till arbete, skola, handel och service. För näringslivet innebär det ökad konkurrenskraft och tillväxt genom att bra kommunikationer underlättar kontakterna med kunder, leverantörer och samarbetspartners i och utanför Blekinge.

Vägar och vägfärja

Storöarna Hasslö, Tjurkö, Sturkö och Senoren har fast landförbindelse medan Aspö försörjs med en vägfärja som Trafikverket ansvarar för.

Ytterön/ Östra Hästholmen förbinds med fastlandet genom en kabelfärja som går mellan Yttre Park och Ytterön. Färjan drivs av Ytterön-Hästholmens samfällighetsförening och finansieras främst av Trafikverket och Karlskrona kommun, men även av biljettintäkter.

Trafikverket är väghållare för de vägar som förbinder de större öarna i Karlskrona skärgård med fastlandet. Hasslö förbinds med länsväg 673 som sträcker sig söderut från E22:an. Senoren, Sturkö och Tjurkö förbinds med fastlandet genom länsväg 738 som sträcker sig från E22 i Torstäva söderut över Möcklö och vidare västerut till öarna. Kristianopel förbinds med länsväg 757 från E22 i Fågelmara samt även länsväg 763 från

Aspö vägfärja.

Brömsebro. Torhamn förbinds från E22 i Jämjö via länsväg 748 samt länsväg 751 från Torhamn till korsning väster om Kristianopel, den så kallade "Kustvägen".

De öar som saknar fast landförbindelse har enskilda väghållare förutom Aspö som har statlig väghållning på de övergripande vägarna. Vägnetet på öarna håller en skiftande standard. På storöarna är vägarna i huvudsak smala förutom huvudvägen från E22 till Garpahamnen på Hasslö och huvudvägen från Möcklö till Tjurköbron. Östra skärgårdens mindre öar Inlängan, Stenshamn, Utlängan, Ungskär och Långören har ingen biltrafik och vägarna består till största del av mindre grusvägar.

Utveckling

I Karlskrona skärgård är det statlig eller enskild väghållare som råder över vägarnas kvalitet och utbyggnad. Vid större exploateringar ska exploitören säkerställa att befintlig infrastruktur klarar den ökade belastningen.

Gång- och cykeltrafik

Cykel är ett viktigt transportmedel på många av öarna i Karlskrona skärgård. Separata gång- och cykelvägar finns idag bara längs kortare sträckor, exempelvis vid Aspö Mad och på Sturkö, och utgör inte ett sammanhållet cykelnät.

Utveckling

Längs de större huvudvägarna med mycket trafik finns behov av separerad gång- och cykelväg. Till exempel längs med Hasslovägen/Garpavägen som sträcker sig från E22 till Garpahamnen, från Aspö Mad till Lökanabben, längs med Sturkövägen från Trummenäs, via Möcklö, Senoren, Sturkö och till Herrgårdsviken på Tjurkö. Det finns även behov av gång- och cykelväg mellan Kullen och Uttorp på Sturkö och längs Sandhamnsvägen i Torhamn. Utmed dessa huvudstråk finns många målpunkter såsom skola och livsmedelsaffär som det är viktigt att höja trafiksäkerheten till.

Med trafiksäkrare gång- och cykelvägar skapas bättre förutsättningar för ökad cykling, vilket bidrar till en hållbar utveckling. En utveckling av gång- och cykelnätet

på storöarna bidrar även till att koppla samman öarna vilket gynnar cykelturismen.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken i Karlskrona är främst till för arbets- och skolresor, vilket gör att turtätheten är störst under dagtid på vardagar. Öarna Hasslö, Tjurkö, Sturkö och Senoren trafikeras av busstrafik. Aspö har inga busslinjer utan trafikeras enbart med vägfärja från Trossö. Boende på Ytterön och Östra Hästholmen är hänvisade till busstrafik från Gisslevik som ligger cirka 2,5 km från Yttre Park där linfärjan landar. Östra skärgården trafikeras av båttrafik med slutstation Torhamn. Under sommarhalvåret har båttrafiken högre turtäthet och utgår då från Trossö.

Skärgårdstrafiken

Karlskrona skärgård trafikeras sommartid av fyra båtlinjer som når alla storöar förutom Hasslö. Östra skärgården trafikeras av två båtlinjer sommartid. Karlskrona skärgård trafikeras även av sjötaxi.

Utveckling

Det är viktigt att skapa attraktiva och snabba kommunikationer för att locka fler att flytta till Karlskrona skärgård. En väl sammanhållen bebyggelse ger bättre förutsättningar för gående och cyklister samt bidrar till ett större underlag för kollektivtrafiken.

Avståndet mellan Karlskrona, Trossö, och flera av storöarna är betydligt kortare vattenvägen än landvägen.

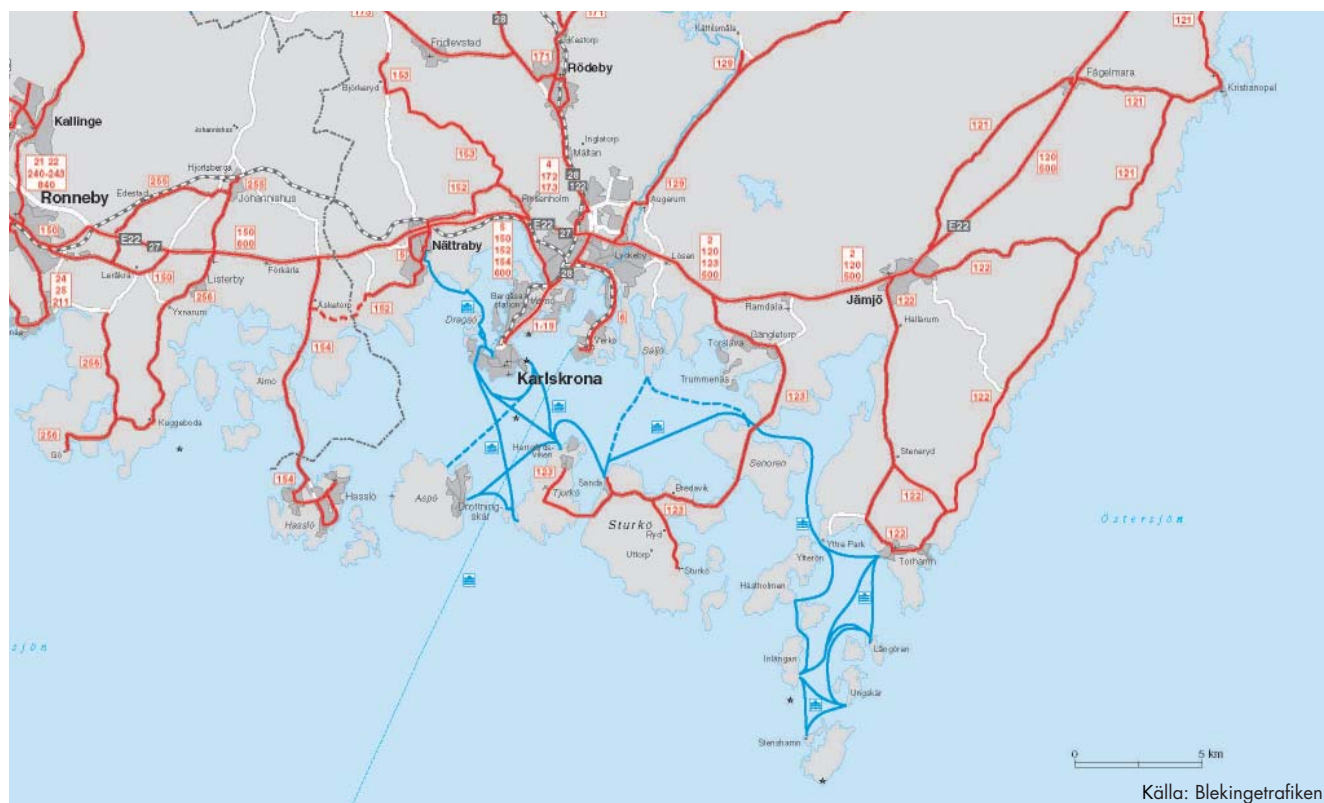
För att skapa ett konkurrenskraftigt alternativ till bilen bör kollektivtrafik på vatten utvecklas. Resan blir då kortare och ett mer hållbart alternativ. En möjlig utveckling kan vara en skärgårdspendel för pendling både till skola och arbete. Det gäller framförallt till öarna Tjurkö och Sturkö som har mycket tid att vinna på en så kallad skärgårdspendel.

Turtätheten med båttrafiken är idag begränsad och tillåter ingen flexibel arbetspendling, särskilt inte under vinterhalvåret då antalet avgångar minskar. Den reguljära turtätheten bör utökas och turlistorna anpassas till olika resenärers önskemål.

Tilläggsplatser för båtar föreslås på Trossö och skärgårdstrafiken föreslås även trafikera Hasslö och Djupvik på Aspö.

MÅL KOMMUNIKATIONER

- Kollektivtrafiken i skärgården ska vara mer attraktiv och konkurrenskraftig gentemot biltrafiken.
- Satsning på vattenburen kollektivtrafik för att skapa attraktivare kollektivtrafik.
- Verka för ett utbyggt gång- och cykelvägnät som länkar samman öarna, skapar säkra stråk mellan viktiga målpunkter och uppmuntrar till cykelpendling.
- Ordna parkeringsplatser för båtar på Trossö.

Linjekarta över buss- och båttrafiken i Karlskrona kommun.

ARBETE & NÄRINGSLIV

Karlskrona skärgård har en stor potential för utveckling av arbete och näringsliv bland annat inom besöksnäringen. De branscher som sysselsätter flest i skärgården är hantverkare, service och småskalig produktion av livsmedel. Därtill finns även lantbrukare och fiskare.

Sysselsättning, arbetsmarknad och pendling

Karlskrona skärgård har en förvärvsarbetande befolkning som 2010 uppgick till cirka 1 800 personer. Sysselsättningsnivån i skärgården varierar något mellan de olika öarna. Hasslö och Sturkö har högre förvärvsfrekvens än Karlskrona kommun totalt medan Aspö, Tjurkö och Senoren och ligger strax under. Östra skärgården har lägst förvärvsfrekvens.

Antalet arbetstillfällen i Karlskrona skärgård är begränsat. Som de flesta av Karlskronas övriga bostadsorter har skärgården en negativ nettopendling, det vill säga antalet personer som reser till annan ort för att arbeta är större än antalet personer som kommer till orten för att arbeta. Flest arbetstillfällen finns på Hasslö och Sturkö. De öar som har fast förbindelser med fastlandet har störst befolkning men också de högsta utpendlingssiffrorna.

Näringslivsstruktur

I Karlskrona skärgård har det sedan lång tid tillbaka funnits ett försörjningsmönster som innebär en

kombination av olika sorters sysselsättningar. På många av öarna har fiske ursprungligen varit en av huvudnäringarna tillsammans med småskaligt jordbruk och djurhållning. Både fisket och jordbruket är idag näringar som är svåra att livnära sig på då det utövas i liten skala.

Idag är det lokala näringslivet i Karlskrona skärgård inriktat på småföretagande och mångsyssleri. Många företagare arbetar med annat bredvid sin huvudsakliga verksamhet. Sedan 1999 har antalet arbetstillfällen ökat på alla öar. De största ökningarna har skett inom näringsgrenarna tillverkning och utvinning, byggverksamhet men även företagstjänster. Många mindre företag i skärgården verkar med en inriktning mot besöksnäring och båtservice.

Areella näringar

Mycket av de värden som finns i natur- och kulturmiljön är beroende av de areella näringarna för att fortleva. Framför allt betning av markerna är en viktig faktor för att bevara naturmiljön. Karlskrona skärgård ingår i Biosfärområdet Blekinge Arkipelag. Samverkansarbetet utgör ett forum för en vidareutveckling av försörjningsmöjligheter i kust- och skärgårdsområdet.

Jord- och skogsbruk

Jordbruket i Karlskrona skärgård är koncentrerat till storöarna. På Senoren finns de bästa förutsättningar för jordbruk, förhållandena här liknar det angränsande fastlandet. På övriga öar är jordmänen magrare och gårdarna ofta mindre.

Sysselsättning, arbetsmarknad och pendling 2010

Källa: Ampak 2010, SCB

	Förvärvsfrekvens (20- 64 år)	Antal förvärvsarbetande med bostad i området	Antal arbets- tillfällen i området	Inpendling	Utpendling	Nettopendling
Kommunen totalt	76,9 %					
Hasslö	82,3 %	723	154	53	617	- 564
Aspö	76,7 %	204	71	41	171	- 130
Tjurkö	65,0 %	57	10	3	49	- 46
Sturkö	80,6 %	648	128	38	555	- 517
Senoren	76,0 %	137	18	8	124	- 116
Östra skärgården	71,1 %	34	16	5	23	- 18

Skogs- och jordbruksmarken i skärgårdsområdet är viktig ur ett lokalt kulturhistoriskt perspektiv samt för landskapsbildningen. Den småskaliga strukturen som är typiskt för skärgårdens jordbruk är en del av skärgårdens traditionella identitet. Framförallt gäller detta Senoren men även jordbruk på Tjurkö och Sturkö. Betesdriften som i långa tider format det typiska skärgårdslandskapet har på senare tid minskat kraftigt med igenvuxna hagar och marker som följd.

Ett fåtal lantbrukare finns idag bosatta i Karlskrona skärgård. De spridda jordbruksarealer som finns på öarna gör arbetet för de enskilda lantbrukarna svårbrukat. En del av marken brukas av lantbrukare från fastlandet. Det är också ofta härifrån den boskap som betar i landskapet kommer, vilket innebär att djuren transporteras med båt ut på öarna varför båttilläggningsmåste möjliggöras och ramper och kajläggningar måste vara tillgängliga. Brist på betesdjur gör att det idag är svårt att fylla det behov av beteshävd som finns på öarna och i kustbandet. Lagen om daglig tillsyn av djuren kan innebära praktiska problem. Samverkan mellan djurhållare, fastighetsägare med flera behövs för att möjliggöra en fortsatt och rationell betesdrift i området.

Fiske

Fisket har i alla tider varit en betydande näring i Karlskrona skärgård och på många av öarna har fisket utgjort grunden i ekonomin. Fyra av fem hamnar som används av fiskenäringen i Karlskrona kommun ligger i skärgården. Dessa är Garpahamnen på Hasslö, Ekenabben och Sanda på Sturkö och Sandhamn.

Det kustnära fisket har präglat kulturmiljöerna med sina fiskelägen. Det småskaliga kustfisket har dock under en längre tid trängts tillbaka. Fisket längre ut till havs har istället gått mot större fångster med färre båtar. Havs- och vattenmyndigheten bedriver samverkansprojekt med andra aktörer inom fisket för att fiskbestånd och biotoper ska behandlas på ett mer hållbart sätt. Inom ramen för Leader Blekinge bedrivs utvecklingsprojektet Blekinge fiskområde.

Grus- och bergtäkter

I Karlskrona skärgård finns idag ingen aktiv täktverksamhet. Grus- och bergtäkter har dock förekommit, främst på Tjurkö där stenindustrin under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet bidrog till militära anläggningar och vägbyggen.

Utveckling

Det är viktigt att företag kan utvecklas i Karlskrona skärgård, men även att skapa förutsättningar för nya aktörer. Att ha förståelse för företagares förutsättningar

Fiskebåt i Ekenabben på Sturkö.

och behov är avgörande för skärgårdens utveckling.

I planeringen för en framtida utveckling av Karlskrona skärgård bör utredas hur fler arbetstillfällen kan komma till stånd i närområdet. Fler lokala arbetsplatser gör Karlskrona skärgård mer attraktiv för inflyttning och avlastar miljön då pendlingstrafiken minskar. Föreslagen utveckling av näringslivet stärker även utveckling av biosfärområdet Blekinge arkipelag.

I Karlskrona skärgård utvecklas fler företag inom besöksnäringen, samt inom varvs- och serviceverksamheter gentemot såväl den kommersiella sjöfarten som inom fritidsbåtssektorn. Möjligheten för företag inom upplevelse, rekreation och fisketurism är mycket stor. Även försvarets lämnade anläggningar kommer att spela en allt större roll för besöksnäringen i Karlskrona skärgård, så kallad "militärturism".

För näringsidkare i skärgården är det också av stor vikt att besöksäsongen förlängs till att även omfatta vår, höst och vinter. Se vidare kapitel besöksnäring och turism.

Grebbegården har betydelse för näringslivet i den östra skärgården då området utgör en viktig plats för stora transporter, djurtransporter med mera till östra skärgården.

MÅL ARBETE & NÄRINGSLEV

- Karlskrona kommun ska verka för bra data- och telekommunikation i hela skärgården.
- Bra pendlingsmöjligheter gör det möjligt att bo och arbeta i skärgården.
- Förbättra förutsättningarna för besöksnäringen.
- Jordbruksmark ska inte tas i anspråk i annat fall än för att tillgodose väsentliga samhällsintressen.
- Underlätta för betesdrift

SERVICE

Offentlig service är service som kommun eller stat har huvudansvar för, även om den drivs i annan regi. Det är till exempel skola, vård och omsorg, bibliotek samt museum. Den kommersiella servicen utgörs framför allt av handel.

Utbildning

Förskolor

I Karlskrona skärgård finns idag fyra förskolor som finns på Aspö, Sturkö och två på Hasslö. Barnen på Tjurkö erbjuds förskoleplats på Sturkö. För Senoren och Möcklö finns närmsta förskola i Ramdala och för Ytterön/Östra Hästholmen samt östra skärgården finns förskolor i Jämjö och Torhamn.

Grundskolor

I Karlskrona skärgård finns tre kommunala grundskolor. På Aspö finns Aspöskolan med grundskoleklasser upp till årskurs 6. Eleverna går från och med årskurs 7 i skola på Trossö. Hasslö skola har grundskoleklasser upp till årskurs 6, från och med årskurs 7 går eleverna i skola i Nätraby. På Sturkö finns Sturköskolan med grundskoleklasser upp till årskurs 6. De barn som bor på Senoren, Möcklö, Ytterön/Östra Hästholmen eller i östra skärgården erbjuds plats på grundskolor i Jämjö, Ramdala respektive Torhamn. Skolorna i Torhamn och Ramdala har upp till årskurs 6. Karlskrona kommun erbjuder skolskjuts till de barn som bor i skärgården.

Gymnasium

I Karlskrona kommun är alla gymnasieskolor lokaliserade till Trossö där det finns fyra kommunala gymnasieskolor samt friskolor.

Utveckling

Nya tomter för förskolor och skolor bör vara tillräckligt stora för att ge plats för både skol- och förskolenheter och kunna erbjuda flexibilitet för framtida förändrade behov. Förskolor och skolor bör lokaliseras i närheten av grönområden.

MÅL UTBILDNING

- Elevunderlaget för skolorna i Karlskrona skärgård ska säkras genom att öka antalet bofasta.
- Vid planering av nya bostadsområden eller förtätning görs detta i samverkan mellan berörda förvaltningar så att behovet av förskolor och skolor tillgodoses.

Vård och omsorg

Sjukvård

På Hasslö finns en distriktssköterskemottagning och en barnhälsovårdcentral medan närmaste vårdcentral finns i Nätraby. För boende på Aspö finns närmaste vårdcentral på Trossö. Öarna Tjurkö, Sturkö, Senoren och Möcklö tillhör vårdcentralen i Jämjö men det finns även en distriktssköterskemottagning och en barnhälsovårdcentral på Sturkö. För den östra skärgården finns närmaste vårdcentral i Jämjö.

Utveckling

En utveckling pågår av så kallad välfärdsteknologi, där digitala vårdtjänster ska kunna erbjudas i hemmen, till exempel enklare undersökningar och rådgivning. Det kan innebära en möjlighet för befolkning i skärgården att få bättre tillgång till sjukvård i hemmet trots längre avstånd till sjukhus och vårdcentraler.

Äldreomsorg

Karlskrona skärgård har en hög andel äldre personer som även antas öka. Äldreomsorgens verksamheter i skärgården omfattar omvårdnadsboenden, hemtjänst i ordinärt boende samt sociala träffpunkter.

I Karlskrona skärgård finns ett omvårdnadsboende på Hasslö. Exempel på omvårdnadsboende i närheten av skärgården är Nätraby, Ramdala och Jämjö.

Torhamns hemtjänst ansvarar för hemtjänstinsatser för

brukare i östra skärgården som i dagsläget finns på fyra öar utan fast vägförbindelse. Trossös hemtjänst ansvarar för hemtjänstinsatserna på Aspö. Utöver detta finns det även hemtjänst på Hasslö och Sturkö.

Persontransporterna till och från öarna utan fast vägförbindelse har under en längre tid varit en försvårande och fördyrande omständighet i äldreomsorgsarbetet. På Aspö, som saknar färjetrafik nattetid, finns nattpersonal på ön. I östra skärgården finns transportproblematiken även dagtid. Det krävs flexibilitet och skräddarsydda lösningar för att invånare i skärgården ska kunna få sina omsorgs- och omvårdnadsbehov tillgodosedda.

Skärgård som boendemiljö innebär stora krav på fungerande och pålitliga tekniska lösningar. Infrastrukturen ska vara så robust att den klarar av strömavbrott och krävande väderförhållanden.

Utveckling

Ambitionen är att skapa större utbud av olika boendeformer för att ge valfrihet och erbjuda människor möjlighet att bo kvar i samma område i livets olika skeden. Tillskapandet av mindre bostäder gör det möjligt för bland annat äldre personer att byta bostad men ändå bo kvar i Karlskrona skärgård.

Efterfrågan av trygghetsbostäder ska utredas i samband med den övriga bostadsförsörjningen i Karlskrona skärgård. Behovet av nya omvårdnadsboenden ska beaktas vid detaljplanering av bostadsområden. Nya omvårdnadsboende bör lokaliseras med hänsyn till trafik och kollektivtrafik. Vid planering av boenden är närhet och tillgänglighet till servicefunktioner som distriktsköterska och livsmedelshandel också av stor betydelse.

MÅL VÅRD & OMSORG

- Vid planering av nya bostadsområden eller förtätning görs detta i samverkan mellan berörda förvaltningar så att behovet av bostäder för människor med särskilda behov och äldre tillgodoses.
- Nybyggda bostäder, utomhusmiljöer och allmänna byggnader ska ha god tillgänglighet för alla, både som fysisk miljö och ur funktions-, trivsamhets- och trygghetsaspekter.

Kultur och museum

Kulturlivet i Karlskrona skärgård bygger på lokala och privata initiativ med exempelvis opera på Ungskär, Aspö konstrunda, Hasslöfestivalen med mera.

I Karlskrona skärgård finns filialbibliotek på skolorna på Hasslö och på Sturkö.

I Karlskrona skärgård finns några mindre museer. På Tjurkö har Blekinge Museum sommartid en utställning om stenhuggerinäringen. På Aspö finns KA2 Museum för rörligt Kustartilleriregemente. Bebyggelse som ingår i världsarvet Örlogsstaden Karlskrona finns även att besöka på flera ställen, bland annat Kungsholms fort och Drottningkärs kastell.

Utveckling

I Karlskrona skärgård har en intressant historia med potential att utveckla besöksmål i form av fler museer, inom befästningspark Karlskrona. Världsarvet Örlogsstadens Karlskrona och stadens marina historia skulle kunna utnyttjas i större utsträckning, exempelvis genom utökad museiverksamhet och besöksverksamhet.

MÅL KULTUR & MUSEUM

- Stimulera lokala initiativ för kulturlivet.
- Bibehåll befintliga bibliotek.
- Underlätta för bygdemuseer.
- Utveckla befästningspark Karlskrona och världsarvet Örlogsstaden Karlskrona.

Handel

Livsmedelsaffär finns på Hasslö, Aspö, Sturkö och Senoren samt på fastlandet i Torhamn och Kristianopol. För boende i den östra skärgården levereras dagligvaror med skärgårdstrafiken från butiken i Torhamn.

Bensinstation/pump finns på Hasslö, Sturkö och Möcklö. Postombud finns i livsmedelsbutikerna.

Utveckling

Fungerande samhällsservice är en förutsättning för att öka antalet permanentboende i Karlskrona skärgård. En väl sammanhållen bebyggelse ger ett större underlag för både den offentliga och kommersiella servicen vilket gynnar boende och besökande.

MÅL HANDEL

- Handeln i Karlskrona skärgård föreslås stärkas genom att öka antalet bofasta, vilket gynnar såväl offentlig som kommersiell service.
- Förlängning av turistsäsongen bidrar till att säsongsbutiker kan hålla öppet längre.

SJÖFART OCH HAMNAR

Sjöfart

Karlskrona kommun har en djuphamn på Verkö med färjetrafik till Polen och främst under sommartid anlöper av kryssningsfartyg. Via Karlskrona hamn passerar cirka 430 000 passagerare och drygt 1,8 miljoner ton gods per år. Hamnen på Verkö utgör ett riksintresse och har stor utvecklingspotential. Handelshamnen på Trossö är av mindre betydelse, men viss båttrafik förekommer, framför allt lossning av fisketrålare.

Trafiken till och från dessa båda hamnar passerar genom Karlskrona skärgård, mest frekvent är trafiken i Aspösund mellan Aspö och Tjurkö. En ökad transport till sjöss kommer att påverka skärgården och dess öar, men vilka konsekvenser den ökade transporten till sjöss kan få bör utredas vidare.

Hamnar

Hamnarna i Karlskrona skärgård består i många fall av traditionella fiskehamnar vars användning idag delas mellan fiskerieringen, båtplatser och gästhamnsverksamhet. De flesta hamnarna i Karlskrona skärgård ägs och drivs av Karlskrona kommun. Vissa av hamnarna drivs dock ideellt av föreningar via entreprenadavtal med Karlskrona kommun. Bland dessa finns Lökanabben på Aspö och hamnen i Torhamn. Föreningarna betalar en årlig avgift till Karlskrona kommun för att nyttja hamnen och står för tillsyn, drift, löpande och periodiskt underhåll. En presentation av hamnar i Karlskrona skärgård följer nedan.

Karlskrona

Karlskrona stadsmarina

Karlskrona stadsmarina eller Tallebryggan ligger på Trossö i centrala Karlskrona. Hamnen rymmer cirka 400 båtplatser. Karlskrona kommun äger och driver hamnen. Karlskrona stadsmarina ska främst tillgodose tillgång på centralt placerade båtplatser samt möjliggöra gästhamnsverksamhet för anlöpande båtar som vill besöka Karlskrona. En utveckling av stadsmarinen pågår.

Hasslö

Hallahamnen

Hallahamnen är en gammal fiskehamn som ligger på den norra sidan av Hasslö. Hamnen var tidigare en av Karlskronas största fiskehamnar, men idag finns endast en yrkesfiskare kvar. Vid hamnen finns en samling välbevarade fiskebodas. Hallahamnen används i stor utsträckning av fritidsbåtar och där finns toalett, dusch, el och vatten. Karlskrona kommun äger hamnen och sköter driften.

Garpahamnen

Garpahamnen ligger på södra sidan av Hasslö. Hamnen är en gammal fiskehamn, men används idag för en rad aktiviteter. Garpahamnen delas mellan fiskare, fritidsbåtar, gästhamnsverksamhet, ett båtvarv och sjöräddningen som har sin verksamhet här. Karlskrona kommun äger och driver hamnen.

Garpahamnen på Hasslö.

Aspö

Lökanabben

Lökanabben ligger på Aspös västra sida. Aspö Båtklubb arrenderar Lökanabben och driver hamnverksamheten helt ideellt. Hamnen är framför allt en småbåtshamn men här finns även fiskebåtar.

Sturkö

Sanda

Sanda hamn ligger på den nordvästra sidan av Sturkö, i sundet mellan Sturkö och Tjurkö. Hamnen, som är skyddad från sydliga vindar då den ligger norr om Tjurköbron, används i huvudsak som småbåtshamn men det finns även några mindre fiskebåtar. Hamnen ägs och drivs av Karlskrona kommun. Sanda hamn saknar kommunalt vatten och avlopp. Sturkö Båtsällskap har önskemål om att ta över driften av hamnen och att driva den i egen regi.

Ekenabben

Ekenabben ligger på den sydvästra sidan av Sturkö, söder om Tjurköbron. Fisket dominerar användningen med flera fiskebåtar från trälare till mindre fiskebåtar. Det finns även utrymme för fritidsbåtar i hamnen samt 16 gästplatser. Ekenabben saknar kommunalt vatten- och avlopp.

Senoren

Ekenäs

Ekenäs hamn ligger på sydvästra sidan av Senoren. Hamnen används huvudsakligen som fritidsbåtshamn. Karlskrona kommun äger och driver hamnen.

Torhamn

Torhamns hamn ligger i sydvästra Torhamn. Hamnen används huvudsakligen som fritidsbåtshamn. Torhamns hamn ägs av Karlskrona kommun, men drivs av Torhamns båtsällskap.

Torhamns hamn.

Sandhamn

Sandhamns hamn ligger skyddad i Sandhamnsviken. Hamnen består av tre pirar och har tidigare varit uteslutande en industrihamn. Den innersta piren används för gästhamnsverksamhet och de två yttre är till för fiskenärningen. Karlskrona kommun äger hamnen, men har arrenderat

ut driften av den innersta piren. På de övriga två pirarna sköter kommunen driften. Det fiske som finns i hamnen idag är till största delen småskaligt. Det rör sig om ett tiotal fiskebåtar som ligger i hamnen.

Grebbegården

Hamnen i Grebbegården har stor betydelse för hela den östra skärgården. Den utgör en bas för transporter till östra skärgården vad gäller transporter av gods, byggnadsmaterial med mera. Men framför allt är hamnen i Grebbegården viktig för djurtransporter för lantbruket, som är en förutsättning för det öppna landskapet genom betesdrift. Grebbegården utgör också en viktig punkt för skärgårdsborna då det är där de har möjlighet att angöra med egna båtar på ett enkelt sätt.

Östra skärgården

Hamnarna i den östra skärgården är av mycket stor betydelse då de utgör entrén till öarna. Samtliga hamnar i den östra skärgården ägs av Karlskrona kommun.

Långören

Hamnen på Långören består av en brygga med få båtplatser vilket gör det svårt att ta emot besökande båtar.

Ungskär

Ungskär har en bra, skyddad hamn med något sämre djup.

Inlängan

Inlängans hamn har begränsat med båtplatser.

Stenshamn

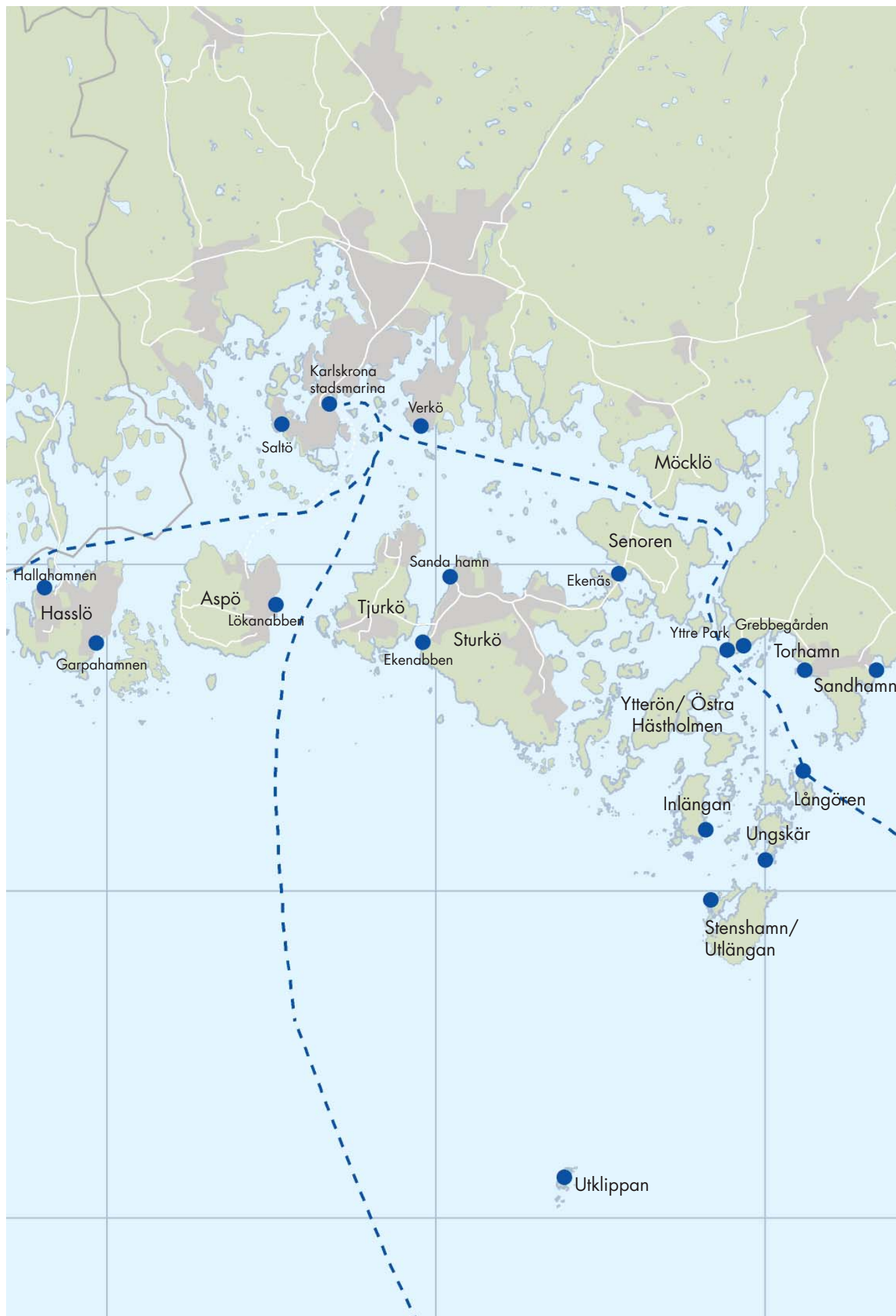
Stenshamn ligger i de yttre delarna av Karlskrona skärgård och är en av de större hamnarna i den östra skärgården.

Utklippan

Sveriges sydligaste ögrupp, Utklippan, utgörs av de två långa skären Norraskär och Södraskär. I utrymmet mellan dessa två skär finns en skyddad hamn. Hamnen används idag uteslutande som övernattningsplats för fritidsbåtar. Utklippan ligger i en farled för segelbåtar på väg från Hanö och Bornholm och vidare mot Kristianopel, Öland, Kalmar och Västervik och utgör ett naturligt stopp för många seglare. Utklippan ägs av Statens fastighetsverk och driften är privat.

Kristianopel

Kristianopel ligger på Karlskrona kommuns östkust. Hamnen ligger strategiskt, på Sveriges östra kust och utgör ett naturligt stopp för båtar. Hamnen ägs av Karlskrona kommun och används uteslutande för gästhamnsverksamhet.

Hamnar och farleder i Karlskrona skärgård.

Hamn i Kristianopel.

Hamnen i Kristianopel.

Utveckling

Det är viktigt med fungerande hamnar för ett ökat liv i Karlskrona skärgård där hamnarna bör utgöra något mer än bara ett användningsområde. Samverkan mellan flera användningsområden är möjligt och det är viktigt att utveckla platserna som servicepunkter.

För att fler företag ska kunna etableras i hamnarna och möjligheter till en utvecklad besöksnäring är ett kommunalt VA en förutsättning. En annan service som idag saknas i hamnarna är bränsle för såväl bil som för båt, latrintömning etc.

För Karlskrona skärgård och dess företagare är hamnarna mycket viktiga besöksanläggningar. Till hamnar söker sig fritidsbåtturister, men kanske i ännu större utsträckning även den landbaserade turisten som kommer med motorcykel, cykel eller i bil/husbil. I hamnarna bör därför småföretagare ges utrymme att etablera till exempel caféer, tillfälliga boenden och serviceverksamheter av olika slag.

Hamnarna i Kristianopel och på Utklippan bör utvecklas som en informationspunkt för båtgäster som sedan kan upptäcka Karlskrona skärgård ytterligare. Det finns stor potential i att utveckla Utklippan både som resmål och som en portal för turism i Karlskrona skärgård och Blekinge Arkipelag.

Riksintressen för sjöfart

I Karlskrona kommun finns hamnar och farleder, samt områden i övrigt, som har så speciella funktioner för sjötransportsystemet att de utgör riksintresse för kommunikationsanläggningar.

Verkö hamn utgör riksintresse för sjöfarten liksom de anslutande farlederna Karlskronas västra inlopp-Kronoredden-Östra fjärden-Långören, Karlskrona södra inlopp, Karlskrona-Aspö och Sandhamn-Sjön samt Karlskrona hamn.

Ett område i fjärden väster om Tjurkö är även utpekad som riksintresse för sjöfarten, djupt skyddat läge, uppläggningsplats för urdriftstagna fartyg.

I Holmsjö finns ett navigeringshjälpmedel (mast) som är utpekad som riksintresse.

MÅL SJÖFART OCH HAMNAR

- Möjliggöra en utveckling av flera hamnar genom att ge dem en varierad inriktning och möjliggöra för olika huvudmän.
- Bibehålla Grebbegårdens funktion som bas för transporter till östra skärgården.

BÅTLIV

Båtliv är en viktig del av det rörliga friluftslivet. En stor del av livskvaliteten med att bo i Karlskrona kommun är att kunna ha en egen båt och uppleva Karlskrona skärgård.

Båtplatser

Det finns många bryggor och småbåtshamnar i Karlskrona, både inne i staden och ute i skärgården.

Trots detta finns det en stor efterfrågan på ytterligare båtplatser. I Karlskrona skärgård efterfrågas att flera mindre hamnar, till exempel Sanda hamn och Lökanabben, byggs ut med plats för fler fritidsbåtar. Även nyetableringar av småbåtshamnar efterfrågas, liksom tydligare system för att få tillgång till de platser som finns. Karlskrona kommun arbetar aktivt för utökandet av antalet båtplatser, både i staden och i skärgården.

Segling är populärt i Karlskrona skärgård.

Naturhamnar

Det finns ett stort antal platser i Kalskrona skärgård som är lämpliga att lägga till vid, med bra djup och i övrigt ostört område. Vilka platser som är mest lämpliga varierar beroende på väder och vind, liksom båttyp. Dessa platser bör hanteras med varsamhet, så att naturupplevelsen inte förminsкас. De mest frekventerade bör dock kunna förbättras med bättre förtöjningsmöjligheter (ringar etcetra) torrtoaletter, sopkärl samt skötsel av närliggande naturmarker. På de bebodda öarna är det viktigt att de strandsträckor som är mest frekventerade och har bäst förutsättningar för besökande båtar hålls fredade för påträngande bebyggelse, så att friluftsupplevelsen inte förminsкас.

Bränsle

Tillgången på tankställen för fritidsbåtar i Karlskrona skärgård är relativt låg. I nuläget finns detta enbart på tre ställen i Karlskrona skärgård: vid Kristianopel, Tallebryggan och i Sandhamn.

Vinterförvaring

Större samordnade platser för vinterförvaring av båtar finns i Lökanabben, i Sanda hamn, Hallahamnen, Garpahamnen, Sandhamn, Torhamn, på Saltö, Blå Port, Lorentsberg, Långö, Nättraby och på Dragsö. Karlskrona kommun arbetar för att skapa nya ytor för vinterförvaring.

Sjösättningsramper

Ramper för sjösättning i Karlskrona skärgård finns vid Sanda hamn, vid Torhamn, vid Hallahamnen, Lökanabben samt på Dragsö camping.

Båtbottentvättar

Båtbottentvätt finns på Hattholmen och Sandhamn.

Avfall och latrin

Tömning av båtlattrin finns idag i Torhamn, Dragsö, Karlskrona stadsmarina och i Kristianopel.

År 2015 införs ett förbud mot att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar i hav, sjöar och inre vattendrag. Förbudet omfattar svenskt sjöterritorium i sin helhet och gäller alla fritidsbåtar förutom de som är k-märkta. Ett antal hamnar för fritidsbåtar måste därmed också installera eller bygga ut anläggningar för att kunna ta emot toalettavfallet.

Utveckling

Det är viktigt att göra befintligt och framtida båtliv hållbart. Det handlar bland annat om att ge möjligheter för fler människor att uppleva Karlskrona skärgård med egen båt, utan att slita alltför hårt på de naturvärden som finns. Det handlar också om att vidareutveckla båtuppläggningsplatser och hemmahamnar med möjligheter att ta hand om latrin, avfall med mera liksom att tillhandahålla spolplattor och andra miljöförbättrande åtgärder.

Antalet båtplatser i Karlskrona skärgård är begränsat och möjligheten till att utöka dessa bör undersökas. I samband med detta bedöms utökade tilläggsplatser på Trossö över dagen vara intressant. På så vis möjliggörs arbetsresor på ett mer attraktivt sätt och kommunens profil som skärgårdskommun förstärks. Samtidigt får medborgarna en möjlighet att göra sitt vardagsliv lite mer stimulerande.

Fler tankställen för fritidsbåtar behövs och det bör utredas vilka möjligheter det finns att sätta upp båtmackar. Ytterligare platser behövs även för tömning av båtlattrin.

Det är viktigt att slå vakt om att de naturhamnar som finns i skärgården förblir oexploaterade.

MÅL BÅTLIV

- Utöka antalet båtplatser, båtmackar och antalet platser för tömning av båtlattrin.
- Bibehålla naturhamnar och områden för rörligt friluftsliv.
- Ordna toaletter och soptunnor även på mindre öar.
- Ordna parkeringsplatser för båtar på Trossö.

NATURMILJÖ

Landskap

Karlskrona skärgård är unik med sina ädellövsbevuxna stränder, öppna betesängar och flerhundraåriga ekar, blandat med släta klipphällar och små vikar.

Den västra och östra delen av Karlskrona skärgård har olika geologiska förutsättningar, vilket gett upphov till två skilda karaktärer.

Karlskronas västra skärgården tillhör den naturgeografiska regionen *Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde* som karaktäriseras av nordsydliga sprickdalar i ett urbergsområde som domineras av graniter. Sprickdalarna kan framförallt vid kusten vara fyllda av lersediment och ger då förutsättningar för ett bra jordbruk. Här är öarna brantare och vattnet har ofta ett relativt stort djup.

Karlskronas östra skärgården tillhör den naturgeografiska regionen *Kalmarkusten*, vilken är mycket flack med stor del strandängar. Området består av låga, kala öar och holmar i ett grunt vatten.

Havsstrandängar på Inlängan.

Öarna i Karlskrona skärgård är svallade vilket medför att de saknar grus och finkornigare fraktioner, undantaget är Inlängan och Utlängan.

Den öppna skärgården har höga landskapsbildsvärden och är generellt sett känslig för exploatering av alla slag. Detta på grund av att alla tillägg blir starkt exponerade och att Karlskrona skärgård är starkt utnyttjad av det

rörliga friluftslivet såväl till lands som till sjöss.

Grönstruktur

Grönstrukturen kan i detta sammanhang översiktligt beskrivas som olika naturmiljöers utbredning och inbördes samband. Arternas möjlighet till spridning mellan områden som består av öar är av naturliga skäl sämre än mellan områden på land. Öarnas storlek och avstånden mellan öarna har också betydelse. Detta innebär att artrikedomen blir mindre på öar men också mer känslig för förändringar i miljön. Det är därför viktigt att identifiera de öar eller delar av öar som hyser en känslig flora eller fauna så att man i planeringen kan ta hänsyn till detta och se till att eventuella samband mellan populationer kan bestå eller utvecklas.

Vattenmiljöernas samband begränsas av att flera av sunden mellan öppna havet och de inre vikarna i Karlskrona skärgård fyllts ut för vägbankar och broar. Detta har minskat vattenomsättningen med syrebrist och övergödning i vissa vikar.

Storöarna, Hasslö, Aspö, Tjurkö, Sturkö och Senoren, är till delar skogsklädda. Av dessa är det främst Aspö som har utbredd skog vilken fram tills nyligen var självsädd, det vill säga det var en naturligt uppkommen skog.

Värdefulla naturmiljöer

I skärgårdsmiljön hör havsstrandängarna till de mest värdefulla med både rik flora och ett artrikt fågelliv. Denna miljö är helt beroende av att den betas, helst med nötkreatur.

Vissa av öarna och de strandnära kustområdena på fastlandet har småvatten med hotade groddjur. Dessa områden bör skyddas mot förändringar i miljön som påverkar djurens reproduktionsförutsättningar. Det kan röra sig om allt från rena exploateringar till förändring av markanvändningen såsom upphört bete, utdikning eller inplantering av fisk och kräftor.

Många obevuxna öar har stor betydelse för fågellivet såsom häckningsöar. De värdefullaste är därför

fågelskyddsområden under häckningstiden. Även sälarnas yngel- och skinnömsningsplatser är skyddade under den mest känsliga perioden.

Av vattenmiljöerna är det de grunda områdena med ett vattendjup mindre än 6 meter som har störst värde. Här når solljuset ner till bottarna som får en hög biologisk produktion. Dessa områden utgör lek- och uppväxtområden för ett flertal fiskarter vilket innebär att de på ett väsentligt sätt bidrar till vår matproduktion och utgör grunden för det kustnära fisket.

Värdefull natur kan på olika sätt skyddas mot exploatering eller andra ingrepp. Avsikten är ofta att bevara den biologiska mångfalden, men naturskyddet kan också vara inriktat på att upprätthålla möjligheter till rekreation och friluftsliv.

Våtmarker

Våtmarker hyser stora värden för naturvärden och friluftslivet. I Karlskrona skärgård utgörs våtmarkerna av hällar i strandzonen, grunda vattensamlingar eller sankområden i det relativt flacka urberget längre upp på land. Vissa av stenbrotten är också vattenfyllda.

Skydd av natur

Natur kan skyddas och områden säkerställas på olika sätt beroende på vad syftet är. Naturreservat, naturminne, djurskyddsområde, strandskydd, landskapsbildsskydd är olika skyddsformer enligt miljöbalken. Vilket skydd man använder beror på syftet och typen av värde. Naturvårdsavtal är ett juridiskt avtal med ersättning mellan en statlig myndighet och en markägare om att skötsel av marken ska ske på ett visst sätt.

Riksintresse, Natura 2000 och nyckelbiotop innebär ett utpekande av en skyddsvärd miljö som ska skyddas genom någon typ av områdesskydd enligt miljöbalken. Vissa naturtyper är ovanliga eller särskilt skyddsvärda och har därför inventerats separat till exempel ängs- och hagmarker och våtmarker.

Riksintressen

I Karlskrona skärgård finns det sju områden som är av riksintresse för naturvärden. Många av riksintresseområdena är skyddade som naturreservat för att säkerhetsställa naturvärdena.

Både länsstyrelsen och kommunen kan föreslå nya riksintresseområden för naturvård.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av skyddsvärda områden i EU. Syftet är att skydda djur och växter från utrotning och att förhindra att deras livsmiljöer förstörs. Det är upp till varje medlemsland att självt bestämma hur de

utpekade områdena bäst kan skyddas och vårdas genom nationell lagstiftning eller på annat sätt.

Ingrepp med negativa miljöeffekter fordrar tillstånd från regeringen eller samråd med EU-kommissionen.

För att exploatera ett Natura 2000-område krävs mycket starka skäl och ingreppet måste kompenseras med att ett nytt område utses som ersätter det förlorade och dess naturvärden. Om åtgärder kan medföra skada på naturvärdena behöver tillstånd sökas.

I Karlskrona skärgård finns 27 Natura 2000-områden. Många av områdena är knutna till den östra skärgården, intill Torhamns udde.

Naturreservat

I Karlskrona skärgård finns åtta naturreservat. Naturreservaten har bildats för att bevara de höga natur- och kulturvärdena för framtiden samt för att göra områdena tillgängliga för det rörliga friluftslivet. I naturreservaten ska den biologiska mångfalden bevaras och livsmiljöer för skyddsvärda arter gynnas. Reservat inrättas av länsstyrelsen eller kommunen. Det kan omfatta både privat och kommunal mark. Varje område har en skötselplan som beskriver hur området ska skötas.

I flertalet reservat betar djur vilket är en förutsättning för att behålla ett öppet landskap och bevara naturvärdena. Naturreservaten förvaltas av länsstyrelsen och ibland av kommunen.

I Karlskrona skärgård sammanfaller naturreservaten i stort med Natura 2000 områden.

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtalet är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan Skogsstyrelsen eller länsstyrelsen och markägare som är intresserade av naturvård. Syftet med avtalet är att bevara och utveckla områden med höga naturvärden.

Naturvårdsavtal upprättas kontinuerligt och vilka avtal som finns i Karlskrona kommun finns på Skogsstyrelsens hemsida.

Biotopskyddsområde

Biotopskyddsområden är mindre områden som utgör livsmiljö för hotade växt- och djurarter. Generellt skyddade biotoper i odlingslandskapet är alléer, våtmarker, stenmurar och odlingsrösen. Dispens från dessa generella biotopskydd kan ges av länsstyrelsen om det finns särskilda skäl.

Även andra områden kan avsättas som biotopskydd. Oftast är det nyckelbiotoper som skyddas på detta sätt. Skogsstyrelsen, länsstyrelsen eller kommunen som kan

biotopskydda områden. I dessa fall utgår ersättning till markägaren. Dispens från dessa bestämmelser kan ges, om det finns särskilda skäl, av den myndighet som utfärdat bestämmelserna.

Nyckelbiotoper

Nyckelbiotoper är ett kvalitetsbegrepp på av skogsstyrelsen klassade områden där man finner eller kan förväntas finna rödlistade arter. I Karlskrona skärgård finns ett fåtal sådana områden. Skogsstyrelsen inventerar och klassar områden som nyckelbiotopsområden.

Naturminne

Vissa mycket speciella naturbildningar kan skyddas som naturminnen. Dessa utgörs ofta av annorlunda träd, stora flyttblock eller jättegrytor. I Karlskrona kommun finns ett 30-tal naturminnen.

Fågel- och sälskyddsområden

För att skydda djur mot störningar under tider då de är särskilt utsatta, kan länsstyrelsen eller kommunen besluta om djurskyddsområden. Oftast gäller det fåglar som häckar eller sälar med ungar. Skyddet berör då stränder, öar och öppet vatten. Föreskrifterna reglerar tillträdesförbud under känsliga perioder.

Ekologiskt särskilt känsliga områden

Särskilt känsliga är områden där ett ingrepp skulle få stora ekologiska konsekvenser som att ett värdefullt ekosystem slås ut eller att en hotad art försvinner. Det gäller till exempel ädellövskogarna, skyddsvegetationen vid sandkusterna samt vissa våtmarker, sjöar och vattendrag.

Det gäller också många av landskapets så kallade restbiotoper som ängs- och hagmarker, åkerholmar, skogsbryn, dikesrenar med mera som har betydelse för överlevnad hos sällsynta och/eller hotade växt- och djurarter. Sådana områden ska skyddas så långt som möjligt mot åtgärder som kan skada naturmiljön och som kan hota den genetiska mångfalden som till exempel genom att belasta området med ytterligare föroreningar, buller med mera.

I Karlskrona skärgård anges stora områden som ekologiskt särskilt känsliga. De varierade vattenförhållandena med sött och salt vatten, grunda och djupare partier, mjuka och hårda bottenar har skapat goda förutsättningar för vattenorganismerna. Sötvattenarter och saltvatten arter lever sida vid sida. De speciella förhållandena gör att miljön är känslig för förändring. Ekologiskt särskilt känsliga områden återfinns i anslutning till naturreservaten.

De ekologiskt känsliga områdena i Karlskrona kommun överensstämmer i stort med Naturvårdsplanen och riksintressen för naturvård.

Ängs- och hagmarker

Ängs- och hagmark rymmer stora värden för naturvården, friluftslivet och kulturmiljövården. De har tidigare omfattat en betydande del av det svenska odlingslandskapet. Ändrade driftformer och rationalisering av lantbruket har lett till att de minskat kraftigt i storlek. Ett flertal växt- och djurarter, som är knutna till ängs- och hagmarker är beroende av viss brukning genom slätter eller betning.

Strandskydd

För kust och skärgård samt kring sjöar och vattendrag gäller generellt strandskydd om 100 meter. För särskilt skyddsvärda områden kan strandskyddet utökas till 300 meter. Stränderna är en av våra stora naturtillgångar. De är mycket betydelsefulla för det växt- och djurliv som är beroende av vattenmiljöer och för allmänhetens möjligheter till friluftsliv.

Stora delar av Karlskrona skärgård omfattas av utökat strandskydd, dvs 200-300 meter.

Landskapsbildsskydd

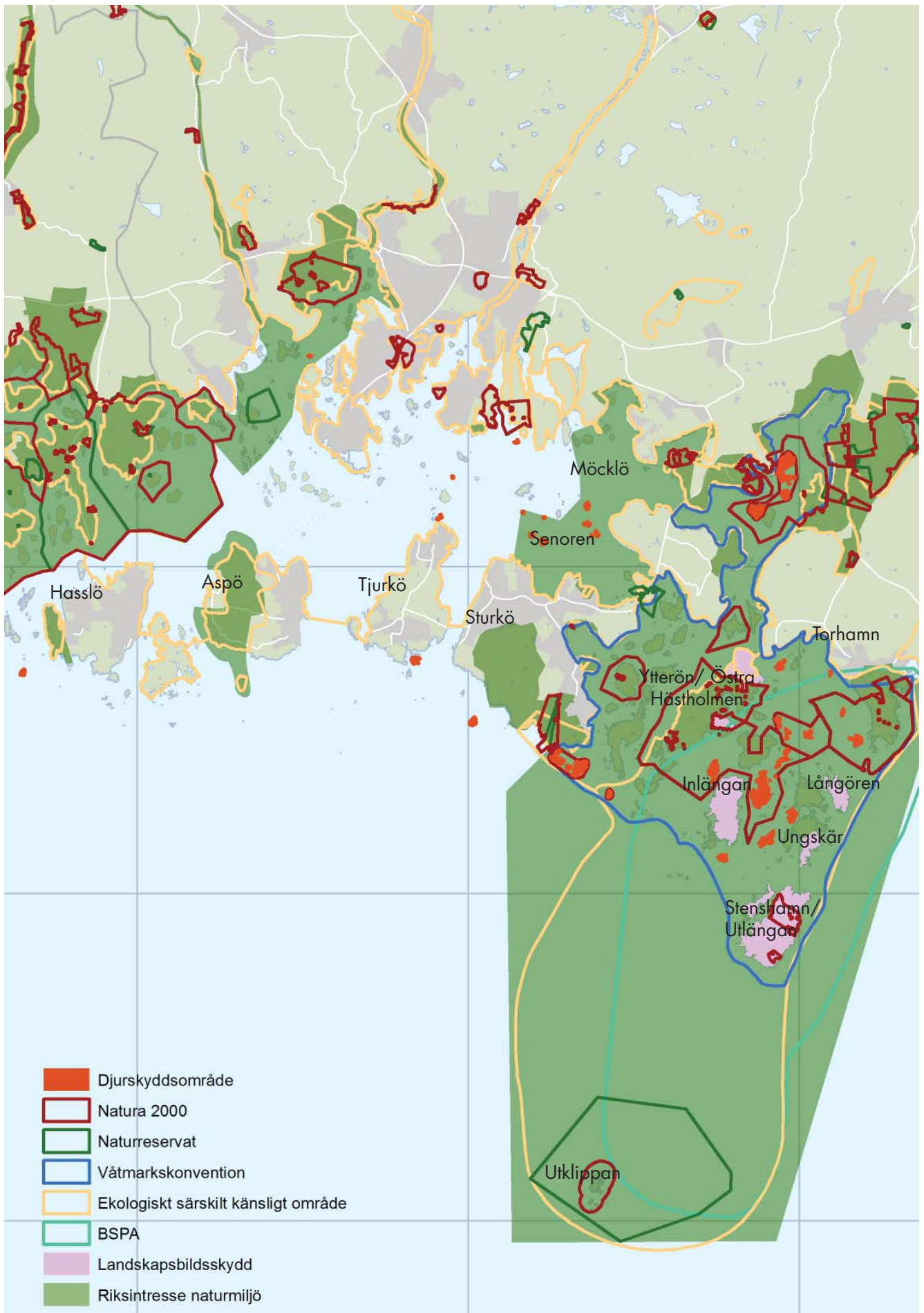
Karlskrona skärgård har ett fåtal områden som är skyddade med så kallat landskapsbildsskydd.

Landskapsbildsskydd är en äldre skyddsform och ett begrepp som inte finns i miljöbalken. Det ersätts successivt med andra skyddsformer, men fram tills dess gäller bestämmelserna i landskapsskyddsområdena.

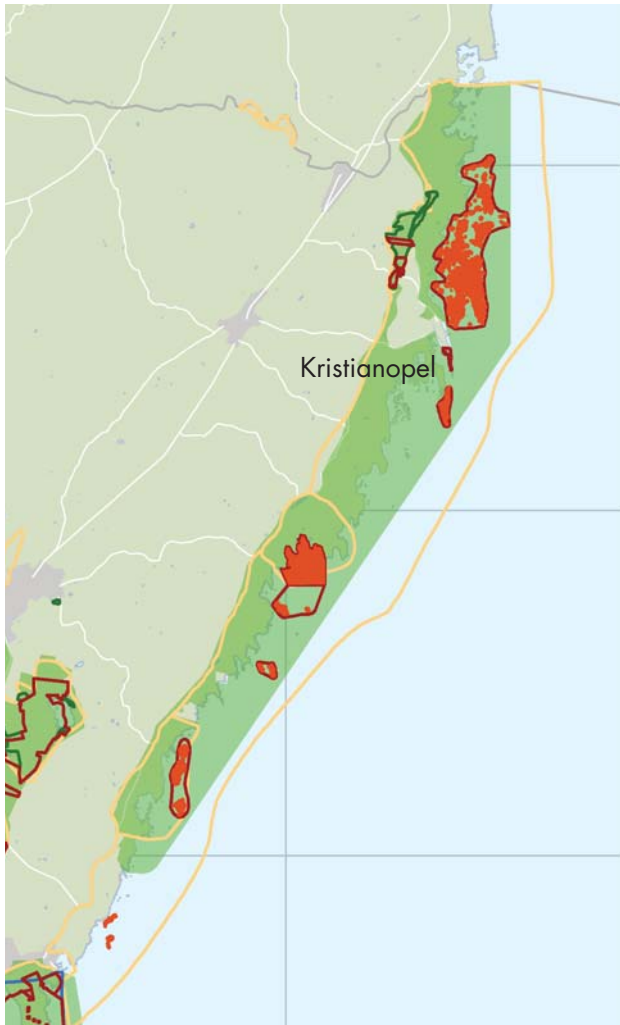
Särskilda föreskrifter finns framtagna för varje landskapsbildsskydd. Skyddet reglerar bebyggelse, vägar och andra anläggningar som kan ha en negativ effekt på landskapsbilden. Länsstyrelserna handlägger landskapsbildsskydd.

BSPA (Baltic Sea Protected Area)

I Östersjöområdet finns ett 60-tal skyddsvärda kust- och havsområden identifierade av Helsingforskommissionen, varav 13 sådana ligger inom svenska kust- och havsområden. Dessa skyddsvärda kust- och havsområden kallas BSPA områden (Baltic Sea Protected Area) och syftar till att ge särskilt skydd för arter och naturliga habitat (områden) i kust- och marina ekosystem i Östersjön för att bibehålla biologisk och genetisk biodiversitet och för att skydda ekologiska processer. I Karlskrona skärgård ingår Torhamn

Natura 2000-områden, naturreservat, våtmarkskonventionen, djurskyddsområden, landskapsbildsskydd, ekologisk särskilt känsliga områden och riksintressen i Karlskrona skärgård.

Natura 2000-områden, naturreservat, djurskyddsområden, ekologisk särskilt känsliga områden i Kristianopel.

Natura 2000-områden

I Karlskrona skärgård finns följande 27 natura 2000-områden:

1. Östra Möcklö
2. Idholm
3. Hallarum
4. Stora Hammar- Varö- Lillö
5. Björnön- Varö
6. Stora Rom
7. Senora-Svenö
8. Ryamad
9. Järkö
10. Uttorp
11. Hästholmen- Öppenskar
12. Ronnekläppen
13. Danafföt
14. Utlängan
15. Utklippan
16. Torhamn- Hästholmen
17. Torhamns udde
18. Sandhamn
19. Gräsör med flera öar
20. Tärningsöarna
21. Abrahamnsäng
22. Haglö
23. Isaks kläpp
24. Majö
25. Valludden
26. Skärva
27. Kristiansopels skärgård

och Östra skärgården som ett sådant särskilt känsligt område. Flera öar är utpekade och skyddade som naturreservat och/eller Natura 2000 områden. Östra skärgården har stort marinbiologiskt värde med stor mångfald i vegetation och djurliv.

Biosfärområde Blekinge Arkipelag

Karlskrona skärgård ingår i biosfärområde Blekinge Arkipelag som omfattar merparten av Blekinges skärgårds- och kustlandskap. Blekinge Arkipelag utnämndes av Unesco 2011 och är det första biosfärområdet i Sverige med fokus på Östersjöfrågor.

Utveckling

Karlskrona kommun strävar efter att bibehålla och utveckla värdefulla och artrika naturmiljöer, framför allt gammal ädellövskog samt den betespräglade skärgården och kusten.

En förutsättning för det karaktärgivande öppna landskapet är betande djur, då det är det enda rationella sättet att motverka igenväxning av landskapet och därmed en förändring av flora och fauna. Djurhållning med betesdrift ska därför underlättas och uppmuntras.

Värdefulla natur- och strandområden bör identifieras och skyddas. Det är viktigt att värna om allmänhetens tillgänglighet till stränderna, både för närboende, gästande båtar och det rörliga friluftslivet. Det är även viktigt med skötsel på öarna, i form av sophämtning, för det rörliga friluftslivet.

För att stärka och utveckla biosfärsarbetet vill Karlskrona kommun skapa ett besökscentrum, ett naturrum för

Riksintressen för naturvård

I Karlskrona skärgård finns det 7 områden som är av riksintresse för naturvården. Många av riksintresseområdena är skyddade med naturreservat. För samtliga naturreservat finns framtagna skötselplaner av länsstyrelsen.

Aspö

Aspö har ett mycket värdefullt skogsekosystem. Särskilt tallskogsområdet är på grund av orördhet, storlek och lång skoglig kontinuitet av stort botaniskt, ekologiskt och skogsgenetiskt intresse. Tallskogsområdet är det största i den blekingska skärgården. På sikt bör området gallras.

Skärva - Danmarksfjärden - Nättrabyån

Området uppvisar ett representativt herrgårdslandskap med ekhagar, blandlövsskogar och betade havsstrandängar, samt ädellövsskogar. Delar av skogen har naturskogskaraktär. Danmarksfjärden är en av de viktigaste rast- och övervintringslokalerna för sjöfågel. Vidare ingår Nättrabyån och Silletorpsån som båda har stora ekologiska värden genom bland annat förekomst av öring och flodpärlmussla. I området ingår också den näringsrika Björkerydssjön.

Hallarumsviken - Möcklö - Kyrkfjärden

Ett representativt och gammalt odlingslandskap i kustbygden och innerskärgården. Inom området finns ett stort antal artrika naturbetesmarker som också hyser rödlistade arter. I området ingår även ädellövsskogar samt grunda och högproduktiva brattvattenvikar med stor artrikedom. Hela vattenområdet har ett stort värde för häckande, rastande och övervintrande fåglar.

Blekinges östkust

Ett vidsträckt och flackt odlingslandskap som domineras av betade strandängar och buskmarker. I området ingår vidare öar, grunda havsbottnar, en av Östersjöns få knubbsälkolonier samt sandfält med betydande botaniska och zoologiska värden. Hela kuststräckan har betydelse för häckande, rastande och övervintrande fåglar.

Inom området finns fågel- och sälskyddsområden. Det är av värde att betes- och jordbruksmarken hålls hävdad. Beteshävd är särskilt viktig på strandängarna. I den gamla strandvallen och sandområdena bör tillståndsplikt för husbehovstäckter övervägas.

Torhamns skärgård

Torhamns skärgård är Sveriges sydligaste urbergsskärgård och innehåller både skyddade grundområden och exponerade djupområden. En stor variation i bottenbeskaffenhet och artrikedom ger området ett stor ekologiskt värde. Grundområdena är bland annat viktiga som lekplatser för sill. Torhamns udde är en av landets viktigaste sträckfågellokaler. I området ingår ett stort antal betespräglade moränöar.

Södra Sturkö

Ett vidsträckt våtmarkskomplex (mosaik) som består av bl a havsstrandängar, fukthedar och sumpskogar. En betydande del av området beteshävdas. Se fördjupad översiktsplan för skärgården.

Västra Hasslö

Ett våtmarkskomplex vid havet som bland annat innehåller havsstrandängar och marin fukthed. Betesdriften bör intensifieras för att säkerställa naturvården. Reservatbildning bör övervägas. Finansiering kan eventuellt ske genom vindkraftsetablering förutsatt att statliga eller europeiska medel ej kan tillföras.

Naturreservat

I Karlskrona skärgård finns följande åtta naturreservat:

- Hallarumsviken
- Hästholmen-Ytterön
- Järkö
- Svenö
- Torhamns udde
- Utklippan
- Uttorp
- Västra Skällön

MÅL NATURMILJÖ

- Underlätta och uppmuntra djurhållning för betesdrift för att bevara det öppna landskapet i skärgården.
- Skapa goda vattenförhållanden innanför öbarriären.
- Skapa ett naturum för att stärka och utveckla biosfärsarbetet

REKREATION & FRITID

Det är viktigt att värna om människors möjlighet till avkoppling och återhämtning men också för välbefinnande.

Friluftsliv

Det största friluftsområdet inom Karlskrona kommun utgörs av havet och insjöarna. Stora delar av Karlskrona skärgård utgör även riksintresse för friluftslivet och är en tillgång för det lokala friluftslivet, men också för turister och besökare. Östra skärgården är ett av kommunens mer välutnyttjade friluftsområden.

Motionsspår och vandringsleder finns på flera ställen i Karlskrona skärgård exempelvis på Hasslö, Aspö, Tjurkö, Sturkö och på öarna i den östra skärgården.

Promenadstig på Inlängan.

Tätortsnära rekreation

Behovet av skydd för områden som är lämpliga för rekreation och friluftsliv beskrivs vara störst i tätorternas närhet. I Karlskrona skärgård räknas Hasslö, Aspö och Sturkö som tätort. På landsbygden och i Karlskrona skärgård har friluftslivet en annan karaktär än i tätorterna på Trossö och i stadsbygden. Närheten till områden med höga naturvärden är ofta större men tillgängligheten kan vara begränsad. Speciellt finns det en brist på iordningställda och konsekvent underhållna rekreationsområden. Utbudet på fritidsaktiviteter varierar med årstiderna och är större under sommarmånaderna då simskolor och båtklubbar är aktiva.

Den inre skärgården

Den inre skärgården omfattas i det här sammanhanget av öarna innanför storöarna, öarna mellan Sturkö och Ytterön/Östra Hästholmen samt öarna mellan Torhamns udde och den östra skärgården.

På öarna finns fornlämningar från stenåldern och framåt med bland annat stenåldersboplatser, gravanläggningar, fornborgar, ljunghedar och farledspärrar. Öarna har under århundranden nyttjats för bete och slätter, vilket i hög grad ännu präglar vegetationen. Enstaka öar har även odlats i begränsad omfattning.

Den inre skärgården är tillgänglig för allmänheten men utgör även ett övningsområde för Försvarsmakten och kan lysas av vid större övningar. Vissa av öarna omfattas av områdesskydd för fågellivet vilket kan innebära begränsningar i hur och när man får vistas på ön. Det finns även öar som är naturreservat. Det är viktigt att värna de obeyggda öarna i den inre skärgården för det rörliga friluftslivet i närområdet för till exempel kajakpaddling, segling, bad och fiske.

Bad

Kommunala badplatser finns i Sandvik på Hasslö, vid Aspö Havsbad söder om Hornudden, Hägnan på Tjurkö, Uttorp på Sturkö, Sandvik på Senoren, Gisslevik och Pettersvik i Torhamn samt i Kristianopel. Utöver detta finns många badvikar i Karlskrona skärgård.

Bryggbad på Inlängan.

Gymnastikhallar finns på Hasslö skola och Sturkö skola. Fotbollsplaner i föreningsregi finns på Hasslö idrottsplats, Aspö idrottsplats och Sturkö idrottsplats. Större sportanläggningar finns på Trossö, i Nättraby, Jämjö och Torhamn.

Fågelliv

Torhamns udde utgör en av Sveriges viktigaste sträckfågel lokaler och den plats i Blekinge där det setts flest arter.

Vattensport

I Karlskrona skärgård finns det ett antal jolleklubbar, båtklubbar, rodd- och kanotverksamheter samt uthyrningsställen för kanoter och havskajaker. I Torhamn finns en vindsurfningsklubb. I Karlskrona kommun får vattenskotrar, utöver i allmän farled, användas i två områden, utanför Långa Lisa på Verkö och mellan Aspö och Hasslö.

Sportfiske

Sportfiske är en av Sveriges största fritidssysselsättningar. Mer än en miljon vuxna svenskar fiskar enligt statistiska centralbyrån. Med sina rikt varierade fiskemöjligheter kan Blekinge erbjuda sportfiskaren utmaningar året runt, men april-maj samt augusti-september är det bäst förutsättningar för fiske av de flesta fiskearterna. Arrangerade båt- och fisketurer finns till exempel på Sturkö och Senoren.

Ridsport

På Aspö finns möjlighet att rida islandshäst.

Skjutbanor

Det finns en skjutbana i Karlskrona skärgård och den ligger på Aspö.

Utveckling

Det är viktigt att värna om de obebyggda öarna i den inre delen av Karlskrona skärgård för det rörliga friluftslivet. Den inre skärgården används till exempel för kajakpaddling, segling, bad och fiske.

Förutsättningar bör utredas för att skapa en skärgårdsstiftelse kommunövergripande i Blekinge för vård och skötsel av skärgården.

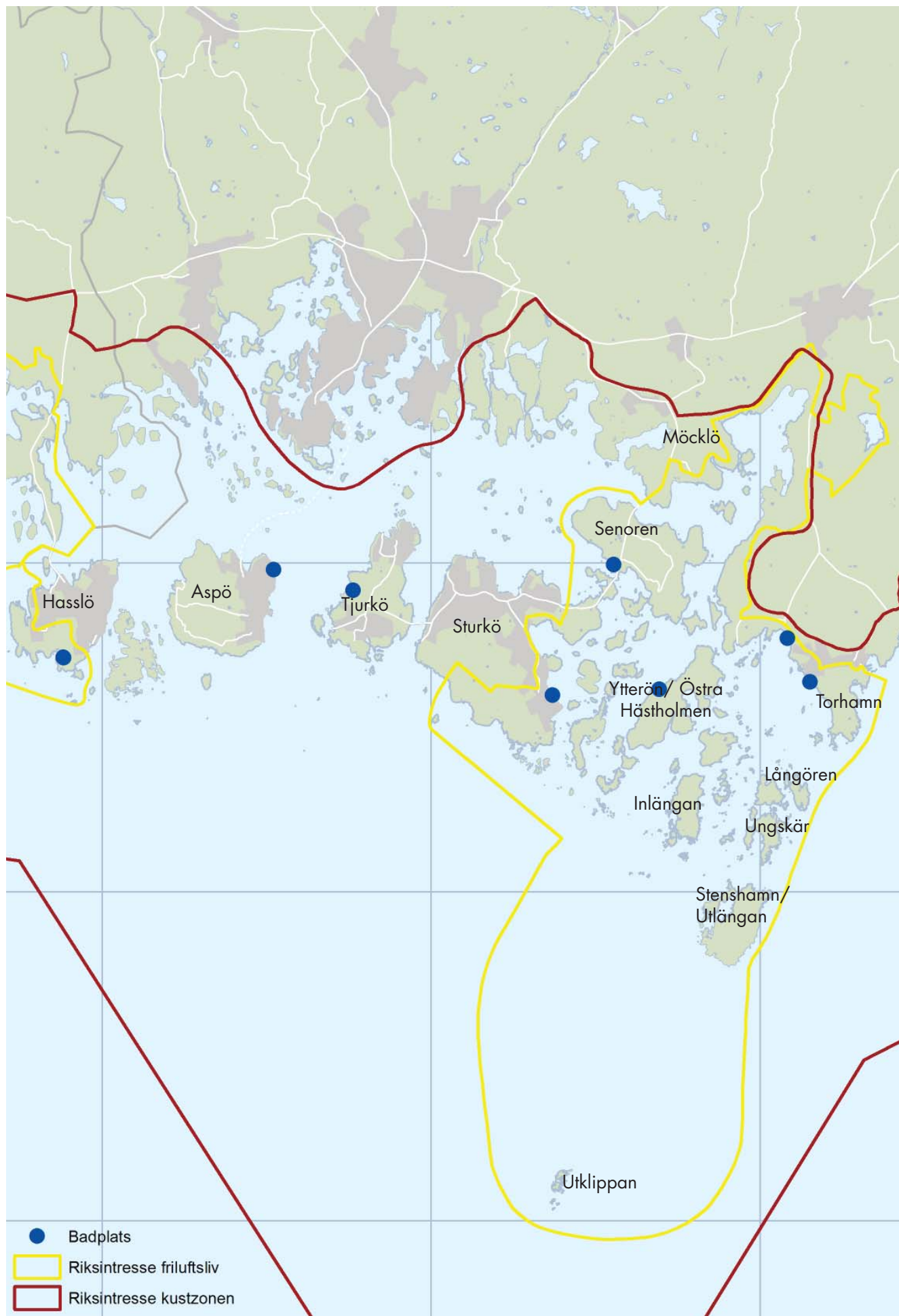
Antalet båtplatser i Karlskrona skärgård är begränsade och möjligheten till att utöka dessa bör undersökas. Det finns potential att hitta en utveckling för vindsurfnings och havskajaker. Vattensporter kan med fördel ha ett nav i Karlskronas nya stadsdel vid Hattholmen/Skeppsbrokajen.

Det bör finnas fiskemöjligheter och badställen för funktionsnedsatta.

Toaletter och soptunnor behövs samt bättre skötsel av dem, för att skapa bra förutsättningar för det rörliga friluftslivet.

MÅL REKREATION OCH FRITID

- Den inre delen av Karlskrona skärgård ska bevaras obebyggd för rekreation och friluftsliv.
- Öka antalet båtplatser i Karlskrona skärgård.
- Utreda förutsättningar för att skapa en skärgårdsstiftelse kommunövergripande i Blekinge för vård och skötsel av skärgården.
- Bättre skötsel av renhållningen på småöarna.

- Badplats
- Riksintresse friluftsliv
- Riksintresse kustzonen

Riksintressen för friluftsliv, kustzonen, vandringsleder och badplatser i Karlskrona skärgård och Kristianopel.

Badplats i Kristianopel.

Riksintressen för friluftsliv

I Karlskrona finns det två områden som är av riksintresse för friluftsliv:

Listerby skärgård - Södra Hasslö

I området finns ett flertal anläggningar och anordningar för friluftslivet. Till exempel småbåtshamnar, kommunala badplatser, golfbana och gott om strövstigar.

Hallarumsviken - Torhamns skärgård

Området är med sin mångskiftande och förhållandevis oexploaterade natur och sina stora kulturhistoriska värden av utomordentligt stor betydelse för friluftslivet.

Geografiska bestämmelsekustzonen

Karlskronas kustområde betraktas som riksintressant. Syftet är att skydda natur- och kulturvärden som har stor betydelse för turism och friluftsliv. Bestämmelserna utgör inte hinder för utveckling av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet, men exploatering och andra ingrepp ska vägas mot bevarandebestämmelserna och människors tillgång till rekreation och natur.

KULTURMILJÖ

Landskapet förändras ständigt. Kulturlandskapets många årsringar är en viktig förutsättning för den lokala identiteten och inte minst en resurs för en utvecklad turism. Spåren i landskapet är även en viktig planeringsförutsättning för att bibehålla platsens karaktär.

Skärgårdens utveckling

Den historiska utvecklingen i Karlskrona skärgård kan tydliggöras i fem delvis överlappande tidsbilder:

1. Det förhistoriska landskapet
2. Fångstlandskapet
3. Det agrara landskapet
4. Det fortifikatoriska landskapet
5. Dagens skärgårdslandskap

Det förhistoriska landskapet

Karlskrona skärgård har en rik och spännande förhistoria där flera av Blekinges mest spektakulära fynd har påträffats. Människor har lämnat spår i skärgården som går att härleda till stenåldern för ca 8 000 år sedan. Stenålderns fångstboplatser ligger i regel i anslutning till den dåtida strandlinjen på nivåer mellan 5-10 m ö h.

Fångstlandskapet

Karlskrona skärgård har i alla tider varit ett fångstland. Särskilt tydligt märks detta i den östra skärgården, där lämningar finns efter säsongsbosättning i samband med jakt och fiske. Karlskrona har en särställning i riket vad gäller spår av säsongsbundna boplatser från perioden medeltid - 1600-tal. De är samtliga fasta fornlämningar och skyddade enligt lag.

De största koncentrationerna finns på Inlängan och Flakskär men också på flera andra öar finns lokaler med stora pedagogiska och turistiska kvaliteter.

På 1700-talet blev fiskelägena fasta på storöarna efter skiftena. Under 1800-talet fick yrkesfiskarna bättre villkor, då man kunde teckna arrendekontrakt med markägaren, där bostad, garnhage, sjöbod och båt ingick. De större båtar som introducerades under

1800-talets senare hälft krävde större hamnar. 1918 byggdes Stenshamn den första regelrätta fiskehamnen inom området. På 1930-talet tillkom fiskehamnarna Garpahamnen, Hallarna, Ekenabben, Sanda och Ungskär genom statliga bidrag. På Utklippan byggdes mellan åren 1937-42 en nöd- och stödhamn.

Motoriseringen och de förbättrade kommunikationerna ledde till att skärgården började tappa bofast befolkning, ett exempel är Ungskär som år 1880 hade 364 bofasta invånare, en siffra som år 2012 har minskats till 7.

Flera fiskelägen med bevarad ålderdomlig karaktär finns på Ungskär, Stenshamn och Hallarna men också senare fiskhamnar som Ekenabben, Sanda och Garpahamnen har betydande kulturhistoriska värden. Fiskelägenas organisation och bebyggelse har en egenart som är viktig att värna om.

Fiskeläge på Ungskär med bevarad karaktär.

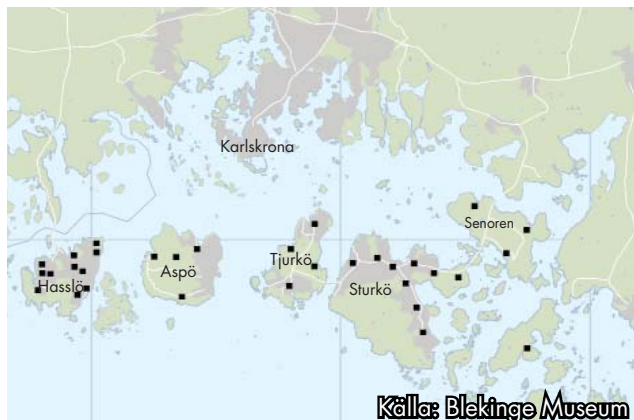
Hamnarna är i flera fall exempel på högklassigt stenhantverk och bör bevaras med varsamhet. Det gäller framför allt den äldsta av hamnarna på Stenshamn från 1918.

Det agrara landskapet

Traditionen av att kombinera jordbruket, fisket och kreaturhållning har funnits i Karlskrona skärgård sedan förhistorisk tid till cirka en generation tillbaka. Under järnålderna fick storöarna och Östra Hästholmen fast bondebebyggelse. Då lades även grunden till den starkt

betespräglade landskapsbild, som ännu karaktäriserar delar av området.

De flesta bofasta brukade under 1700-talet främst kronans mark och endast en femtedel av brukarna var självägande. Förhållandena ändrades i början av 1700-talet då kronojorden såldes ut i stor skala.

1700-talsbyar i Karlskrona skärgård, flera av dem kan antas ha medeltida eller äldre ursprung.

Före skiftena följde markfördelningen ett mönster av inägor och utägor, åker och samfällid betesmark eller skog, ett mönster som förmodligen härstammar från förhistorisk tid då bylandskapet växte fram.

Gårdarna var små men skärgårdsbönderna hade det ändå relativt gynnsamt på grund av kombinationen av jordbruk, kreaturskötsel och fiske. Villkoren för de agrara näringarna har dock varierat i Karlskrona skärgård vilket har påverkat hur kombinationerna inbördes fördelats, t.ex. hade Senoren speciellt god åkermark men Hasslös mark var magrare, vilket bidrog till att fisket hade en större betydelse på Hasslö.

Jordbrukets småskaliga struktur är en viktig del av skärgårdens identitet. Dagens åkermark följer äldre tiders inägor och dåtidens utmark är på många håll fortfarande oexploaterad. Betesdriften som tidigare var basen i skärgårdsbondens knappa tillvaro har dessvärre minskat kraftigt. Miljöstöd och reservatsbildning för bevarande av dessa är viktiga för att upprätthålla bete.

Det fortifikatoriska landskapet

Under den förhistoriska tiden anlades befästningsanläggningar som fornborgar och pålspärrar i Karlskrona skärgård vilka visar att det fanns behov av skydd. Under senmedeltiden blev skärgården en del av försvaret då Kristianopol anlades.

Karlskrona stad grundades i inre skärgården på ön Trossö av militärstrategiska skäl år 1680 och i samband med det anlades försvarsanläggningar i en gördel runt staden. Aspösund, Drottningsskär, Västra Hästholmen och Skällösund ingick i den yttre gördeln

av försänkningar och skansar för strategiskt försvar. Befästningsplanerna från slutet av 1600-talet var vägledande under hela 1700-talet och trots omfattande arbeten kom planen bara delvis att genomföras. På 1800-talet anlades Kungsholms fort, Godnatt och Kurrholmen.

Godnatt fästningstorn.

Förbättringar inom artilleritekniken och införandet av ångdrivna fartyg i slutet av 1800-talet förändrade helt befästningstekniken. I stället för att bygga fasta torn och vallar sänktes anläggningar ned i fast berg och Västra Hästholmens fästning och Djupasunds batteriet på Tjurkö tillkom.

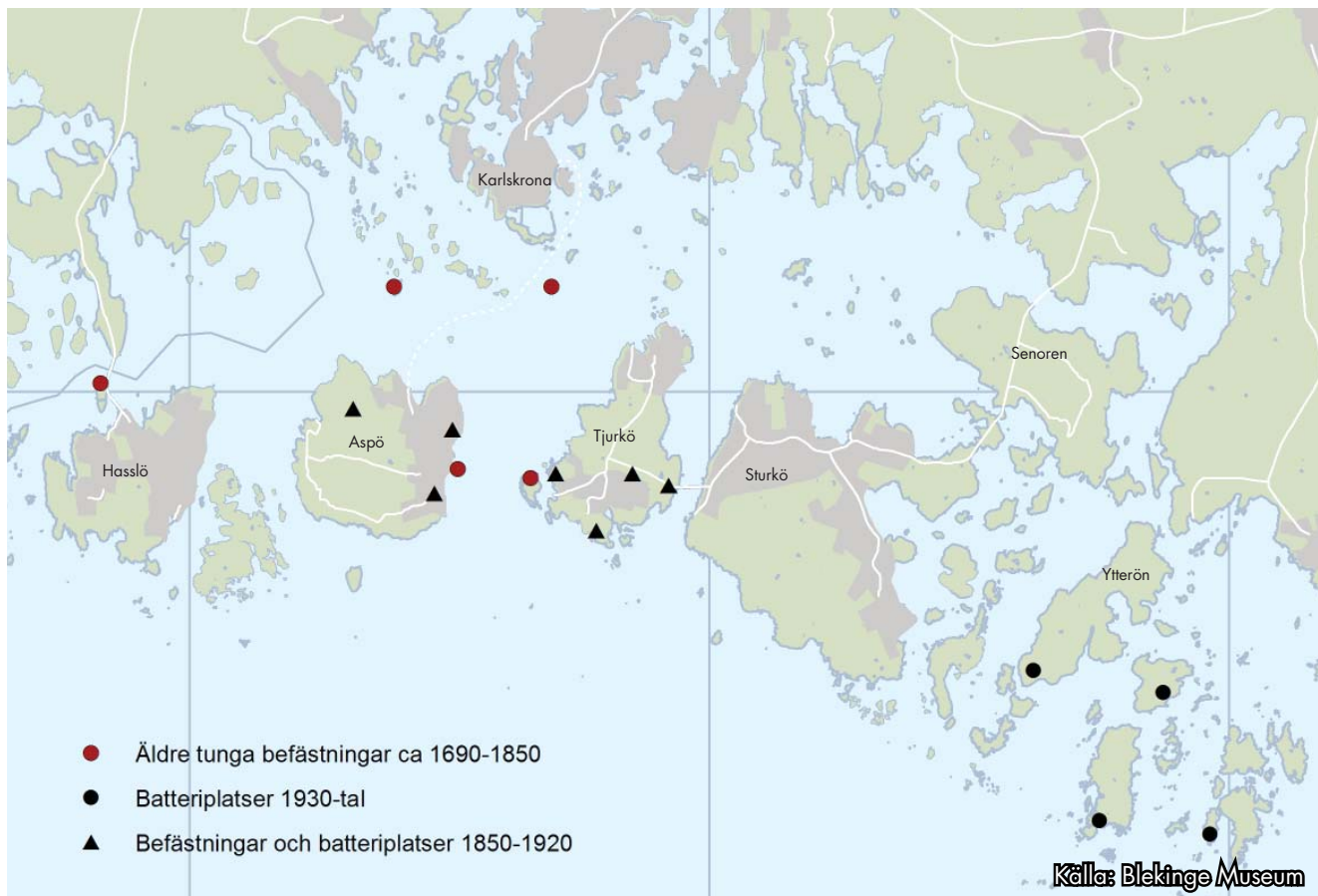
Under 1930-talet byggdes ytterligare batterier i östra skärgården bland annat Öppenskar, Långören och Inlängan. Mellankrigstiden bidrog med truppbefästningar, anläggningar för minvapnet, signalspaning och radar med mera.

Kronans verksamhet kom att få stor betydelse för skärgårdsbefolkningen. Den omfattande byggnadsverksamheten gav upphov till nya samhällsbyggnader och näringsgrenar. Under 1900-talet har kronan varit en viktig arbetsgivare för både militär och civil personal.

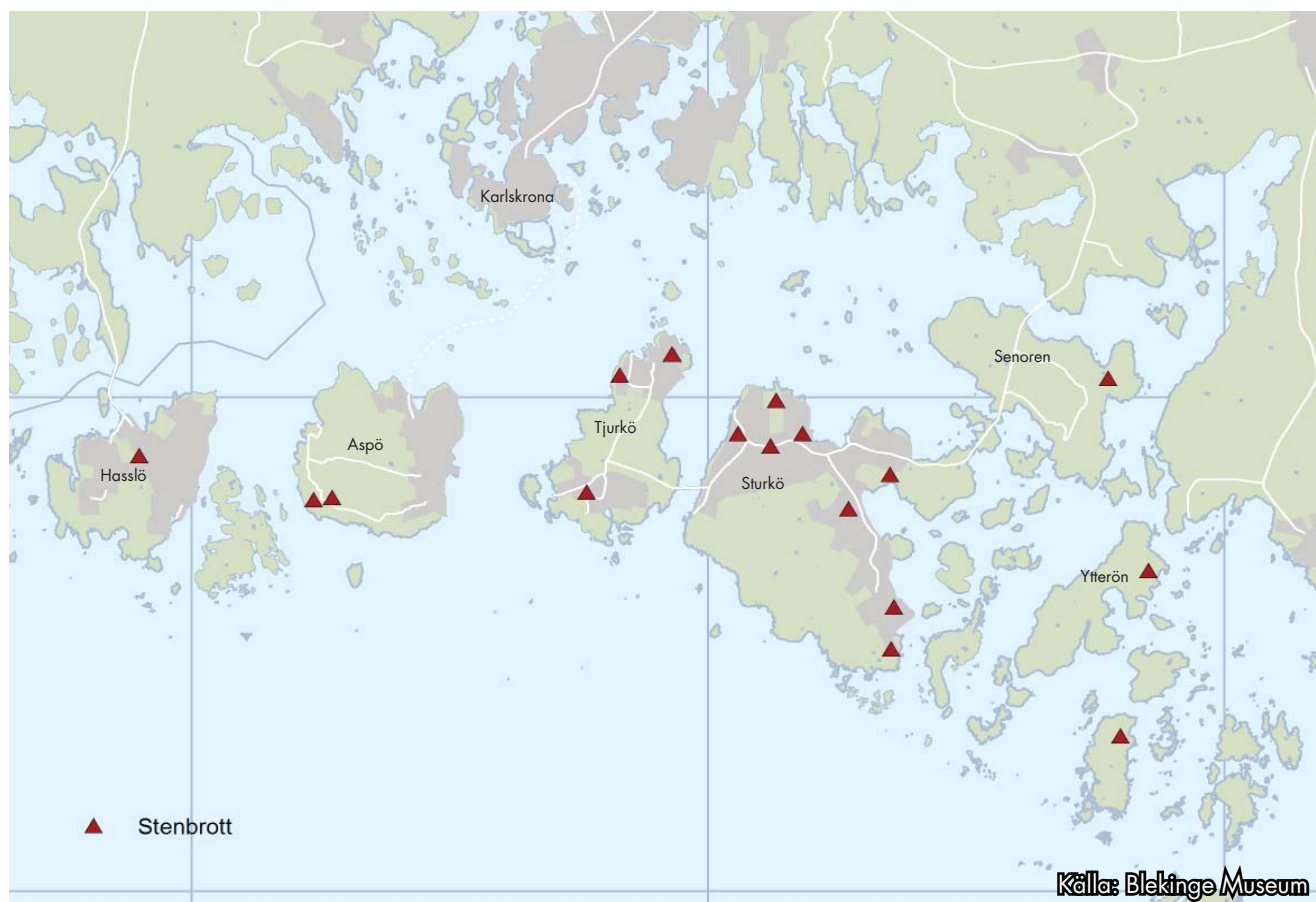
Stenindustrin

För byggandet av alla befästningar behövdes stora mängder av byggnadsmaterial, som till stora delar hämtades i skärgården. Under 1600- och 1700-talen användes i huvudsak lös marksten tillsammans med ett fåtal lokala brytningar av rent berg. Vid byggandet av Karlskronas dockor och Kungsholms fort upprättades kronobrott för huggning av konstruktionssten.

Stenindustrin utvecklades under 1800-talets senare del till en omfattande verksamhet som berörde hela Karlskrona skärgård. På Tjurkö vid Herrgårdsviken upprättades ett stort bolagsbrott som exporterade konstruktionssten till framförallt Tyskland.

Befästningar i Karlskrona skärgård.

Stenbrott i Karlskrona skärgård.

Det gamla stenbrottet vid Herrgården på Tjurkö.

Senare inriktades produktionen mot gatsten och små brott öppnades på i stort sett varje ö med tillgång till råsten. Vid sekelskiftet fanns omfattande stenbrott på Hasslö, Aspö, Tjurkö, Senoren, Östra Hästholmen, och Inlängan. Verksamheten har påverkat landskapet på flera sätt. Förutom brotten som finns växte också en typisk torpbebyggelse fram för stenhuggarfamiljernas bosättning.

Lotsväsendet

Lotsningsplatser etablerades från 1600-talet. Lotsningsplatser inrättades på öarna Aspö, Inlängan, Ungskär, Östra Hästholmen och Långören. På Aspö och Långören utvecklades lotsväsendet i slutet av 1800-talet till stationer med hela bebyggelsekomplex i form av bostäder, hamnanläggningar och lotsutkik. Långören visar på den bäst bevarade bebyggelsemiljön för lotsväsendet i östra skärgården.

Dagens skärgårdslandskap

Efterkrigstidens samhällsutveckling har på många sätt påverkat Karlskrona skärgård och dess befolkning. De permanenta landförbindelser, som tillkom av försvarstekniska skäl, i slutet av 1930-talet till storöarna samt de regulära färjeturer till Ytterön och Aspö innebar att storöarna kunde behålla en stor del av den bofasta befolkningen. Östra skärgården har mött en motsatt utveckling. År 1880 fanns 1200 bofasta till skillnad från år 2012 då det bor drygt 20 bofasta i östra skärgården.

Förändringar i näringar karaktäriseras främst av dålig lönsamhet i jordbruk och fiske. Försvarets omstruktureringar har också inneburit att civila arbeten har försvunnit. Karlskrona skärgård har till stora delar blivit ett fritidslandskap endast befolkat under sommarmånaderna, fiskehamnar har blivit gästhamnar och torp och gårdar har blivit sommarstugor. Sommarbefolkningen är till stor del kopplad till släktanknytningar vilket har hållit vissa traditioner och sociala mönster vid liv.

Karlskrona skärgård har inte någon lång tradition av turism som till exempel Stockholms skärgård eller delar av Bohuskusten. Utnyttjandet av skärgården som ett fritidslandskap kan i första hand knytas till 1950- och -60 talen. En stark hämmande faktor för en storskalig turism har naturligtvis de omfattande militära skyddsområdena varit.

På storöarna har bebyggelsen förändrats kraftigt sedan de fasta förbindelserna etablerades. Friliggande permanentus har byggts i stor omfattning. Speciellt tydligt är detta på Hasslö, Sturkö och Senoren, där framförallt de kustnära områdena har exploaterats. Bebyggelsemiljöerna på småöarna har inte genomgått samma förändring men åtskillig bebyggelse har rivits eller lämnats öde.

Skydd av kulturmiljöer

I Karlskrona skärgård finns fyra områden av riksintresse för kulturmiljövården, 12 byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen samt 7 kyrkor som omfattas av kulturminneslagen.

I Karlskrona finns ett stort antal fornlämningar och gränsbestämda fornlämningar, som är skyddade enligt kulturminneslagen.

Kulturminnesvårdsprogram och bebyggelseinventeringar

Kulturminnena i Karlskrona skärgård är inventerade av Blekinge museum 1998. Kulturminnesvårdsprogrammet beskriver miljöer och objekt av intresse för kulturmiljövården och ger förslag till åtgärder för att säkerställa ett bevarande. Militäranläggningar är inventerade och finns beskrivna i Befästningspark Karlskrona från 2001.

Utveckling

Kulturmiljön ska ses som en kraft och resurs att ta tillvara för att utveckla Karlskrona kommun och regionen när det gäller besöksnäring.

Karlskrona skärgård har en enastående samling fortifikatoriska minnesmärken helt unika för landet som behöver göras mer tillgängliga. Befästningsanläggningarna är ofta monumentala skapelser med stora estetiska och historiska kvaliteter. Merparten av anläggningarna står idag avställda och tomma. För en del av de mest betydande och anslående forten finns stora möjligheter till kulturturistiska satsningar

För att få ett samlat beslutsunderlag för den fysiska planeringen föreslås att ett kulturmiljöprogram för Karlskrona kommun upprättas vilket kan nyttjas som vägledning.

En utveckling av skärgårdssamhällena ska ske med en bevarad kulturell identitet. För att utveckla bebyggelsemiljöerna föreslås att områdesbestämmelser tas fram för Hästholmens by, Inlängan, Stenshamn/Utlängan, Ungskär och Långören. För Kristianopel bör ett stadsmiljöprogram tas fram för att skydda och utveckla den värdefulla bebyggelsemiljön.

Riksintresse för kulturmiljö i Kristianopel.

MÅL KULTURMILJÖ

- Utveckla turismen kring kulturmiljö med bland annat befästningspark Karlskrona och besöksmålen tillgängliga.
- Utarbeta ett nytt kulturmiljöprogram som beslutsunderlag och vägledning.
- Ta fram områdesbestämmelser för Östra Hästholmens by, Inlängan, Stenshamn, Utlängan, Ungskär och Långören.
- Ta fram ett stadsmiljöprogram för Kristianopel.

Byggnadsminnen

Karlskrona skärgård har 12 byggnadsminnen varav tre är skyddade enligt kulturminneslagen och nio är statliga byggnadsminnen.

Följande byggnadsminnen är skyddade enligt kulturminneslagen, en del av byggnadsminnena omfattar flera byggnader varav antalet byggnadsminnen är fler än de som är upptagna här.

- Långörens lotshus
- Köpmannagården i Kristianopel
- Bröderna Mårtenssons båtbyggeri, Hästholmen

Karlskrona skärgård har nio anläggningar av byggnadsminnen som är skyddade enligt förordningen om statligt byggnadsminne.

- Basareholmen
- Stora kruthuset på Koholmen
- Karlskrona fästning, Aspö och Tjurkö
- Drottningkärs kastell
- Kungsholms fort
- Sydkustens örlogsbas
- Kurrholmens fästningstorn
- Godnatts fästningstorn
- Utklippans fyrplats

Riksintresse för kulturmiljövård

Herrgården, Tjurkö stenhuggeri

Ett av länets äldsta industriella stenbrott med kringfunktioner inrättat för direkt export till Tyskland.

Östra Skärgården i Blekinge

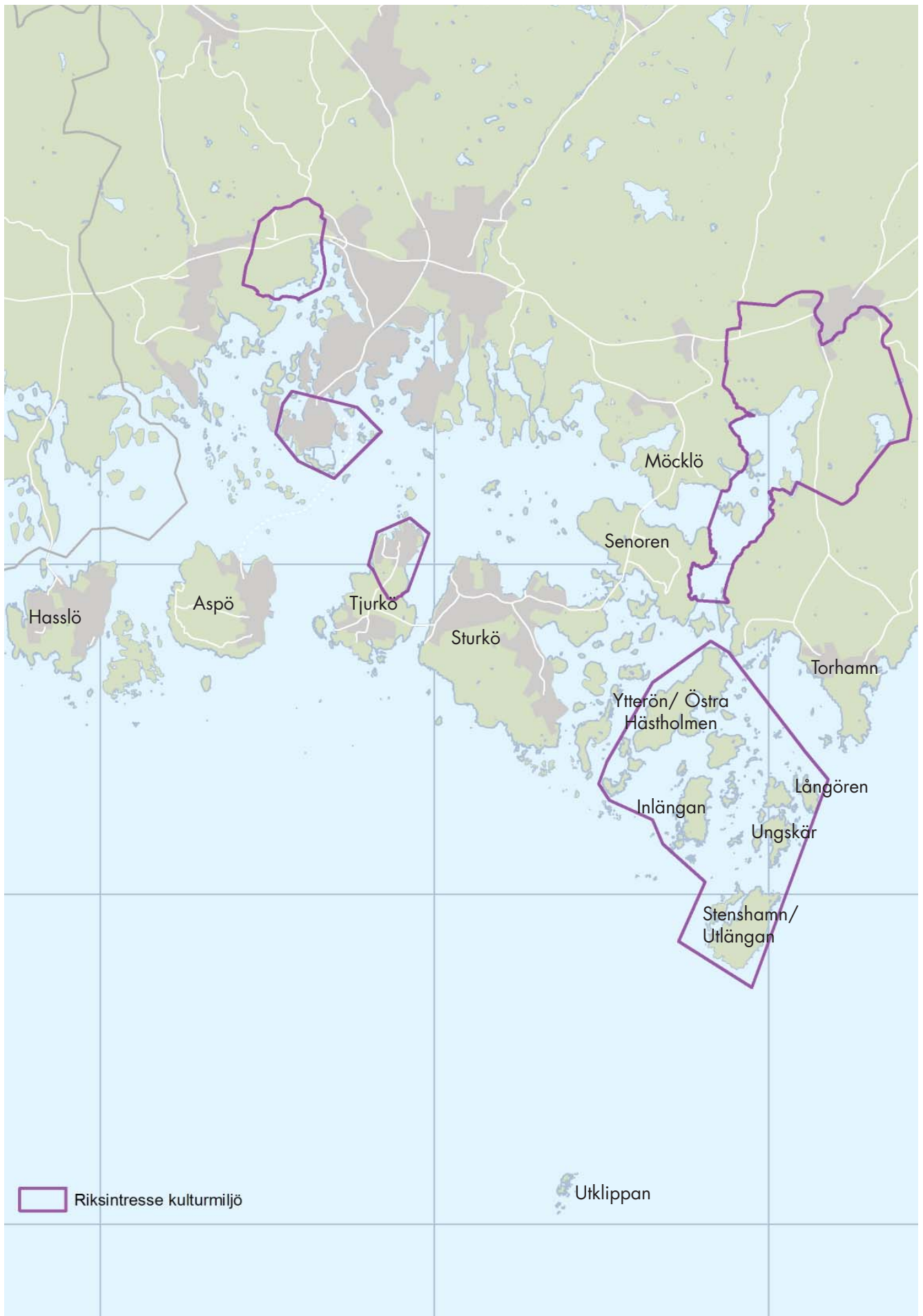
Skärgårdsmiljö som ovanligt tydligt speglar olika sidor av kustkulturens näringar alltsedan förhistorisk tid.

Hallarumsviken

Strandbunden fornlämningsmiljö från brons- och järnåldern som speglar östra Blekinges mest komplexa förhistoriska centralbygd.

Kristianopel

Pedagogisk överskådlig fästningsstad från 1600-talets början, som speglar det danska rikets behov av stödjepunkter vid gränsen mot Sverige.

Riksintresse för kulturmiljö och kulturmiljöer av särskilt värde i Karlskrona skärgård.

ÖRLOGSSTADEN KARLSKRONA

Sedan 1998 finns Örlogsstaden Karlskrona med på Unescos lista över världsarv. Staden Karlskrona är internationellt intressant som ett unikt exempel på en konsekvent genomförd, marint befäst stadsanläggning och sjöarsenal från 1600- och 1700-talen.

Utvecklingen i Karlskrona inom skeppsbyggeri, arkitektur och stadsplanering samt anläggnings- och försvarsteknik väckte under 1700-talet uppmärksamhet i hela Europa. Den teknologiska och arkitektoniskt säregna varvsanläggningen var under mer än 100 år östersjöområdets militärindustriella centrum.

Karlskrona grundades 1680 och var en av den tidens modernaste och mest effektiva flottbaser. Karlskronas marina arv har förts vidare till vår tid med över 300 års obruten verksamhet inom örlogsbasen och varvet.

Världsarvskommitténs motivering:

”Karlskrona är ett utomordentligt väl bevarat exempel på en europeiskt planerad örlogsstad inspirerad av anläggningar i andra länder. Karlskrona har i sin tur tjänat som förebild för andra anläggningar med liknande uppgifter. Örlogsbaser spelade en viktig roll under de århundraden när storleken på ett lands flottstyrka var en avgörande faktor i europeisk realpolitik, och Karlskrona är den bäst bevarade och mest kompletta av dem som finns kvar.”

Örlogsstaden Karlskronas historia

Under stormaktstiden på 1600-talet ökade behovet av en flottbas i Sydsverige för att kunna hålla ihop och försvara landet, som då omfattade nuvarande Finland, Estland, Lettland samt områden i norra Tyskland. Till Karlskrona kallades tidens främsta experter i befästningskonst för att bygga upp en modern flottbas med nya tekniska lösningar. Staden anlades med tanke på det strategiska läget, mitt i Östersjöväldet. Karlskrona utsågs till flottans nya huvudstation och örlogsbasen

med omgivande försvarsanläggningar började uppföras under ledning av Erik Dahlberg.

Flottan och varvsverksamheten flyttades från Stockholm till den nya örlogsbasen. Den första tiden var verksamheten lokaliserad till Vämö och Hästö, men ett av Karl XI:s besök på platsen innebar att varvsverksamheten och flottan istället flyttades till Lindholmen och Trossö. Under perioder var detta rikets största arbetsplats.

I dag är hela området - örlogsstadens centrala delar med varvsområdet, marinbasen och de omgivande försvarsanläggningen- ett uppslagsverk över befästningstänkande under mer än 300 år. Karlskrona har, i motsats till liknande örlogsbaser på andra håll i Europa, levt vidare och utvecklats. Detta tack vare att Sverige inte har

1700-tal på Drottningkärs kastell, Aspö.

Drottningsskärs kastell, Kungsholms fort, Kurrholmen, Godnatt, Koholmen och Mjölneholmen är försvarsanläggningar i Karlskrona skärgård som igår i världsarvet Örlogsstad Karlskrona.

upplevt krig inom sina gränser sedan 1809.

Örlogsstadens byggnader - som är av mycket hög arkitektonisk, konstnärlig och teknisk kvalitet - är välbevarade och flera fortfarande i funktion. Det är en unik marinhistorisk anläggning men rymmer en högst modern örlogsbas. Varvsverksamheten finns kvar i staden med produktion av både civila och militära fartyg.

Anläggningar i Karlskrona skärgård som ingår i världsarvet

Världsarvet Örlogsstaden Karlskrona består av befästningar, örlogsvärd och örlogshamn, den militära och den civila staden samt anläggningar i omgivningen som haft betydelse för örlogsbasens försörjning.

I Karlskrona skärgård omfattas världsarvet av följande försvarsanläggningar:

- Kungsholms fort
- Drottningkärs kastell
- Kurrholmen (kärntorn)
- Godnatt (kärntorn)
- Koholmen (krut- och väghus)
- Mjölneholmen (krut- och försvarstorn)
- Ljungskär (krut- och försvarstorn)

Skydd av världsarvet

Karlskrona stad och befästningar utgör ett riksintresseområde och i världsarvet ingår även fornlämningar som skyddas av kulturminneslagen. Flertalet enskilda byggnader i världsarvet Örlogsstaden Karlskrona är skyddade som byggnadsminnen eller statliga byggnadsminnen.

Hot mot världsarvet

Det är viktigt att ha en beredskap för de förändringar som försvarsbesluten innebär för marinbasens verksamhet. Flera av de anläggningar och byggnader som nu står under Fortifikationsverkets förvaltning kan komma att bli aktuella för ett byte av ägare och förvaltare i de fall den militära verksamheten inte längre kräver att dessa anläggningar nyttjas. Ett stort arbete gjordes av länsstyrelsen, Statens Fastighetsverk, Fortifikationsverket och Marinbasen som förberedelse inför framtida förändringar i samband med försvarsbeslutet år 2004 då stora delar av Marinbasens verksamhet hotades av nedläggning.

Drottningkärs kastell, Aspö.

Vad gäller världsarvets status är det mycket väsentligt att det tas hänsyn till de värden som Unesco understrukt genom nomineringen av örlogsstaden Karlskrona. Det kräver en god balans mellan bevarande och utveckling så att målsättningen om en hållbar utveckling kan uppfyllas.

Utveckling

Karlskrona har unika möjligheter att utveckla turismen kring miljöerna som är kopplade till världsarvet, både i skärgården och i kommunen som helhet. Genom en bred samverkan mellan förvaltare, kommun, länsstyrelse och såväl ideella aktörer som entreprenörer inom besöksnäringen kan världsarvet utvecklas hållbart och utnyttjas som en resurs i mycket högre grad än idag. Att tydliggöra världsarvet är ett viktigt första steg för en sådan utveckling.

Som en del av biosfärområdet Blekinge Arkipelag knyts världsarvet och skärgården samman med andra delar av Blekinges skärgård, vilket ger spännande utvecklingsmöjligheter. Världsarvet ska ses som en möjlighet att bidra till den regionala utvecklingen och kan mycket väl utnyttjas som hävstång och som en viktig attraktionskraft såväl vad gäller inflyttning som besöksnäring.

MÅL VÄRLDSARVET

- Tydliggöra världsarvet Örlogsstaden Karlskrona.
- Tillvarata och kommunicera de värden som ligger till grund för världsarvsutnämningen.
- Se världsarvet som en resurs för regional utveckling.
- Utarbeta ett nytt kulturmiljöprogram som beslutsunderlag och vägledning.
- Utveckla turismen kring världsarvet och tillgängliggöra besöksmålen.

BESÖKSNÄRING & TURISM

Karlskrona skärgård utgör det största besöksmålet i Karlskrona kommun. Den största andelen besökare till Karlskrona skärgård kommer från angränsande län samt från Danmark, Polen och Tyskland. De flesta besökarna kommer till Karlskrona skärgård under sommarsäsongen som börjar när campingarna öppnar runt första maj. Högsäsong för turismen i skärgården är mellan midsommar och skolstart i augusti, vilket gör att besöksäsongen idag är relativt kort.

Besöksnäringen är en mycket viktig näring och tillgång i Karlskrona skärgård och kan innebära ett ökat underlag för den existerande kommersiella servicen men också ge möjligheter för nya etableringar. Besöksnäringen i skärgården har utvecklats positivt sedan några år tillbaka och den utvecklingen förväntas fortsätta.

Besöksmål

Karlskrona skärgård är Sveriges sydligaste med 1 650 öar, kobbar och skär. De unika maritima- och världsarvsmiljöerna lockar besökare. Även skärgårdens militära historia och befästningspark Karlskrona utgör attraktiva besöksmål, exempelvis Drottningsskärs kastell och Kungsholms fort. Kristianopel är en välbesökt kulturhistorisk miljö liksom stenhuggeriet på Tjurkö.

Kulturturism

Befästningspark Karlskrona

Få städer i Sverige har genom århundraden varit så präglade av militär närvaro som Karlskrona. I Karlskrona

kommun finns unika militärhistoriska anläggningar från flera epoker och det finns anläggningar i hela Karlskrona skärgård.

Försvarsanläggningarna i Karlskrona skärgård utgör ett uppslagsverk över befästningstänkande under mer än 300 år. Allt från Drottningsskärs kastell från 1600-talet till försvarsanläggningar från 1960-talet.

För ett fåtal år sedan var stora delar av Karlskrona skärgård stängd av militära skäl. Idag är finns helt andra möjligheter att ta del av de särpräglade kulturmiljöer som finns i tidigare skyddade områden.

Rekreativ turism

Båtturism

Karlskrona skärgård är en vacker och hittills relativt lite utnyttjad resurs vad gäller båtturism. Skärgården har goda förutsättningar för att kunna attrahera både turister som efterfrågar rekreativa upplevelser i lugna hamnar och de som kräver ett större serviceutbud.

Båtlivet kan delas upp i de två kategorierna rekreativ båtturism och serviceintensiv båtturism. Den rekreativa båtturismen söker efter lugn och ro och väljer hamnar efter det. Enligt utredningen ”Utveckling av hamnar inom Blekinge Arkipelag” har hamnarna i Karlskrona skärgård identifierats genom sina olika karaktärer för att hitta vilka som är attraktiva för respektive grupp.

Bland dessa har Hallahamnen på Hasslö och Stenshamn flera historiska och kulturella kvalitéer som gör dem intressanta för besökare. Utklippan har också dessa kvalitéer men bör även fungera som en portal för att fånga upp båtturister och sprida information om skärgårdens kvalitéer. I dessa hamnar bör det finnas ett grundläggande serviceutbud för båtturister och tillgängligheten bör på alla sätt vara tillgodosedd.

Konsumtion- eller besöksturisterna är en mer köpstark grupp som vill ha tillgång till ett utförligt serviceutbud, med tillgång till restauranger, caféer och uteliv. I Karlskrona skärgård bedöms i nuläget Sandhamn och Karlskrona stadsmarina ha störst potential som

kan motsvara denna grupps efterfrågan. Karlskrona stadsmarina har fördelen att ha närhet till centrala Karlskrona samt stor kapacitet med många gästplatser, vilket bidrar till en stor utvecklingspotential.

Naturhamnar

Naturhamnar är områden som genom sin naturliga utformning och läge inbjuder till förtöjning och tillfälliga natthamnar. Ett område med små öar och skär har ofta flera tillgängliga vikar som ger skydd vid olika vindar. Den vanligaste övernattningsplatsen för båtturister är naturhamnar och tillgången på dessa är mycket betydelsefull för att locka turister. Det är viktigt med anöringsplatser även i naturhamnar för att Karlskrona skärgård ska bli så tillgänglig som möjligt. Tillgängligheten till grunda områden med kobbar och skär har ökat med mer detaljerade sjökort, GPS-navigering och nya typer av grundgående båtar.

Cykelturism

Cykelturismen är stor i andra delar av Europa, bland annat i Polen. Karlskrona har goda förutsättningar för att profilera sig som cykelturiststad då cykelvägnätet är relativt väl utbyggt och stadskärnan är koncentrerad. En stor del av världsarvet Örlogsstaden Karlskrona finns inom cykelavstånd.

Cykelturism

Sportfiske

Sportfiske är en av Sveriges största fritidssysselsättningar. där mer än en miljon vuxna svenskar fiskar. Med sina rikt varierade fiskemöjligheter kan Blekinge erbjuda sportfiskaren utmaningar året runt, men april-maj samt augusti-september är det bäst förutsättningar för fiske av de flesta fiskearterna.

Flera företag i Karlskrona kommun erbjuder uthyrning av båtar, utrustning eller hela fiskepaket inklusive boende. En satsning på fisketurismen kan vara ett sätt att förlänga turistsäsongen i Karlskrona skärgård, vilket även kan gynna övrigt näringsliv.

Service för besöksnäringen

Skärgårdstrafiken

Karlskrona skärgård trafikeras sommartid av fyra båtlinjer från Trossö som når den östra skärgården och alla storöar förutom Hasslö. Från Torhamn går även en båtlinje som trafikerar den östra skärgården.

Under vinterhalvåret trafikeras den östra skärgården från Yttre Park istället för från Trossö och Torhamn och turtätheten är något begränsad. Förutom skärgårdstrafiken finns även möjligheter att resa med sjötaxi.

Skärgårdstrafik

Boendemöjligheter

I Karlskrona skärgård finns campingplatser på Tjurkö, Sturkö och Senoren. Vandrarhem finns på Hasslö, Aspö, Tjurkö, Långören och Utklippan.

Gästhamnar

Antalet gästnätter i Karlskronas gästhamnar var 33 523 år 2010. Blekinge har haft en marginellt bättre utveckling än angränsande län och det nationella genomsnittet av antalet gästnätter.

Gästhamnarna finns på Hasslö, Aspö, Sturkö, Ungskär, Stenshamn, Utklippan, Sandhamn, Torhamn och Kristianopel. Idag håller många av gästhamnarna i Karlskrona skärgård relativt låg standard. I skärgården finns få caféer eller restauranger.

Utklippan, Sandhamn och Kristianopel har en markant högre andel utländska turister än andra hamnar med en andel av 55 % utländska besökare för Utklippan, 68 % för Sandhamn och 57 % för Kristianopel. Gemensamt för dessa hamnar är att de ligger på "utsidan" av Karlskrona skärgård. De utgör därmed lämpliga övernattningsplatser för förbipasserande. Utmaningen för Karlskrona kommun och Blekinge arkipelag ligger i att få in dessa och förbipasserande båtturister i skärgården.

Gästhamnar i Karlskrona skärgård.

Utveckling

Turismen inom Karlskrona skärgård är på uppgång och kommer troligen att öka mycket under de kommande åren. Turism är en ny basnäring i Karlskrona kommun. Det är av stor vikt att utvecklingen sker turismen på ett hållbart sätt, bland annat med miljövänliga transporter, bra serviceanläggningar, sophämtning och annan infrastruktur.

Det är viktigt att lyfta fram och utveckla det unika med Karlskrona skärgård. Det vill säga världsarvet, Blekinge arkipelag, skärgårdens marina och maritima anda samt den speciella kulturhistorien.

Genom utveckling av turismen i Karlskrona skärgård ökar underlaget för den befintliga servicen och ger möjligheter till etableringar av nya verksamheter. För att stärka och utveckla biosfärsarbetet vill Karlskrona kommun skapa ett besökscentrum, ett naturrum för Blekinge arkipelag. Naturum i Karlskrona bör ligga i ett havsnära läge med god tillgänglighet.

Kulturturism

Försvarsanläggningar inom befästningspark Karlskrona ska synliggöras och tillgängliggöras för att utveckla kulturturism i Karlskrona skärgård. En beredskap bör finnas för hantering av de försvarsanläggningar och de försvarshistoriska miljöer som riskerar att försvinna när försvaret drar ner på sin verksamhet.

De militära skyddsområdenas restriktioner har tidigare hindrat utvecklingen av turismen i Karlskrona skärgård jämfört med andra skärgårdar. Då hela skärgården nu är öppen har upplevelseturismen möjligheter att utvecklas. Än idag finns det turister från andra länder som tror att Karlskrona skärgård fortfarande är ett skyddsområde vilket innebär en stor utmaning när det gäller marknadsföring.

Det finns en mängd öar och holmar i Karlskrona skärgård som med små insatser kan göras tillgängliga för turismen med exempelvis angoringsbryggor och toaletter.

Rekreativ turism

Naturen och tystnaden kommer i framtiden att vara faktorer som lockar turister till Karlskrona skärgård och det är därför viktigt att bibehålla även sådana värden. Upplevelser och evenemang kring hälsa, mat och kultur är också faktorer som lockar turister.

Utklippan bör fungera som en portal för att fånga upp båtturister och sprida information om Karlskrona skärgårds kvalitéer. Hamnarna på Utklippan och

Kristianopel är viktiga marknadsföringsplatser för att locka in turister i skärgården.

Möjligheterna till att kombinera båt och cykelsemester med båtlänkar mellan öarna och lämpliga cykelstråk bör även utvecklas. En utveckling av gång- och cykelvägar på öarna knyter samman öarna på ett bättre sätt än dagens vilket gynnar cykelturismen. För att förlänga turistsäsongen kan bland annat fiske och dykturism med övernattningsstugor utvecklas i hamnarna.

Service för besöksnäringen

Skärgårdstrafiken föreslås vidareutvecklas för att även trafikera Hasslö så att samtliga storöar i Karlskrona skärgård trafikeras. På detta sätt kan öarna även bindas samman på ett bättre sätt vilket skulle kunna gynna cykelturismen.

Turismen i Karlskrona skärgård behöver utvecklas vad gäller boendemöjligheter i vattennära läge. Möjligheten till etablering av fler weekendboenden såsom vandrarhem eller så kallade skärgårdspensionat i vattennära läge bör utredas. Intressanta lokaliseringar kan vara i närheten av gästhamnarna och havsbaden. Boendenas flexibilitet bör också öka med tanke på utökad turistsäsong.

Karlskronas hamnar bör utvecklas genom riktade insatser. En god utgångspunkt i det arbetet kan vara att utveckla hamnar som redan har ett bra besöksunderlag. Genom en kartläggningen av hamnarna inom Blekinge Arkipelag har en rad hamnar identifierats som har stor potential för utveckling av båtturism i den mening att de fungerar som besöksmål och övernattningsshamnar för de turister som samtidigt upplever Karlskrona skärgård. Dessa hamnar är Stenshamn och Utklippan för de turister som söker naturupplevelser i första hand, eventuellt med hjälp av Hallahamnen och Garpahamnen.

MÅL BESÖKSNÄRING OCH TURISM

- Utveckla turismen i Karlskrona skärgård tillsammans med biosfärsarbetet Blekinge arkipelag.
- Tydliggöra världsarvet Örlogsstaden Karlskrona och befästningspark Karlskrona.
- Skapa ett naturum för att stärka och utveckla biosfärsarbetet
- Förbättra drift och underhåll av hamnmiljöerna.
- Utveckling av skärgårds- och naturhamnarna med ökad service.
- Förbättra skötsel på småöar med mycket båtliv.

VATTEN

Karlskrona kommun består till stor del av vatten. Det här kapitlet handlar om grundvatten, vattendrag och kustvatten. Enskilt och kommunalt vatten finns under kapitlet Försöjningssystem.

Grundvatten, vattendrag och kustvatten

Vatten påverkas av avlopps- och dagvatten, luftföroreningar, markanvändning, vattenreglering, utdikning, läckage från gamla tippor av olika slag, vägar med mera.

Vattenområdet innanför storöarna i Karlskrona skärgård är extra känsligt. Detta med anledning av att stora mängder näringsämnen tillförs via åarna och reningsverken. Närsalterna stannar dessutom kvar eftersom vattenomsättningen är dålig på grund av öarna som försvårar vattenutbytet med havet samt broar och vägbankar. Då vattenområdet utgör lekområde för sill och är uppväxtområde för många andra arter bland annat lax och havsöring är det av stor vikt att vattenkvaliteten är god.

Vattnets kvalitet hanteras i Vattendirektivet med Havs- och vattenmyndigheten som styrande organ. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med miljökvalitetsnormer för vattenområden, se mer under kapitlet Förordnanden.

Havsplanering

Den 1 juli 2011 bildades en Havs- och vattenmyndighet Sverige. Myndigheten har regeringens uppdrag att genomföra en sammanhållen svensk politik för våra hav och vatten. I uppdraget ligger att ta ett helhetsgrepp om havs- och vattenfrågor och finna en balans mellan olika intressen. Målet är att havets naturresurser ska nyttjas på ett långsiktigt och hållbart sätt och för att nå målet krävs en helhetssyn.

Regeringen bereder ny lagstiftning som ska reglera Sveriges planering av havet. Det nya systemet för statlig planering av havets resurser innebär att Sverige kommer att föras med tre stycken havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Statliga och mellankommunala frågor kommer att samordnas av länsstyrelsen och havsplanerna kommer att beslutas av regeringen.

Länsstyrelsen i Kalmar län är samordningsansvarig för havsområdet Östersjön och arbetet med att ta fram denna havsplan har påbörjats.

Vattendirektivet

År 2004 infördes EUs ramdirektiv för vatten i svensk lagstiftning. Direktivets syfte är att uppnå god vattenstatus i alla EU-länders grund- och ytvatten till år 2015, eller senast 2027.

Sverige har fem vattendistrikt: Bottenvikens vattendistrikt, Bottenhavets vattendistrikt, Norra Östersjöns vattendistrikt, Södra Östersjöns vattendistrikt och Västerhavets vattendistrikt. I varje distrikt finns en vattenmyndighet där en länsstyrelse har utsetts till vattenmyndighet med ansvar för förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön inom distriktet. Vattenmyndigheterna samordnar arbetet i sitt vattendistrikt och fastställer miljökvalitetsnormer, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram. Karlskrona kommun tillhör södra Östersjöns vattendistrikt där länsstyrelsen i Kalmar län är vattenmyndighet.

Sveriges fem vattendistrikt.

Den europeiska modellen utgår ifrån avrinningsområden, det vill säga vattnets naturliga väg genom landskapet, istället för administrativa gränser, till exempel kommungränser.

Miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster

År 2009 fastställdes miljö kvalitetsnormer (MKN) för vattenförekomster inom södra Östersjöns vattendistrikt. Normerna är juridiskt bindande styrmedel i miljöbalken och plan- och bygglagen. De uttrycker den kvalitet en vattenförekomst ska uppnå vid en viss tidpunkt. Utgångspunkten är att sjöar, vattendrag och kustvatten ska uppnå god ekologisk och kemisk ytvattenstatus senast år 2015. Även grundvatten ska uppnå god kvantitativ och kemisk grundvattenstatus senast år 2015.

Vattenförekomster i Karlskrona skärgård

Fördjupningen av översiktsplanen för skärgården berör 16 ytvattenförekomster:

- Aspöfjärden
- Danmarksfjärden
- Djupfjärden
- Gåsefjärden
- Hallarumsviken
- Hästholmsfjärden

- Kållafjärden
- Lyckebyfjärden
- Mellersta Blekinges skärgårds kustvatten
- Södra Kalmarsunds utsjövatten
- Kalmarsunds kustvatten
- Torhamnsfjärden
- Västra fjärden
- Yttre redden
- Östra Blekinge skärgårds kustvatten
- Östra fjärden

I alla ytvattenförekomsterna är övergödning ett problem och deras ekologiska status är måttlig. Möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status till år 2015 har bedömts som tekniskt omöjligt, och vattenmyndigheten har därför beslutat om en tidsfrist för att uppnå normen till år 2021. För kemisk ytvattenstatus gäller att god status ska uppnås 2015.

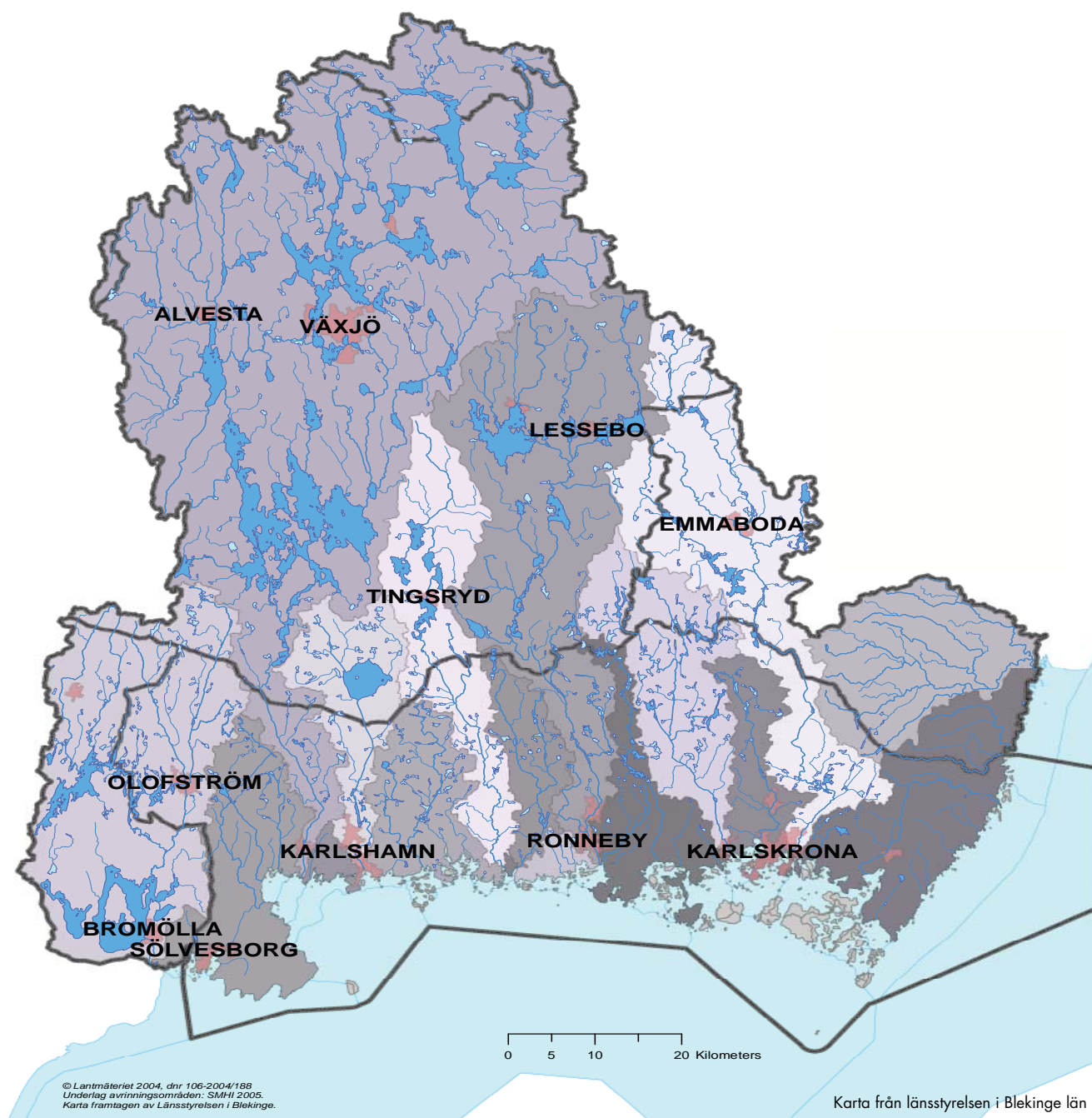
Inom planområdet finns grundvattenförekomst främst på den östra kuststräckan upp till Kristianopel i norr. Grundvattenområdet benämns "Kalmar" och är en sedimentär bergförekomst som sträcker sig från Oskarshamn ner till Sibbaboda i Karlskrona kommun. Enligt Vattenmyndigheten är detta större grundvattenområde i dagsläget av god kvantitativ status och beräknas hålla god status framöver. Det finns dock en bedömd risk att den kemiska statusen i detta område inte uppnås till 2015.

Åtgärdsprogram och förvaltningsplan

2009 beslutade Havs- och vattenmyndigheten vid södra Östersjöns vattendistrikt om ett åtgärdsprogram som syftar till att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten. Åtgärdsprogrammet riktas till myndigheter och kommuner och ska genomföras med stöd av befintlig lagstiftning, bland annat miljöbalken och plan- och bygglagen. Bland annat gäller att tillstånd, godkännande och dispens inte får meddelas för en ny verksamhet som medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överträds. Myndigheter och kommuner ska i det löpande arbetet iakttä miljö kvalitetsnormer och inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt åtgärdsprogrammet.

Enligt det åtgärdsprogram som gäller för södra Östersjöns vattendistrikt behöver följande åtgärder vidtas av kommunen:

- Varje år behöver kommunen rapportera till vattenmyndigheten vilka åtgärder som genomförts under föregående kalenderår i syfte att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna för vattenförekomster inom kommunens verksamhetsområde uppnås.

Blekinges huvudavrinningsområden.

- Kommunerna behöver, inom sin tillsyn av verksamheter och föroreningsskadade områden som kan ha negativ inverkan på vattenmiljön, prioritera de områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status eller god kemisk status.
- Kommunerna behöver ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp som bidrar till att en vattenförekomst inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status eller god kemisk status.
- Kommunerna behöver tillse att vattentäkter som inte är kommunala, men som försörjer fler än 50 personer eller där vattenuttaget är mer än 10 m³/dag, har god kemisk status och god kvantitativ status och ett långsiktigt skydd.
- Kommunerna behöver utveckla sin planläggning och prövning så att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås och inte överträds.
- Kommunerna behöver, i samverkan med länsstyrelserna, utveckla vatten- och avloppsvattenplaner, särskilt i områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status, god kemisk status eller god kvantitativ status.
- Kommunerna behöver i samverkan med länsstyrelserna ta fram underlag och genomföra

åtgärder för att minska påverkan från de delar av det rörliga friluftslivet samt båtturism som kan ha en negativ inverkan på vattenmiljön, särskilt i områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk eller god kemisk status.

Utveckling

En fungerande avloppshantering är avgörande för nyexploatering i Karlskrona skärgård. Karlskrona kommun är sedan några år mer restriktiv till nybyggnation inom förtätade områden där kommunalt eller motsvarande avlopps nät inte finns utbyggt. Kommunal anslutning ska prövas inom ett avstånd på 200 meter från befintliga kommunala verksamhetsområden.

Behovet är stort av kommunalt vatten- och avlopps nät i Karlskrona skärgård. Ett arbete med att ta fram en Vatten- och avloppsplan (VA-plan) för kommunen har pågått parallellt med arbetet med fördjupning av översiktsplan för skärgården och antas av Kommunfullmäktige samtidigt.

VA-planen behandlar:

- nuvarande VA-verksamhetsområden
- områden som kommer att byggas ut med kommunalt VA
- områden som även fortsättningsvis kommer att ha enskilda vatten- och avlopps anläggningar.

MÅL VATTEN

- Arbeta efter Hav- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för att uppnå god vattenstatus i alla kustvattenförekomster.
- Halten forsfor i havet ska successivt minska.
- Föroreningar ska inte begränsa havets värde för fiske och friluftsliv.
- Följa den kommunala vatten- och avloppsplanen, bygga ut kommunalt VA-nät och att ställa krav på åtgärder på enskilda avlopps anläggningar.

FÖRSÖRJNINGSSYSTEM

Dricksvatten

Kommunalt vatten

De invånare i Karlskrona skärgård som är anslutna till kommunalt vatten förses med dricksvatten från Karlskrona vattenverk. Hasslö, östra Aspö, Sanda och Kullen på Sturkö, Ytterön, Östra Hästholmen har idag kommunal vatten. Tappställen finns även på Inlängan, Stenshamn, Ungskär och Långören. Dessutom försörjs försvarsmaktens anläggning på Kungsholmen, Uttorps camping på Sturkö, Ekenabbens fiskehamn med sommarvatten samt ett tappställe vid Tjurkö brofäste.

På flera av öar i Karlskrona skärgård pågår saneringsarbeten av vatten och avlopp genom privata initiativ.

Enskilt vatten

Tillgången till sötvatten är idag inte en självklarhet i sydöstra Sverige. Det beror på de geologiska förutsättningarna med mycket berg i dagen, tunna jordtäcken samt små grundvattenmagasin i urberget. På många platser saknas även grundvatten i jordlagret då större sammanhängande isälvsområden saknas.

Grundvattenbildningen i sydöstra Sverige är liten på grund av att nederbördsmängden i förhållande till avdunstningen är liten. Det gäller speciellt för kustområdet och i skärgården vilket påverkar den enskilda dricksvattenförsörjningen genom att brunnar kan sina och salthalten kan öka vid för stora vattenuttag. Dessutom kan bakterier från enskilda avloppsanläggningar orsaka problem för dricksvattnet.

Många brunnar i Karlskrona skärgård har även problem med för mycket järn. Enligt Sveriges geologiska undersökning (SGU) är hela Karlskrona skärgård klassat som ”område där salt grundvatten kan förekomma”; risken ökar med brunnsdjup, stigande uttag och närhet till havet. Påverkan på grundvattnet från utsläpp av avlopp förekommer, och kan i vissa områden förväntas vara betydande.

Skyddsområden

Skyddsområden med föreskrifter är viktiga för att säkra dricksvattenkvaliteten. Föreskrifterna kan gälla kemiska produkter som petroleumprodukter och bekämpningsmedel, spridning av gödsel, spillvatten- och dagvattenhantering, uppställning och tvättning av fordon, täktverksamhet, schakt- och anläggningsarbeten, bergvärme, mm. Se mer under kapitlen *Miljö- och riskfaktorer* samt *Förordanden*.

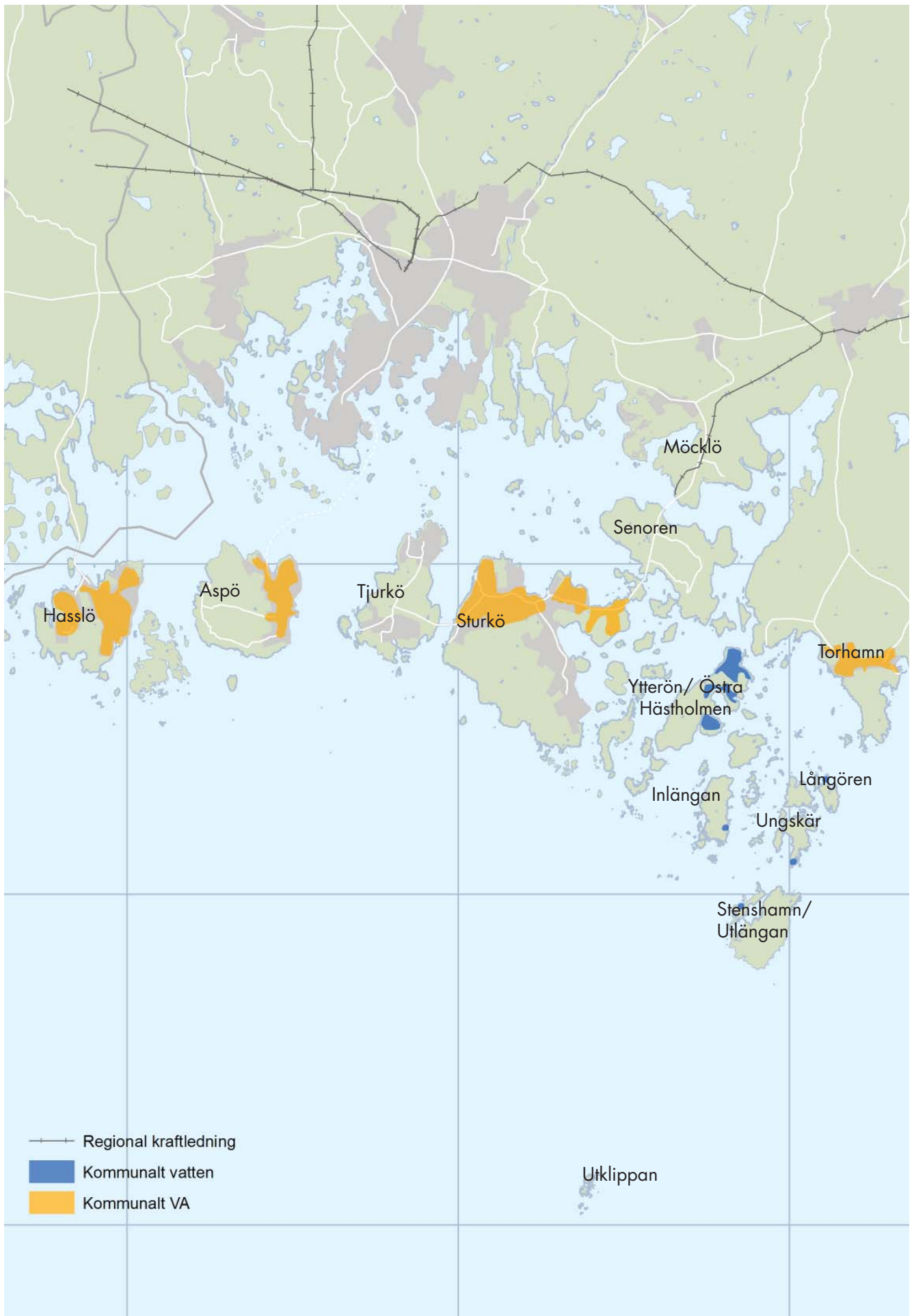
Dricksvatten.

Utveckling

En förutsättning för en ökad exploatering av Karlskrona skärgård är att vattenförsörjningen får en långsiktigt hållbar lösning i form av kommunalt vatten eller likvärdig lösning. Risk för saltvatteninträngning och försämrad vattenkvalitet finns vid fortsatt lokal försörjning och därmed ökat grundvattenuttag.

MÅL DRICKSVATTEN

- Alla som bor eller vistas i Karlskrona skärgård ska ha tillgång till tjänligt dricksvatten.
- En långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning ska säkerställa att uttaget av grundvatten inte överstiger återbildningen.
- All ny bebyggelse i Karlskrona skärgård ska anslutas till kommunalt dricksvatten.

Regional kraftledning och områden i Karlskrona skärgård med kommunalt vatten och avlopp samt enbart kommunalt vatten, december 2013.

Avlopp

Kommunalt avlopp

På Hasslö omfattas nästan all bebyggelse av kommunalt avlopp och på Aspö är det kommunala avlopps nätet utbyggd på den östra delen av ön. På Sturkö finns i vissa områden antingen kommunalt avloppsnät eller avloppsnät som drivs i föreningars regi. På Tjurkö, Senoren, Ytterön/Östra Hästholmen, Inlängan, Utlängan, Långören och Ungskär finns inget gemensamt avloppsnät.

Koholmens avloppsreningsverk är det största i Karlskrona kommun och ungefär 44 000 personer samt ett flertal mindre industrier är anslutna till reningsverket. På Hasslö finns ett mindre avloppsreningsverk, övriga är försörjts av Koholmens reningsverk.

Enskilt avlopp

Där det inte finns något gemensamt vatten- och avloppsnät har varje hushåll en egen avloppsanläggning alternativt så förekommer mindre gemensamma avloppsanläggningar med ca 2-20 anslutna hushåll. Många enskilda avlopp har bristfällig funktion och orsakar utsläpp till grundvatten och till havet.

Utveckling

En fungerande avloppshantering är avgörande för nyexploatering i Karlskrona skärgård. Karlskrona kommun är sedan några år mer restriktiv till nybyggnation inom förtätade områden där kommunalt eller motsvarande avloppsnät inte finns utbyggt. Kommunal anslutning ska prövas inom ett avstånd på 200 meter från befintliga kommunala verksamhetsområden.

Behovet är stort av kommunalt vatten- och avloppsnät i Karlskrona skärgård. Parallellt med arbetet av fördjupning av översiktsplanen för skärgården har en plan för vatten- och avloppsutbyggnaden i kommunen arbetats fram. VA-planen antas samtidigt som fördjupning av översiktsplan för skärgården.

Planen behandlar:

- nuvarande VA-verksamhetsområden
- områden som kommer att byggas ut med kommunalt VA
- områden som även fortsättningsvis kommer att ha enskilda vatten- och avloppsanläggningar.

VA-planen beskriver vilka krav som kommer att ställas på enskilda avlopp i områden där VA-utbyggnad kommer att ske relativt långt fram i tiden. VA-planen omfattar även en översiktlig redogörelse för hur tillsyn av enskilda avlopp ska bedrivas.

MÅL AVLOPP

- Följa den kommunala vatten- och avloppsplanen, bygga ut kommunalt VA-nät och att ställa krav på åtgärder på enskilda avloppsanläggningar.
- Antalet enskilda avloppsanläggningar som inte uppfyller kraven i miljöbalken ska minska kontinuerligt.
- All ny bebyggelse i Karlskrona skärgård ska anslutas till kommunalt avlopp eller likvärdigt.

Dagvatten

Dagvatten är ett samlingsnamn för bland annat regn-, spol- och smältvatten som rinner från gator, tak, gårdar och grönytor. I dagsläget omhändertas eller renas inte dagvattnet i Karlskrona kommun. Till stor del beror det på de naturliga förutsättningarna då lämpliga områden för lokalt omhändertagande saknas.

MÅL DAGVATTEN

- Utarbeta en strategi för dagvattenhantering i Karlskrona kommunen där en samlad bedömning av hur dagvatten av olika typ och ursprung ska hanteras.
- Möjlighet till lokalt omhändertagande av dagvatten ska beaktas. Möjligheten bör även utredas i befintlig miljö med prioritet för områden där översvämningsrisk finns.

Energi

Enligt Karlskrona kommuns energiplan från 2006 ska kommunen arbeta för en effektiv energiförsörjning och övergång till ett långsiktigt hållbart energisystem som ger låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt har en hög säkerhet och främjar en god ekonomisk och samhälls utveckling.

Karlskrona kommuns energi- och klimatstrategi ska identifiera och sammanställa befintliga dokument med energi- och klimatrelevans i kommunen. Karlskrona kommun är positiv till nyttjandet av förnyelsebara energikällor som sol, vind och vatten.

Ei

Karlskrona skärgård tillhör E.ON:s nätområde.

Vindkraftverk.

Vindkraft

Vindkraften är en utsläppsfri och förnyelsebar energiform. Karlskrona kommun tog 2010 fram en vindkraftsstrategi som utgör policy och underlag för beslut för framtida vindkraftsetableringar i kommunen. Vindkraftsstrategin visar vilka värden som kommunen vill värna särskilt om, men pekar även ut möjliga områden för vindkraftsetableringar.

Karlskrona skärgårds landskapsbild tillhör de särskilt värdefulla i kommunen. I vindkraftsstrategin anges att vindkraftverk generellt sett inte bör etableras i skärgården då landskapsbildsvärdena är höga och därför känsliga för exploatering och dessutom viktiga för friluftsliv och turism.

Utveckling

Satsningar på förnyelsebar energi såsom sol, vind och vattenenergi, jord- och bergvärme ses som en positiv energiutveckling.

MÅL ENERGI

- Karlskrona kommun ska verka för en ökad andel förnyelsebar energi.

Renhållning/Avfall

I Karlskrona kommun ansvarar tekniska förvaltningen för att hämta och ta emot hushållsavfall. För att uppfylla de krav och skyldigheter finns och för att boende i Karlskrona kommun ska få en god service, har den anpassats efter de förhållanden som råder.

För boenden i den östra skärgården finns en bod eller liknande i hamnarna för avfall. Hämtning av avfallet sker efter behov, belastningen är olika för säsong.

Fraktionerna glas- och metallförpackningar sorteras ut från övrigt avfall. Två gånger per sommarsäsong hämtas även grovavfall, då det inte finns någon bemannad återvinningscentral för boende i den östra skärgården.

Östra Hästholmen och Ytterön har idag gemensamma hämtplatser på centrala platser, där boende kan lämna sitt hushållsavfall. Grovavfall lämnas lämpligast på återvinningscentralen i Torhamn, dock hänvisas vissa fraktioner till Mältans återvinningscentral.

Aspö har för smala vägar för ordinarie hämtfordon. Därför finns en traktor med vagn som hämtar avfallet i säck. På Aspö finns en återvinningscentral, dock hänvisas vissa fraktioner till Mältans återvinningscentral.

I Karlskrona skärgård finns återvinningscentraler på Hasslö, Aspö och Sturkö. Det finns även fyra återvinningscentraler som ligger inom en halvmils radie från hamnarna, det är Torhamn, Fågelmara, Jämjö och Nätraby. Den stora återvinningscentralen som kallas Mältan, ligger ungefär en mil norr om Trossö. För farligt avfall finns en miljöstation vid Blå port.

I Karlskrona kommun finns över 50 stycken återvinningsstationer där förpackningar, tidningar och småbatterier samlas in. Förpackningar och tidningar samlas in av Förpacknings- och tidningsindustrin. Förpackningar och trycksaker hamnar under lagen om producentansvar, därför sker insamlingen av en privat aktör och inte av kommunen.

I Karlskrona skärgård finns återvinningsstationer på Hasslö, Aspö, Sturkö och Torhamn.

Vad det gäller avfall i hamnar som inkommer med båt, är det på hamnens ansvar att se till att där finns abonnemang hos tekniska förvaltningen.

Utveckling

Det är av stor vikt att renhållningen fungerar på ett bra sätt för att Karlskrona skärgård ska vara attraktiv.

MÅL RENHÅLLNING/AVFALL

- Bättre skötsel av renhållningen i hamnarna och på småöarna.
- Möjlighet till att sortera och återvinna avfall i Karlskrona skärgård.

Data- och telekommunikation

Det övergripande målet i regeringens ”Bredbandsstrategi för Sverige” från 2009 är att Sverige ska ha bredband i världsklass. Målet i strategin är att år 2020 bör 90 % av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbits/s. För att nå detta mål krävs en ökad utbyggnad av det fiberbaserade nätet fram till varje enskilt hushåll, ofta benämnt områdesnät eller byanät.

Karlskrona skärgård har förhållandevis väl utbyggt stamfibernet (ortssammanbindande nät). Det finns idag stamfiber till storöarna Hasslö, Aspö, Tjurkö, Sturkö, och Senoren. Ytterön/ Östra Hästholmen har ett stamfibernet liksom Kristianopel och Torhamn. Östra skärgården saknar dock helt stamfiber.

Utgångspunkten för utbyggnad av fiber i Karlskrona kommun är att marknaden ska svara för utbyggnaden, men för att få fiber till ett rimligt pris på landsbygden och i skärgården krävs ett lokalt engagemang. Ett vanligt tillvägagångssätt är att invånarna i ett samhälle bildar en förening som tillsammans med lokala företag bygger ett områdesnät som ansluts till en fiberstam. På landsbygden finns det möjligheter till bidrag för utbyggnad av områdesnät. I Karlskrona skärgård eller på landsbygden kan dock mobilt bredband vara ett kostnadseffektivt alternativ för många.

Skanova och det kommunala bolaget Affärsverken är de största leverantörerna av fast bredband i Karlskrona kommun.

Utveckling

För boende i Karlskrona skärgård är det viktigt att företag och hushåll kan dra nytta av de möjligheter som tillgång till kraftfullt bredband ger. Då kan traditionella arbetsmetoder förändras, nya tjänster och affärsmodeller utvecklas och nya beteenden växa fram. Fler samhällsrelaterade tjänster kan då utföras på nätet. Exempel på detta är vårdrelaterade tjänster som är under stark utveckling. Flera av dessa tjänster är framtagna för att fungera när vårdtagaren befinner sig i hemmet.

Samlokalisering för fiber och va bör ske i samband vid utbyggnad av vatten och avlopp.

MÅL DATA- OCH TELEKOMMUNIKATION

- År 2020 bör 90 % av alla hushåll och företag i Karlskrona ha tillgång till minst 100 Mbit/s.

MILJÖ- OCH RISKFAKTORER

Buller

Buller är ett utbrett miljöproblem och den miljöstörning som berör störst antal människor i Sverige. Buller uppstår från en mängd olika källor som till exempel trafik, skjutbanor, motorsportbanor, industriell verksamhet, vindkraftverk med mera.

I Karlskrona skärgård förekommer buller främst från trafiken utmed de större vägarna. På Hasslö är det främst längs med väg 673 och på Tjurkö, Sturkö och Senoren längs med väg 738. På Aspö förekommer buller invid färjeläget.

Trafiken på öarna i Karlskrona skärgård ökar under sommarmånaderna vilket också ökar bullret, men detta bedöms inte medföra att gällande riktvärden för buller överskrids. Verksamheter i aktiva hamnar kan även ge upphov till buller liksom färjetrafiken till och från Verköhamnen, då den passerar skärgården.

Karlskrona skärgård påverkas även av försvarsmaktens verksamhet i skärgården med bullerpåverkan från skjutningar, fartygs- och fordonsmotorer. I Karlskrona skärgård finns skjutfält och övningsområden på Bollöarna, Tjurkö och Öppenskar. I Torhamn finns ett övningsfält.

MÅL BULLER

- Ingen ska utsättas för buller som kan påverka hälsan negativt.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer är juridiskt bindande styrmedel i miljöbalken. De används för att förebygga eller åtgärda miljöproblem. Miljö kvalitetsnormer finns för luftkvaliteten utomhus, fisk- och musselvatten, omgivningsbuller och vattenmiljön (yt- och grundvatten).

Luftföroreningarna i Karlskrona överskrider inte några gränsvärden men andelen partiklar i luften ligger nära gränsvärdet. Karlskrona kommun genomför återkommande mätningar.

I Karlskrona skärgård finns inte några vatten utpekade som omfattas av miljö kvalitetsnormerna för fisk- och musselområden. Karlskrona kommun berörs inte heller av miljö kvalitetsnormerna för omgivningsbuller då det endast omfattar kommuner med mer än 100 000 invånare och är därmed inte aktuella för Karlskrona.

När det gäller miljö kvalitetsnormerna för vattenmiljön är det vattenmyndigheten vid södra Östersjöns vattendistrikt som svarar för kontrollen genom ett särskilt övervakningsprogram. Miljö kvalitetsnormerna för vattenmiljön behandlas närmare under kapitlet Vatten.

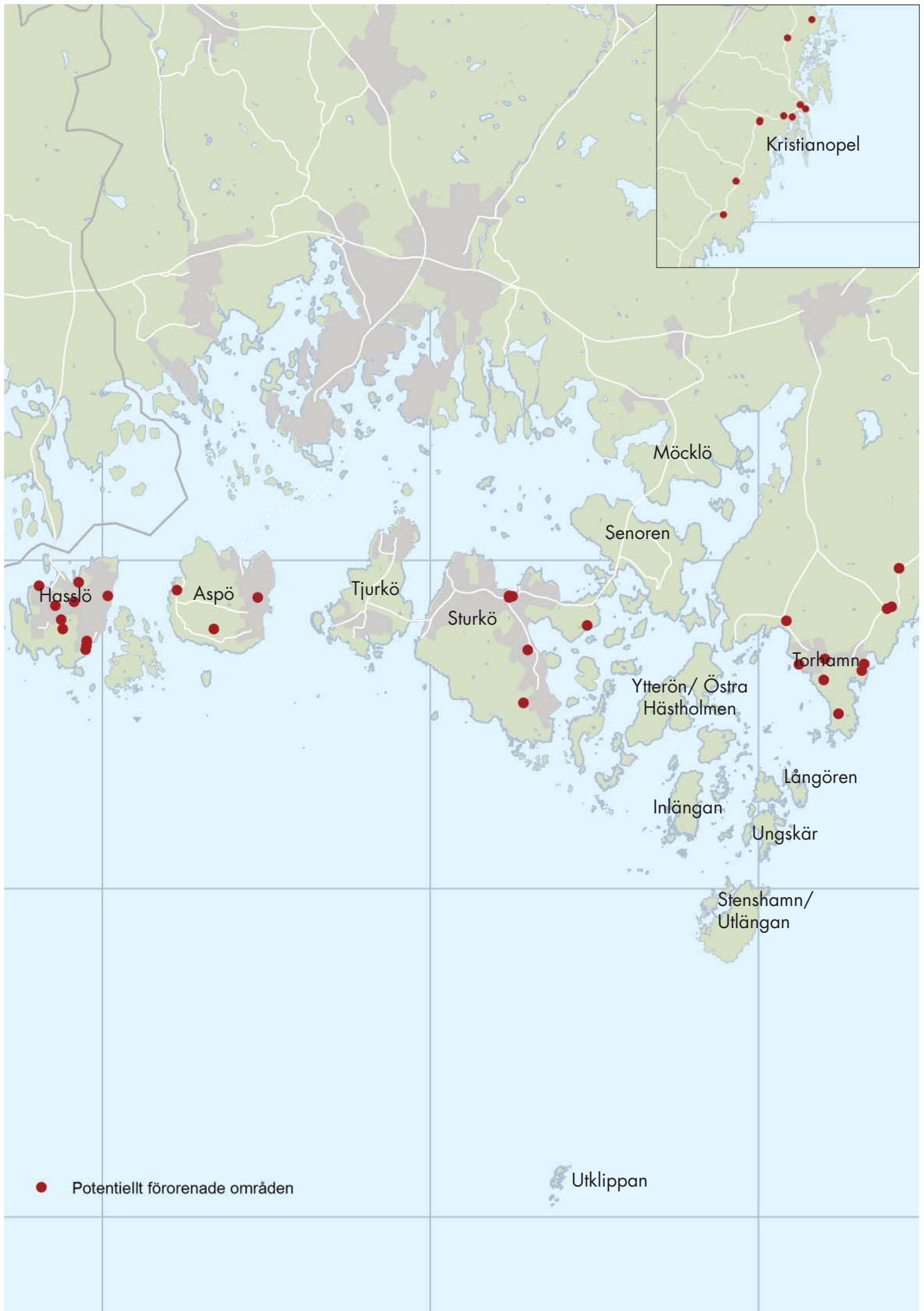
MÅL MILJÖ KVALITETSNORMER

- Verka för att inga gränsvärden överskrids.

Förorenade områden

I Karlskrona skärgård finns flera potentiellt förorenade områden enligt länsstyrelsens identifiering. På Hasslö finns tio förorenade områden, på Aspö tre, på Sturkö sex, på Senoren ett, i Torhamn sju och i Kristianopel tre. Det rör sig om platser där det bedrivits eller bedrivs verkstadsindustri, deponiverksamhet, bensinstation, avloppsreningsverk, hamnverksamhet, varv, sågverk och skjutbana.

Förutom de av länsstyrelsen identifierade förorenade områdena finns även ett flertal platser där försvarsmaktens verksamhet samt vinterförvaring av båtar kan ha orsakat föroreningar i mark och sediment. Dessa områden är inte identifierade.

Potentiellt förorenade områden i Karlskrona skärgård och Kristianopel.

Ett kontinuerligt arbete pågår för att inventera och riskklassa förorenade områden i Karlskrona kommun. I handläggningen av planärenden, bygglovsärenden med mera är undersökningen av ett områdes föroreningsgrad och eventuell sanering en viktig parameter och medför i vissa fall höga kostnader.

MÅL FÖRORENADE OMRÅDEN

- Förorenade områden ska efterbehandlas så att miljö kvalitetsnormerna för vattenmiljön kan uppnås.
- Förorenade områden ska uppmärksammas tidigt i samband med exploatering.
- Ökad kunskap om risker med förorenade områden.

Farligt gods

Transporter av farligt gods i Karlskrona skärgård utgörs i första hand av transporter till havs. Transporterna utgörs till största del av färjetrafiken till och från Polen och av försvarsmaktens transporter.

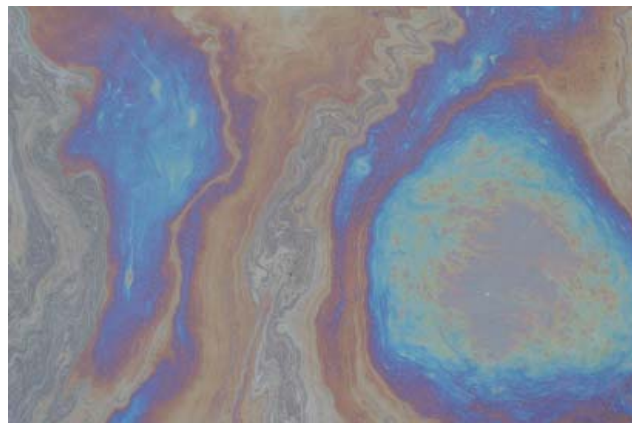
Farligt gods på väg förekommer framförallt till bensinstationer/ pumphus som finns på Hasslö, Aspö, Sturkö och Möcklö.

Färjetrafiken i Östersjön har ökat de senaste årtiondena liksom storleken på fraktfartygen och därmed även mängden gods. Detta innebär även att farligt gods i högre omfattning transporteras sjövägen genom Karlskrona skärgård. Försvarsmaktens transporter av farligt gods sker i form av drivmedel, avfall, ammunition, sprängmedel och kemiska produkter till övnings- och verksamhetsområden i skärgården. Verköhamnens betydelse för regionen har ökat de senaste åren både vad gäller passagerartrafik och godstrafik. Utveckling förutspås fortsätta med framförallt ökade godstransporter.

Riskerna för olyckor med farligt gods innefattar både båttrafiken i de internationella farlederna och den båttrafik som angör Karlskronas hamnar. En fartygsolycka kan få mycket stora konsekvenser för Karlskrona kommun som helhet samt för kusten och skärgården i synnerhet. Karlskrona kommun har en oljeskyddsplan som syftar till att stärka beredskapen om en oljeolycka till havs skulle inträffa.

MÅL FARLIGT GODS

- Transporter av farligt gods i Karlskrona kommun ska kartläggas.

Oljeutsläpp.

Miljöfarlig verksamhet

I Karlskrona skärgård finns ett femtontal tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter, vilket innebär att verksamheten kräver tillstånd eller anmälan enligt miljöbalken för att få startas och drivas. Miljöfarliga verksamheter i Karlskrona skärgård utgörs bland annat av fiskehamnar, anläggningar för mottagning av farligt avfall, avloppsreningsverk och vindkraftsanläggningar.

MÅL MILJÖFARLIG VERKSAMHET

- Miljö kvalitetsnormerna för vatten ska uppnås vid etablering eller utökning av miljöfarlig verksamhet.

Radon

Radon är en osynlig och luktfri radioaktiv gas som finns i mark, luft och vatten. Av dessa utgör marken den vanligaste radonkällan.

Stora delar av Karlskrona skärgård liksom Torhamn och Kristianopel ligger inom högriskområden för radon.

Radon i bostäder kan komma från tre olika källor: marken under och runt om huset, byggnadsmaterialet och vatten som används i hushållet. Av dessa är marken den vanligaste radonkällan. Radonhalten mäts i enheten Becquerel per kubikmeter inomhusluft (Bq/m³). Ny bebyggelse i Karlskrona kommun ska uppföras radonsäkert och årsmedelvärdet för radonhalten i en bostad får inte överstiga gällande riktvärden (år 2012 var riktvärdet 200 Bq/m³).

Radon kan även finnas i vatten. Enskilda bergboreade brunnar eller kalkkällor kan innehålla radon. Det är dock ovanligt med höga radonhalter i kommunalt dricksvatten.

MÅL RADON

- Ingen ska utsättas för radonvärden över gällande riktvärde.
- Ny bebyggelse ska uppföras radonsäkert och årsmedelvärdet för radonhalten i en bostad får inte överskrida gällande riktvärden.

Elektromagnetisk strålning

Kunskapen gällande hälsorisker relaterade till elektromagnetiska fält från kraftledningar och från exempelvis basstationer för mobiltelefoni är ännu ofullständig. Vägledande för bedömning av exponering för lågfrekventa magnetfält bör därför göras enligt försiktighetsprincipen.

Inom Karlskrona skärgård finns ledningsstråk med kraftledningar upp till 130 kV. För att bedöma lämpligt skyddsavstånd i samband med nybyggnation, bör nivån avseende elektromagnetiska fält redovisas. Minsta skyddsavstånd för kraftledning anges i starkströmsföreskrifterna.

MÅL ELEKTROMAGNETISK STRÅLNING

- Nya kraftledningar och elektriska anläggningar utformas och förläggs så att människors hälsa inte påverkas.
- Nya bostäder, skolor och förskolor placeras så att människor som vistas i dem inte utsätts för förhöjda magnetfält.

Djurhållning

I tätorter och i områden med så kallad samlad bebyggelse och/eller vid planläggning där konflikt mellan bostäder och djurhållning befaras uppstå, på grund av trafikstörningar, allergier, lukt, flugor med mera, anser länsstyrelsen att följande principer angående respektavstånd skall tillämpas:

Vid större anläggningar (fler än 50 djurenheter eller cirka 250 får) bör respektavståndet från bostäder, skolor och dylikt vara minst 200 meter till stall och gödselanläggning och minst 100 meter till område där djuren varaktigt vistas. Intresset av stabila förhållanden och goda utvecklingsmöjligheter för dessa verksamheter måste tillmätas stor betydelse i planeringen. Därför bör såväl allergirisken som risken för andra olägenheter såsom trafikstörningar, lukt, flugor med mera bevakas. Grisar, höns och minkar luktar starkare och avståndet

från stora anläggningar bör vara minst 300 meter.

Vid medelstora anläggningar (10-50 djurenheter eller fler än cirka 25 får, samt tillstånds- eller anmälningspliktig kennel, biodling med mera) bör respektavståndet från utomstående bostäder, skolor och dylikt vara 75-200 meter till stall och gödselanläggning och 50-100 meter till område där djuren varaktigt vistas. Från grisar, höns och minkar bör avståndet vara minst 300 meter. Även för denna storlek på anläggningar, som oftast drivs i kommersiellt syfte, bör intresset av stabila förhållanden och utvecklingsmöjligheter för verksamheten beaktas.

När det gäller mindre anläggningar (1-10 djur), ofta med hobbykaraktär, är det länsstyrelsens mening att det är kommunernas sak att bedöma lämpliga respektavstånd mellan djurhållning och bostadsbebyggelse med utgångspunkt i de bedömningskriterier som anges ovan och platsens lokala förutsättningar. Dock bör som regel alltid ett respektavstånd på 50 meter från stall och gödselanläggning och minst 25 meter från område där djuren varaktigt vistas upprätthållas mot angränsande skoltomter eller bostadsfastigheter i tätorter.

I Karlskrona skärgård finns många kulturmiljöer som för bevarandet brukas på traditionellt sätt, vanligtvis med bete. Oftast betas marken av får, alternativt kor. Hästar är förhållandevis ovanliga i skärgårdsmiljön. Svårigheter med djurhållning på öarna är dels transporten dit, då djuren ofta tillhör lantbrukare med lantbruk på fastlandet och dels finns krav på daglig tillsyn.

MÅL DJURHÅLLNING

- Länsstyrelsen i Blekinges riktlinjer för djurhållning ska följas vid nyetablering av bostäder och anläggningar för djurhållning.

Naturolyckor

Översvämningar, erosion, ras och skred är exempel på risker som behöver beaktas vid planering av den fysiska miljön för att skapa ett robust samhälle.

Klimatförändringarna kommer att öka hotbilderna i strandnära områden, inte minst genom förväntade stigande havsnivåer och ökade nederbörds mängder. Detta ställer krav på åtgärder som behöver vidtas för att skydda befintlig bebyggd miljö samt underlag för den fysiska planeringen vid bedömning av lämplig markanvändning.

Risk för översvämning och stigande havsvattennivåer

Stigande havsnivåer, som är en konsekvens av klimatförändringar och den globala uppvärmningen, kan i framtiden komma att påverka stora delar av Karlskrona kommun. För Karlskronas långa kuststräcka och stora skärgård är det viktigt att beakta framtida klimatförändringar i samhällsutvecklingen.

Många av öarna framförallt i den östra skärgården och Kristanopel ligger nära befintlig medelhavsnivå och är därmed särskilt känsliga för stigande havsvattennivåer.

Länsstyrelsen arbetar med att ta fram riktlinjer för byggnation i låglänta områden. Riktlinjerna baserar sig på SMHI:s nya analys av extrema vattenstånd i Blekinge – nutid, år 2050 och år 2100. Riktlinjerna kommer att ge underlag om vilka risknivåer som länsstyrelsen utgår ifrån vid bedömning av lämplighet för olika typer av byggnationer.

Karlskrona kommun har en policy från 2003 om riktlinjer för lägsta grundläggningsnivå med hänsyn till havsnivåförändringar. Lägsta grundläggningsnivå för ny bebyggelse är +2,2 meter

En del infrastruktur är särskilt samhällsviktig och en översvämning kan därmed ge upphov till allvarliga konsekvenser för samhället. Exempel på detta är energiförsörjning, teknisk infrastruktur, VA-system, hamnar med mera.

Ytterligare värden som kan påverkas av stigande havsvattennivåer är bland annat kustnära natur- och kulturmiljöer som i värsta fall riskerar att försvinna. Även näringar som jordbruk och turism kan påverkas negativt. För att skapa ett robust samhälle är det av yttersta vikt att ta hänsyn till konsekvenserna av en stigande havsvattennivå vid planering av den fysiska miljön.

Utveckling

Riskerna med en stigande havsnivå berör Karlskrona kommuns kust- och skärgårdsområden. Vid vattenhöjning finns en förhöjd risk för skred. Gällande policy för lägsta grundläggningsnivå bör uppdateras med hänsyn till ny fakta.

I framtiden kommer det finnas färre kustnära markområden som är lämpliga för byggnation vilket kan leda till en brist på byggbara marker i strandnära lägen. Stigande havsnivåers påverkan på befintlig bebyggelse och infrastruktur förväntas bli stor på flera områden och strategier för hur detta ska hanteras behöver finnas.

Geoteknik, skredrisk och stranderosion

Klimatförändringar som stigande havs- och grundvattennivåer samt ökade nederbörds mängder kan minska markens stabilitet vilket i sin tur kan ge konsekvenser som ras, skred och erosion.

Inom Karlskrona skärgård dominerar områden med fastmark och grundläggningsförhållandena är i huvudsak goda och här förekommer därför endast måttliga risker för ras och skred. Riskerna kan dock öka vid ett förändrat klimat och erosionrisken är störst längs kusterna.

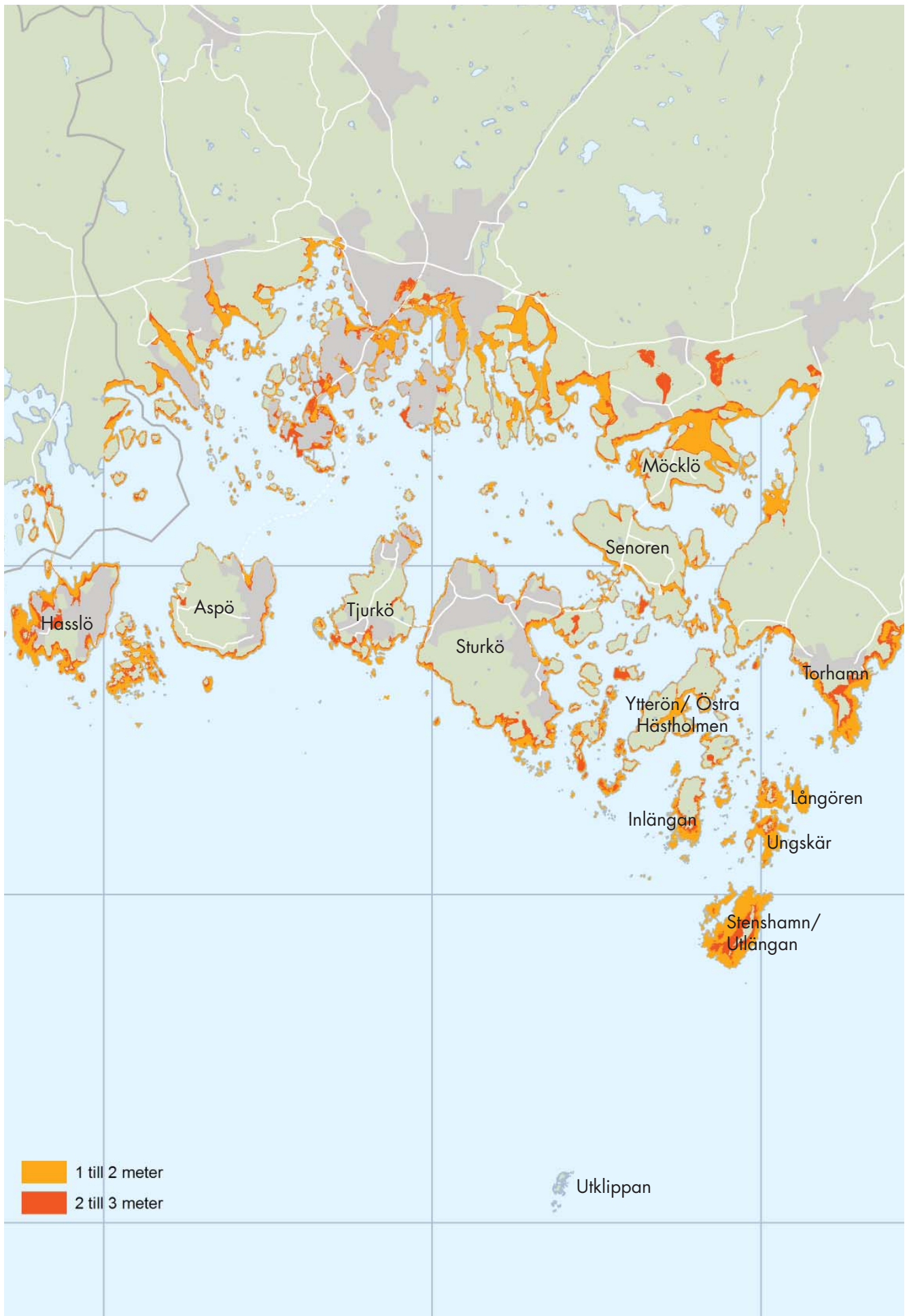
Statens geotekniska institut, SGI, och SMHI utförde på uppdrag en länsstyrelsen en översiktlig klimat- och sårbarhetsanalys för Blekinge län 2012. Enligt den redovisningen har Karlskrona skärgård förutsättningar för stranderosion på Hasslö och Aspö, den nordöstra och ostliga områden på Sturkö, Senoren samt vid Torhamn och Kristianopel. Stigande havsvattennivåer innebär att områden som tidigare inte utsatts för erosion kommer att påverkas.

Utveckling

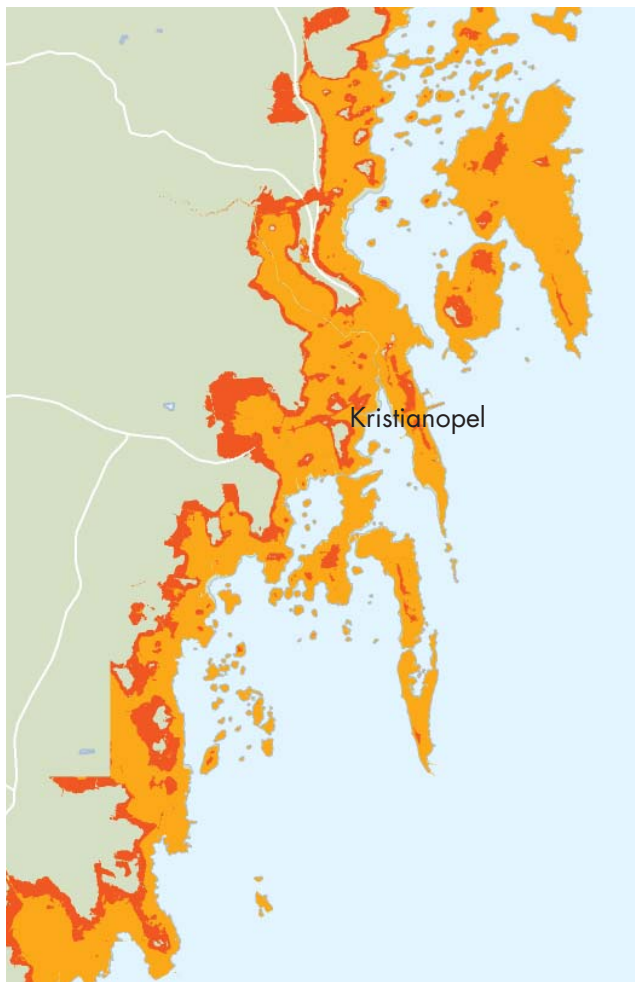
Att identifiera kritiska områden är en förutsättning för att kunna agera i tid och förebygga skador och olyckor. Geotekniken hanteras rutinmässigt i detaljplaneskedet eller vid bygglovgivning.

MÅL NATUROLYCKOR

- Fler detaljerade studier gällande naturrisker behövs för aktuella utvecklingsområden.
- Ta fram en klimatanpassningsplan.
- Utredda behovet av särskilda skyddsåtgärder med hänsyn till risken för naturolyckor.
- Uppdatera policy om lägsta grundläggningsnivå enligt nya prognoser.

Stigande havsvattennivåer, 1-3 meter, i Karlskrona skärgård.

Stigande havsvattennivåer, 1-3 meter, i Kristianopel.

Räddningstjänsten

Karlskrona kommun ingår tillsammans med Ronneby kommun i kommunalförbundet Räddningstjänsten Östra Blekinge. I förbundet finns två heltidsstationer som är bemannade dygnet runt, varav en ligger i Karlskrona kommun, på Trossö. Räddningstjänsten har även åtta deltidstyrkor varav en ligger på Sturkö och två räddningsvårn finns på Hasslö och Aspö.

Insattstiden i Karlskrona skärgård är stark beroende av väderförhållandena, men till öar utan broförbindelse kan det ta upp till en timme innan räddningstjänsten kan vara på plats. Detta ställer stora krav på den enskilde och därför sker särskilda utbildningsinsatser i skärgården för att rusta de boende med kunskap om vad de själva kan göra för att minska skadorna vid en olyckshändelse. Sommartid flerfaldigas befolkningen på öarna i Karlskrona skärgård till följd av turism vilket medför att sannolikheten för bränder och andra olyckor ökar (till exempel båt- och drunkningsolyckor).

På öarna Inlängen, Stenshamn, Utlängen, Ungskär och Långören finns brandmaterieldepåer för att stärka skyddet ytterligare. Vid ny bebyggelse i skärgården är det viktigt att ta ett helhetsgrepp över servicegraden av räddningstjänst.

Sjöfartsverket ansvarar för sjö- och flygräddningen. På F17 i Ronneby har Sjöfartsverket en helikopter i beredskap för sjöräddningsuppdrag. Helikoptern är i normalfallet i luften 15 minuter efter larm och utgör en resurs för transport av personal och materiel till öar i skärgården.

Sjöräddningssällskapet är en ideell förening vars fartyg bemannas av frivilliga besättningsmän med beredskap. Vid larm ska räddningsbåten ha lämnat kaj senast 15 minuter efter larmet. Närmaste sjöräddningsstationer finns på Hasslö, Sölvesborg/Hörvik och Bergkvara.

Svenska sjöräddningssällskapet kan nyttjas som resurs för till exempel transporter till/från öar eller andra strandnära svårtillgängliga platser, för brandsläckning vid båtbränder eller oljeskador i hamnar eller för att vattenförsörja räddningspersonal vid bränder på öar som saknar broförbindelse.

Blekinges skärgård utgör ett ekologiskt känsligt område och ett oljeutsläpp till havs exempelvis till följd av en

fartygsolycka kan få allvarliga konsekvenser för miljön och djurlivet, men även för friluftslivet. Det finns därmed ett behov av en god beredskap för att hantera oljeolyckor till havs.

Kustbevakningen är den myndighet som svarar för miljöräddningstjänst till havs, men när oljan når land blir det kommunens ansvar. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har en oljeskyddsdepå stationerad på räddningstjänsten i Karlskrona.

MÅL RÄDDNINGSTJÄNST

- Räddningstjänsten ska verka för att skapa en trygg och säker miljö för de som bor och vistas i Karlskrona kommun.
- Det är av stor vikt att bibehålla deltidbrandskårerna.

FÖRSVARSMAKTEN

Försvarsmakten har stora intressen i Karlskrona skärgård och är verksamma på Kungsholms fort samt vid ett antal övnings- och skjutfält.

Försvarsmaktens historia är intimt förknippad med staden Karlskrona och skärgårdens historia. Få städer i Sverige har genom århundraden varit så präglade av militär närvaro som Karlskrona. I stora delar av Karlskrona skärgård finns försvarsanläggningar från olika tidsepoker.

Marinbasen

Sedan år 2004 ligger Sveriges enda Marinbas i Karlskrona. Med sitt centrala läge i Östersjöregionen och det gynnsamma isläget har Marinbasen utgjort en betydelsefull del av Sveriges försvar sedan kung Karl XI år 1680 grundade staden Karlskrona.

Övnings- och skjutfält

I Karlskrona skärgård finns skjutfält på Bollö, Tjurkö och Torhamn samt ett övningsfält på Öppenskär. Även Karlskrona inre skärgård används som övningsfält.

Bollö och Tjurkö utgör tillsammans med Harö (Karlskronas kommun) den enda möjligheten för skarpskjutning inom Blekinge skärgårds övnings- och skjutfältsområde. På övningsfälten bedrivs övningar med lös ammunition till skillnad från skjutfälten.

Kungsholms fort.

Skjutområdet Bollö, Tjurkö och Torhamn medför en bullerpåverkan på omgivande bebyggelse. Med anledning av detta ska alla plan- och bygglovärenden som ligger inom det så kallade influensområdet dvs i anslutning till skjutområden (se karta) samrådas med försvarsmakten.

Försvarsmakten är mycket restriktiv i sin bedömning av tillkommande plan- och bygglovärenden som avser störningskänslig bebyggelse inom det angivna samrådsområdet.

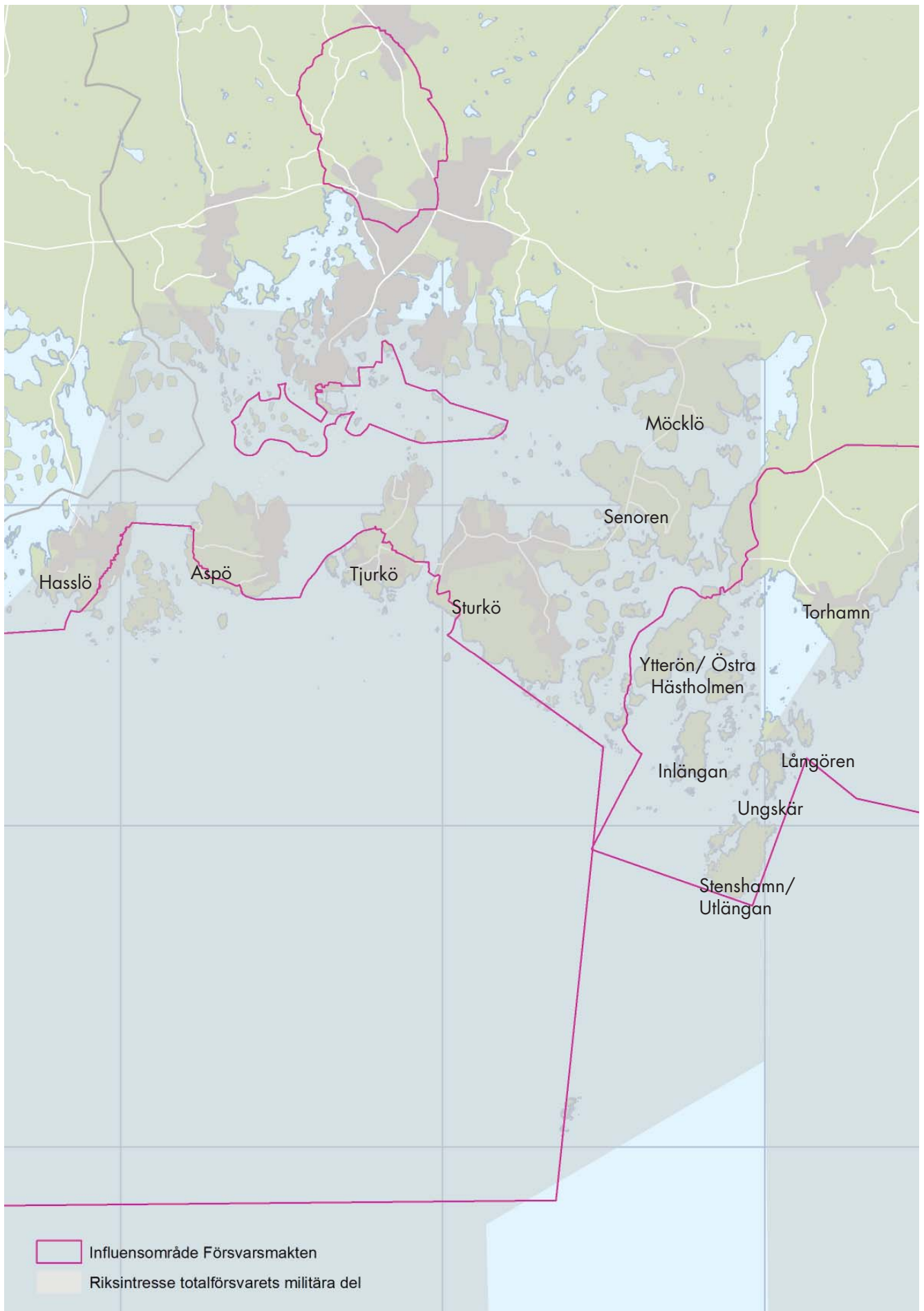
Övnings- och skjutområden i havet

Stora delar av havsområdet i Karlskrona skärgård omfattas av övnings- och skjutområden i havet. Dessa marina skjutområden används i samverkan mellan fartygs-, flyg- och helikopterförband.

Utveckling

Runt försvarets skärgårdsskjutfält (Bollö, Tjurkö, samt Torhamn) har samrådsområden angetts i syfte att inte öka antalet potentiellt störda boende eller andra känsliga verksamheter i närheten av skjutfälten. Syftet är primärt att skydda verksamheten från klagomål med efterföljande restriktioner i användandet av skjutfälten. För att säkerställa riksintresset avser kommunen att tillsammans med försvarsmakten i en fortsatt planering (detaljplaner alt områdesbestämmelser) minska den risken, genom att säkerställa goda ljudmiljöer i och i kring bostäderna.

Även kring Torhamn avses områdesbestämmelser fastställas i syfte att skydda andra försvarsintressen än skjutfältet.

Riksintressen för Totalförsvarets militära del och dess omgivningpåverkan. Alla plan- och lovändringar inom markerade områden, förutom sjöövningssområden till havs, ska remitteras till Försvarsmakten.

RIKSINTRESSEN

Det här kapitlet är en sammanställning av samtliga riksintressen inom Karlskrona skärgård. Påverkan på riksintressena och hur de säkerställs finns i kapitlena Mark- och vattenanvändning samt Konsekvenser.

Stora delar av Karlskrona skärgård är utpekade som riksintressen enligt miljöbalken. Områden eller objekt som inrymmer speciella värden eller har speciella förutsättningar som gör dem betydelsefulla för riket kan klassas som område av riksintresse. I ett område av riksintresse får områdets värde eller betydelse inte påtagligt skadas av annan tillståndspliktig verksamhet. Riksintresset väger alltid tyngre än ett eventuellt motstående lokalt allmänintresse och områden av riksintressen ska prioriteras i den fysiska planeringen.

Riksintresse kan gälla för såväl områden som är skyddsvärda på grund av sina speciella natur- och kulturvärden som för områden som är av betydelse för ett speciellt nyttjande (kommunikationer, energiproduktion, energidistribution med mera). Områdena kan även vara riksintressanta för totalförsvaret.

Riksintressen kan om det krävs säkerställas genom reservatsbildning eller motsvarande. Till övervägande del kan dock avvägningar mellan riksintressen, och även reservatsbildning eller motsvarande, ske i ett vanligt prövnings- eller tillståndsförfarande.

Riksintressen innebär inte att annan verksamhet omöjliggörs. I många fall kan de värden som utgör grund för riksintresset, och även andra reservatsbildningar, vara möjliga att kombinera med annan verksamhet eller etablering som till exempel naturvård och vindkraftsproduktion. Det måste studeras i det enskilda fallet. Generellt sett ska dock alternativa lokaliseringar sökas i syfte att inte komma i eventuell konflikt med riksintressenas värden.

Kulturmiljö

Fördjupning av översiktsplan för skärgården omfattar fyra områden av riksintresse för kulturminnesvärden enligt miljöbalken 3 kapitlet 6 §:

- Herrgården, Tjurkö stenhuggeri
- Östra skärgården i Blekinge
- Hallarumsviken
- Kristianopel

Naturvård

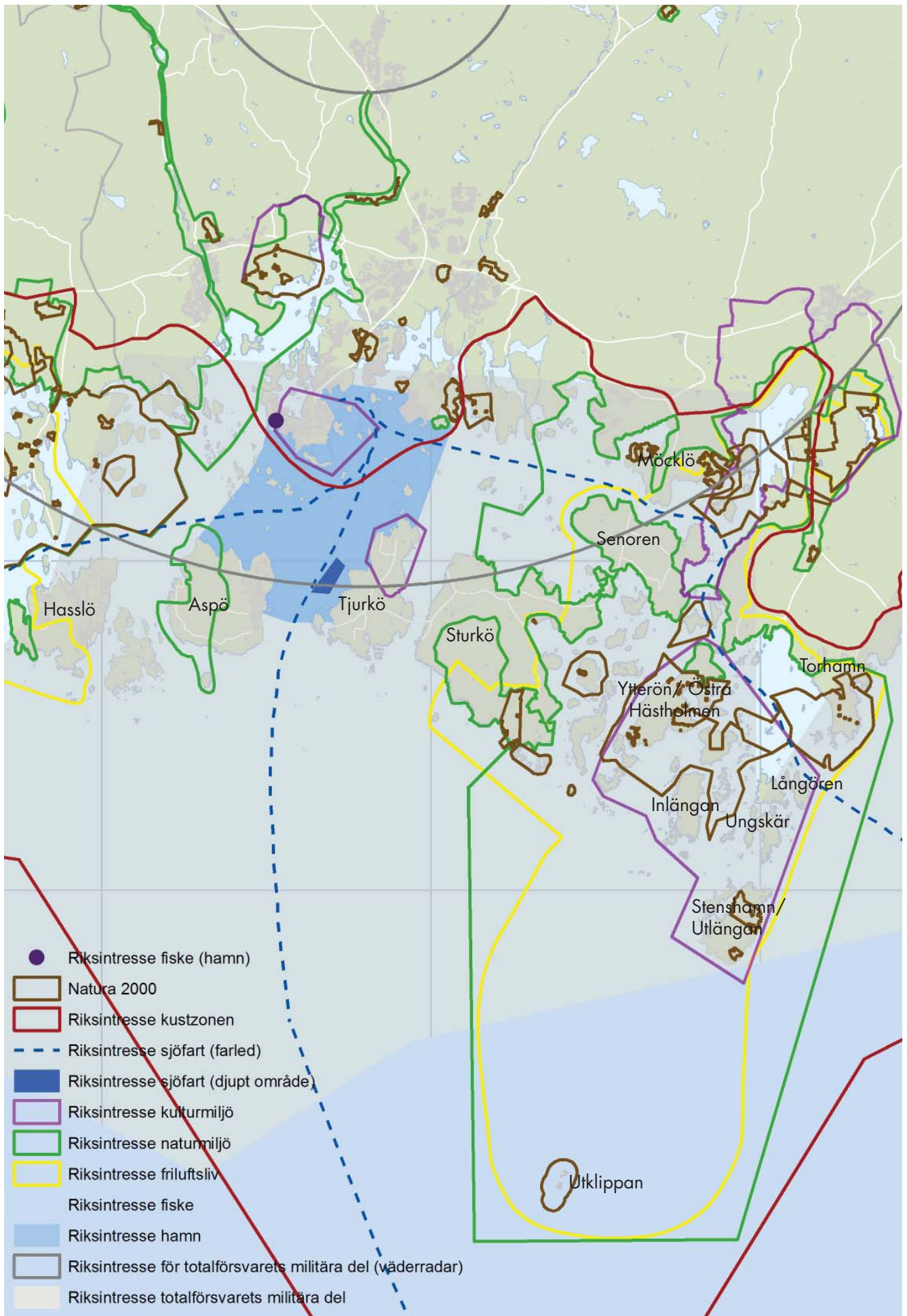
I Karlskrona skärgård finns det sju områden som är av riksintresse för naturvärden enligt miljöbalken 3 kap 5 §:

- Aspö
- Skärva- Danmarksfjärden- Nättrabyån
- Hallarumsviken- Möcklö- Kyrkfjärden
- Blekinge östkust
- Torhamns skärgård
- Södra Sturkö
- Lommaflyet
- Västra Hasslö

Natura 2000

I Karlskrona skärgård finns 26 Natura 2000-områden enligt habitatdirektivet. Områdena är riksintresse för naturvärden enligt miljöbalken 4 kap 1 §.

- Östra Möcklö
- Idholm
- Hallarum
- Stora Hammar- Vårö- Lillö
- Björnön- Vårö Stora Rom
- Senoren
- Svenö
- Ryamad
- Järkö
- Uttorp
- Hästholmen- Öppenskär
- Ronnekläppen
- Danaflöt
- Utlängan
- Utklippan
- Torhamn- Hästholmen

Riksintressen i Karlskrona skärgård.

- Torhamns udde
- Sandhamn
- Gräsön med flera öar
- Tärningsöarna
- Abrahamsäng
- Isaks kläpp
- Mejö
- Valludden
- Höga sand
- Kristiansopels skärgård

Friluftslivet

I Karlskrona skärgård finns två områden av riksintresse för friluftslivet enligt miljöbalken 3 kap 6 §.

- Listerby skärgård- Södra Hasslö
- Hallarumsviken- Torhamns skärgård

Geografiska bestämmelser - kustzonen

Karlskrona kustområde betraktas som riksintressant och omfattas av geografiska bestämmelser enligt miljöbalken 4 kap 4 §. Bestämmelserna utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet men exploatering och andra ingrepp ska vägas mot bevarandebestämmelserna och människors tillgång till rekreation och natur. Bestämmelserna innebär en högre grad av återhållsamhet för att tillåta fritidshusbebyggelse inom riksintresseområdet.

Yrkesfisket

Karlskrona skärgård berörs av två områden av riksintresse för yrkesfisket enligt miljöbalken 3 kap 5 § genom följande:

- Rosenklintsgrunden Utklippan Västöver
- Landningshamn Karlskrona (Saltö)

Södra Saltö föreslås utvecklas så att nuvarande fiskehamn till viss del kompletteras med andra stadsfunktioner så som boende, kontor och grönska. Riksintresset för yrkesfiske på Saltö behöver därför definieras, så att de olika intressena kan samverka på Saltö utan att konflikt uppstår. Boende och stadsutveckling föreslås ske på höjden och längs västra stranden, medan södra uddens plåtå bibehålls för fiskets intressen. Riksintresset definieras därmed enligt karta på nästa sida, där verksamheten kan vara samlad, och stora utvecklingsmöjligheter genom ny hamnbassäng i sydost kvarstår.

Sjöfart

I Karlskrona kommun finns hamnar och farleder, samt områden i övrigt, som har så speciella funktioner för sjötransportsystemet att de utgör riksintresse för kommunikationsanläggningar enligt miljöbalken 3 kap 8 §.

Verkö hamn utgör riksintresse för sjöfarten liksom de anslutande farlederna Karlskronas västra inlopp- Kronoredden-Östra fjärden-Långören, Karlskrona södra inlopp, Karlskrona-Aspö och Sandhamn-Sjön samt Karlskrona hamn.

Ett område i fjärden väster om Tjurkö är även utpekad som riksintresse för sjöfarten, djupt skyddat läge, uppläggningsplats för urdriftstagna fartyg. I Holmsjö finns ett navigeringshjälpmedel (mast) som är utpekad som riksintresse.

Energiproduktion

Trolleboda vindkraftspark i Kalmarsund utgör ett riksintresse enligt miljöbalken 3 kap 8 §.

Totalförsvaret

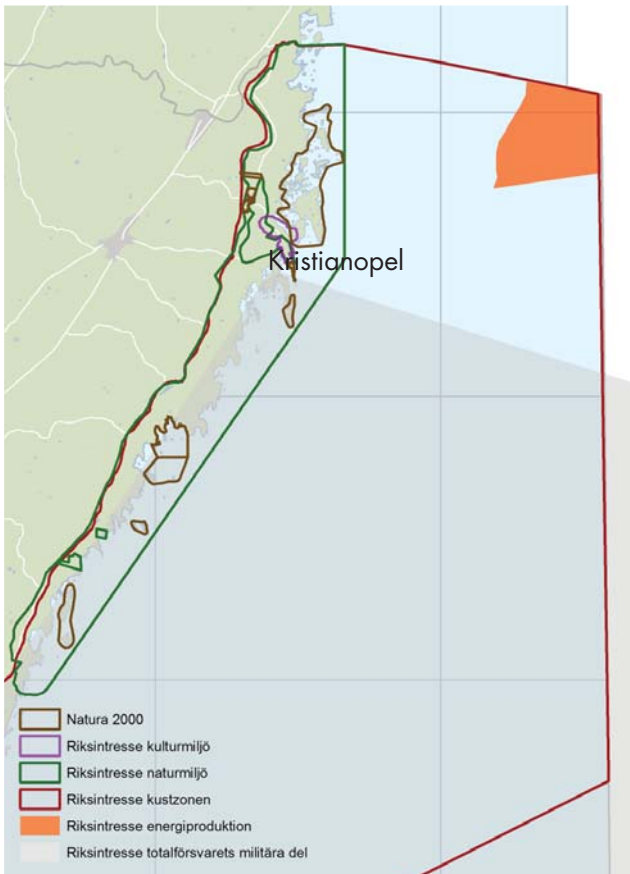
I Karlskrona skärgård finns ett antal områden av riksintresse för totalförsvaret enligt miljöbalken 3 kap 9 §. Dessa områden är:

- Örlogshamn Karlskrona med inre skärgården
- Bollö - Tjurkö skjutfält
- Torhamns skjutfält
- Öppenskärs övningsfält
- Övnings- och skjutområden i havet

Utöver dessa områden tillkommer ett antal områden/platser som behövs för att tillgodose den operativa planläggningen.

MÅL RIKSINTRESSEN

- Södra Saltö föreslås utvecklas så att nuvarande fiskehamn till viss del kompletteras med andra stadsfunktioner så som boende, kontor och grönska. Riksintresset för yrkesfiske på Saltö behöver därför definieras, så att de olika intressena kan samverka på Saltö utan att konflikt uppstår.

Riksintrassen i Kristianopel.

Södra Saltö föreslås utvecklas så att nuvarande fiskehamn till viss del kompletteras med andra stadsfunktioner så som boende, kontor och grönska. Riksintrasset för yrkesfiske på Saltö behöver därför definieras, så att de olika intressena kan samverka utan att konflikt uppstår.

FÖRORDNANDEN

Förordnanden innebär bestämmelser som statliga och regionala myndigheter beslutat om enligt gällande lagar.

Miljöbalken

Naturresevat

I Karlskronas skärgård finns åtta naturresevat; Hallarumsviken, Hästholmen-Ytterön, Järkö, Svenö, Torhamns udde, Utklippan, Uttorp och Västra Skällön

Miljöbalken 7 kap 4 §

”Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturresevat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturresevat”.

Naturminnen

I Karlskrona finns ett antal naturminnen. Ett naturminne är ett mindre naturområde eller naturobjekt som är skyddat på liknande sätt som naturresevat. Naturminnena är antingen punktobjekt eller har en yta mindre än ett hektar. Ett särpräglad naturföremål får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne om det behöver skyddas eller vårdas särskilt.

Miljöbalken 7 kap 10 §

”Ett särpräglad naturföremål får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne, om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Förklaringen får omfatta även det område på marken som krävs för att bevara naturföremålet och ge det behövt utrymme”.

Strandskydd

Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsmiljöer på land och i vatten för växt- och djurlivet.

Vid hav, sjöar och vattendrag gäller det generella strandskyddet som omfattar land- och vattenområden

intill 100 meter från strandlinjen. För att tillgodose något av strandskyddets syften kan länsstyrelsen utvidga området till högst 300 meter. Stora delar av kusten och öarna i Karlskrona skärgård har utökat strandskydd.

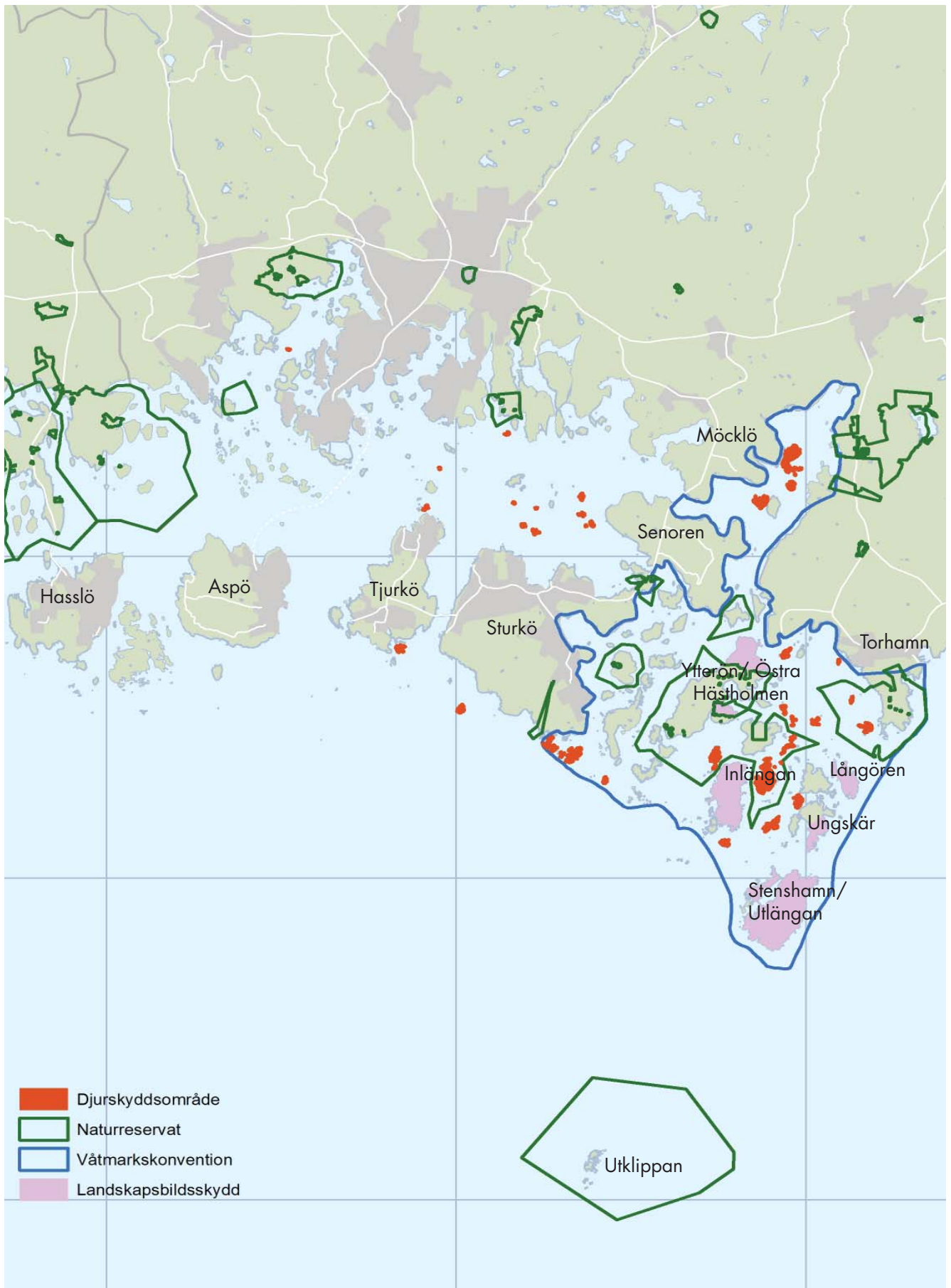
Där strandskydd råder är det förbjudet enligt 7 kap 16 § miljöbalken att:

- uppföra nya byggnader, till exempel sommarstuga, bastu eller båtskjul,
- ändra byggnader så de kan tillgodose ett väsentligen annat ändamål än de tidigare har använts till, till exempel bygga om en fiskebod till en sommarstuga,
- utföra grävningsarbeten eller andra förberedelse-
- arbeten till exempel trädfällning, inför planerad bebyggelse som avses i punkterna ovan,
- utföra andra anläggningar eller anordningar som hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område, eller som väsentligen försämrar livsvillkoren för växt- och djurarter. Exempel på anläggningar eller anordningar som kan vara förbjudna är bryggor, planteringar, flaggstänger, trädgårdsgångar, staket, golfbanor och campingplatser,
- utföra andra åtgärder som väsentligen försämrar livsvillkoren för växt- och djurlivet, t.ex. muddring och spridning av gödsel eller bekämpningsmedel.

Förbuden ovan gäller inte för byggnader, anläggningar, anordningar och åtgärder som behövs för jordbruket, skogsbruket eller yrkesfisket, under förutsättning att de inte är avsedda för bostadsändamål. Detta gäller endast om näringsomfattningen är sådan att den medför ett tillskott av betydelse för näringsidkarens försörjning.

Biotopskydd

I Karlskrona finns ett stort antal skyddsvärda biotoper som omfattas av det generella biotopskyddet enligt miljöbalken. Generellt skyddade biotoper är alléer, källor med omgivande våtmark i jordbrukslandskap, odlingsrösen i jordbruksmark, pilevallar, småvatten och våtmarker i jordbruksmark, stenmurar i jordbruksmark och åkerholmar.

Förordnanden i Karlskrona skärgård.

Miljöbalken 7 kap 11 §

”Mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förklaras som biotopskyddsområde. Sådana förklaringar får avse enskilda områden eller samtliga områden av ett visst slag inom landet eller del av landet. Inom biotopskyddsområde får inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön. Om regeringen förordnar att samtliga områden av visst slag skall vara biotopskyddsområden, får den i samband med beslutet meddela föreskrifter om att dispens kan medges för sådan verksamhet eller sådana åtgärder. Dispens får endast medges om det finns särskilda skäl”.

Djur- och växtskyddsområde

Karlskrona har ett antal djurskyddsområden enligt miljöbalken 7 kap 12 §. Det är fågel- och sälskyddsområden och berör ett antal öar i skärgården, främst obebyggda. Skyddet inskränker rätten till jakt eller fiske och allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig där under vissa tider.

Inom de flesta fågelskyddsområden är det under tiden 1 april - 15 juli förbjudet att:

- ankra eller varaktigt uppehålla sig närmare än 50 meter från stränderna
- landa med båt eller annan farkost
- jaga eller medföra jaktredskap eller hund
- bortföra eller skada ägg eller fågelbo
- ofreda djur genom t.ex. fotografering.

I några fall gäller annan förbudstid.

Inom sälskyddsområdet är det under tiden 1 april - 30 september förbjudet att:

- färdas eller uppehålla sig
- landa med båt eller annan farkost
- bedriva jakt på eller ofreda däggdjur eller fågel

Miljöbalken 7 kap 12 §

”Om det behövs särskilt skydd för en djur- eller växtart inom ett visst område, får länsstyrelsen eller kommunen meddela föreskrifter som inskränker rätten till jakt eller fiske eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig inom området”.

Ramsarkonventionen/ våtmarkskonventionen

I Karlskrona finns ett område, Torhamns skärgård, som är upptagna enligt Ramsarkonventionen.

Som medlem av Ramsarkonventionen har Sverige åtagit sig att utpeka och bevara internationellt värdefulla

områden med våtmarker och vattenmiljöer. Åtagandet att bevara Ramsarområdena innebär att områdets ekologiska karaktär inte får försämrats. Alla svenska Ramsarområden är i miljöbalken utpekade som riksintressen för naturvården och ska så långt möjligt skyddas mot skada på natur- och kulturmiljön. Inom alla Ramsarområden råder förbud mot markavvattning.

Samtliga Sveriges Ramsarområden ingår helt eller delvis i EU:s nätverk Natura 2000, totalt cirka 85 procent av den totala arealen. Med få undantag är de även till någon del skyddade som naturreservat och några som nationalpark. Dessutom är stora delar av områdena fågelskyddsområden.

Landskapsbildsskydd

Karlskrona skärgård har ett antal områden som är skyddade med så kallat landskapsbildsskydd. Dessa är norra Ytterön, delar av östra Hästholmen, Inlängan, Stenshamn, Utlängan, södra Ungskär och Långören. Landskapsbildsskydd är en äldre skyddsform och ett begrepp som inte finns i miljöbalken. Det ersätts successivt med andra skyddsformer, men fram tills dess gäller bestämmelserna i landskapskyddsområdena. Särskilda föreskrifter finns framtagna för varje landskapsbildsskydd. Skyddet reglerar bebyggelse, vägar och andra anläggningar som kan ha en negativ effekt på landskapsbilden. Länsstyrelsen handlägger landskapsbildsskydd.

Lagen om kulturminnen

Byggnadsminnen

I Karlskrona skärgård finns det tre byggnadsminnen enligt lagen om kulturminnen.

- Långörens lotshus
- Köpmannagården i Kristianopel
- Bröderna Mårtenssons båtbyggeri, Hästholmen

Lagen om kulturminnen 3 kap 1 §

”En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen”.

Kyrkor

I Karlskrona skärgård finns det sju kyrkor/kapell som omfattas av skydd enligt lagen om kulturminnen, dessa är; Aspö kyrka, Avaskärs kapell, Hasslö kyrka, Kristianopels kyrka, Sturkö kyrka, Tjurkö kyrka och Torhamns kyrka

Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt 4 kapitlet Lagen om kulturminnen med mera. Detta innebär att:

”Kyrkobyggnader och kyrkotomter ska vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värden inte minskas och att deras utseende och karaktär inte förvanskas”.

Många ingrepp kräver tillstånd från länsstyrelsen. Alla kyrkor som är byggda 1939 eller tidigare är skyddade och därutöver har också en del nyare kyrkor som är märkliga genom sitt kulturhistoriska värde samma skydd.

Världsarv

Örlogsstaden Karlskrona fördes in på Unescos världsarvslista 1998. I skärgården omfattas världsarvet av Karlskronas omgivande försvarsanläggningar.

Ett världsarv är ett kulturminne eller naturminne som är så värdefullt att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia.

Gränsbestämda fornlämningar

I Karlskrona skärgård finns ett flertal gränsbestämda fornlämningar skyddade enligt lagen om kulturminnen. Fasta fornlämningar har ett generellt skydd.

Lagen om kulturminnen 2 kapitlet 2 §

Till en fast fornlämning hör ett så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Detta område benämns fornlämningsområde.

När fråga uppkommer om fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde, prövas den av länsstyrelsen.

Då ett ärende om fastställelse av gränser tas upp av någon annan än ägaren av området, skall denne underrättas om ärendet och ges tillfälle att yttra sig i saken. Underrättelsen skall ske genom delgivning.

Väglagen

Vägar med skyddsavstånd

Med hänsyn till trafiksäkerheten råder ett generellt skyddsavstånd utmed vissa vägar. För övriga allmänna

vägar utanför detaljplanelagt område gäller byggnadsfritt avstånd 12 meter från vägområdet enligt väglagen.

Väglagen 47 §

Inom ett avstånd av tolv meter från ett vägområde får inte utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnader, göras tillbyggnader eller utföras andra anläggningar eller vidtas andra sådana åtgärder som kan inverka menligt på trafiksäkerheten. Länsstyrelsen kan, om det är nödvändigt med hänsyn till trafiksäkerheten, föreskriva att avståndet ökas, dock högst till 50 meter. Bestämmelserna om krav på tillstånd av länsstyrelsen gäller inte inom områden med detaljplan. De gäller inte heller i fråga om åtgärder för vilka bygglov krävs.

Miljöbalken

Grund- och ytvattenskydd

För att skydda grund- och ytvattentillgångar som används för vattentäkt förklaras mark- och vattenområden runt omkring som vattenskyddsområden. Genom föreskrifter kan ytterligare skydd genom vissa inskränkningar av markanvändningen för berörda fastigheter göras. Vattentäkterna lyder idag under flera lagar: Vattenlagen, Hälsoskyddslagen samt Miljöbalken. Arbete pågår att uppdatera skyddsområdena efter nya förutsättningar.

Miljöbalken 7 kapitlet 21 § och 22 §

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som vattenskyddsområde till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att utnyttjas för vattentäkt.

Övrigt

Starkströmsföreskrifter

Genom Karlskrona skärgård sträcker sig kraftledningar med 130 kV. Kring kraftledningar gäller skyddsavstånd om minst 5 meter enligt starkströmsföreskrifter från Elsäkerhetsverket.

Det redovisade avståndet avser vindstilla läge och att det finns ett annat avstånd för största möjliga utsvängning som kan vara begränsande i det enskilda fallet.

ELSÄK-FS 2008:1

I Elsäk-fs 2008:1 anges minsta avstånd till kraftledning från byggnad eller byggnadsdel. Följande generella avstånd gäller:

- 5 meter från yttersta fasledning för kraftledningar upp till 5 kV
- 10 meter från yttersta fasledning för kraftledningar över 55 kV

MELLANKOMMUNALA & REGIONALA INTRESSEN

Enligt plan- och bygglagen ska översiktsplanen ta hänsyn till förhållanden i angränsande kommuner för att samordna planläggningen på lämpligaste sätt. Lagen ställer även krav på samordning med den regionala utvecklingsstrategi som Region Blekinge tar fram.

Biosfärområde Blekinge Arkipelag

Karlskrona skärgård ingår i biosfärområde Blekinge Arkipelag som omfattar merparten av Blekinges skärgårds- och kustlandskap (kust och skärgård i Karlskrona, Ronneby och Karlshamns kommuner). Blekinge Arkipelag utnämndes av Unesco 2011 och är det första biosfärområdet i Sverige med fokus på Östersjöfrågor.

Geografiska områden och riksintressen

Avgränsning av kustområdet enligt miljöbalken samordnas i kommungränserna med Torsås och Ronneby kommuner.

Kollektivtrafik

Blekingetrafiken AB ägs sedan 2012 av Region Blekinge, som är ett kommunalförbund med Landstiget Blekinge och länets fem kommuner som medlemmar. Region Blekinge utgör regional kollektivtrafikmyndighet i och med den nya kollektivtrafiklagen.

Vägar

Väg 673 som förbinder Hasslö med fastlandet går genom Ronneby kommun.

Data- och telekommunikation

Vid utbyggnad av fibernätet bör kommunerna samarbeta över gränserna.

Energiförsörjning

Utbyggnad av havs- och landbaserad vindkraft bör samordnas med omgivande kommuner Mörbylånga kommun, Torsås kommun och Ronneby kommun.

Avfallshantering

Brännbart avfall från Karlskrona kommun skickas för närvarande till Malmö och Västervik.

Räddningstjänst

Karlskrona kommun ingår tillsammans med Ronneby kommun i kommunalförbundet Räddningstjänsten Östra Blekinge.

Turism

Karlskrona med dess skärgård har en stor potential att utvecklas som turistmål. Men för att bli mer attraktiv behöver Karlskrona sättas in i ett geografiskt sammanhang där Blekinge som helhet som utgör ett intressant besöksmål. För att optimera upplevelsen för besökarna bör kommungränsernas betydelse begränsas så långt som möjligt i dessa frågor. Därför föreslås att en särskild led, ”arkipelagrutten” genom hela skärgården, liksom att kommunövergripande skärgårdstrafik etableras.

MÅL MELLANKOMMUNALA & REGIONALA INTRESSEN

- Utveckling av biosfärsområde Blekinge Arkipelag tillsammans med Ronneby kommun och Karlshamn kommun.

KÄLLOR

TRYCKTA KÄLLOR

- Blekinge arkipelag: *Samverkansplan för biosfärsområde Blekinge arkipelag*. 2011
- Blekinge museum: *Kulturmiljöer i Karlskrona skärgård*. 1998
- Fortifikationsverket & Försvarsmakten: *Karlskrona Garnisonsplan*. 2008
- Karlskrona kommun: *Karlskrona 2030*. 2012
- Karlskrona kommun: *IT-Infrastrukturprogram för Karlskrona kommun 2011-2015*. 2011
- Karlskrona kommun: *Översiktsplan 2030 Karlskrona kommun*. 2010
- Karlskrona kommun: *Strategi översiktsplan 2030*, 2009
- Karlskrona kommun och länsstyrelsen i Blekinge län: *Örlogsstaden Karlskrona - ett levande världsarv* 2002
- Karlskrona kommun: *Fyra hörnstenar för att bygga det nya Karlskrona*, 1999
- Karlskrona kommun: *Översiktsplan för Karlskrona kommun, fördjupning beträffande skärgården*. 1999
- Karlskrona kommun: *Översiktsplan Aspö*. 1996
- Länsstyrelsen Blekinge län: *"Välkommen till Blekinges naturreservat!"*. Broschyr 2006
- Länsstyrelsen Blekinge län mft: *Befästningspark Karlskrona*. 2001
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Ångar och bagar i Blekinge*. 1993
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Grusbushållningsplan för Blekinge*. 1989
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Djurbållning och bostäder- en kunskapsöversikt för samhällsplanering i Blekinge län*. 2008
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Blekinges miljömål 2007-2010*. 2009
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Blekinges skogar*. 2003
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Klimat- och sårbarhetsanalys, Blekinge län*. 2012
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Klimatanalys för Blekinge län*. 2012
- Länsstyrelsen i Blekinge län: *Framtida högvatten*. 2012
- Mellanrum & Karlskrona kommun. *Grönstrukturplan för Karlskrona kommun - en del av Karlskronas nya översiktsplan!* Samrådshandling 2008
- Miljömålsrådet: *Miljömålen i korthet och en sammanfattning av miljömålsrådets utvärdering*. 2008
- Region Blekinge: *Länsplan för regionalt transportinfrastruktur för Blekinge 2010-2021*. 2009

Region Blekinge: *Kollektivtrafikutredning, förslag om framtida trafikriktning och finansiering av kollektivtrafiken i Blekinge*. 2009

Region Blekinge: *Fratidens kollektivtrafik i Blekinge, regional strategi*. 2009

Region Blekinge: *Attraktiva Blekinge, Blekingestrategin 2012-2020*. 2013

SweBoat, Båtbranchens Riksförbund tillsammans med ett antal myndigheter och organisationer: *Fakta om båtlivet i Sverige*. 2012

Oxford research: *Utveckling av hamnar inom Blekinge Arkipelag*. 2011

DIGITALA KÄLLOR

www.lansstyrelsen.se/blekinge

www.naturvardsverket.se

www.riksantikvarieambetet.se

www.energimyndigheten.se

www.regeringen.se

www.folkhalsoinstitutet.se

www.miljomal.nu

www.notisum.se

www.msbmyndigheten.se

www.skogsstyrelsen.se

www.viss.lansstyrelsen.se

www.vattenmyndigheten.se

SÄRSKILT UTLÅTANDE
& LÄNSSTYRELSENS
GRANSKNINGSYTTRANDE